

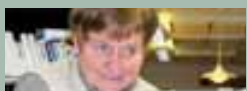
Bok og Bibliotek

Nr. 4. 2009

Nye krav til bibliotekarene

Bergen Offentlige i celebret selskap på Flickr Commons

Biblioteket får frivillig drahjelp i Steinkjer

Tendens: Dataspill for alle penga

Norgeslån!

Ditt lokale bibliotek har vokst

Norgeslån er en gigantisk utvidelse av ditt bibliotektilbud. I tillegg til å låne det som finnes på ditt bibliotek, kan du med Norgeslån bestille lån fra andre bibliotek over hele landet! Du velger også fritt hvilket bibliotek du ønsker å få det bestilte materialet sendt til.

Norgeslån sørger for så kortreiste lån som mulig. Dette betyr kortere ventetid for deg (og lavere utgifter

for bibliotekene).

Norgeslån krever at du har nasjonalt lånekort. Om du ikke har det allerede, så gå på biblioteket og be om å få et. Med nasjonalt lånekort i hånd, er du klar til å ta i bruk Norgeslån.

For mer informasjon om Norgeslån, se <http://www.bibliofil.no/norgeslan>

BIBLIOFIL® levert av

Bibliotek-Systemer AS. Postboks 2093, 3255 Larvik

Telefon: 33 11 68 00. Telefaks: 33 11 68 22. Internett: <http://bibliofil.no> E-post: firmapost@bibliofil.no

Innhold

12

Bibliotekarstudentene ser framover, men hva ser de? Vil de få den riktige utdanningen de neste 3-5 årene? Hva slags bibliotekarer trenger vi i morgendagens bibliotek? Er det fortsatt poteten - all rounderen – som er idealet, eller trenger vi forskjellige typer spesialisering? Spørsmålene står i kø, og vi har forsøkt å hente inn svar på noen av dem.

Reportasjer/intervjuer

- 8 Selvbetjening gir brukervennlige bibliotek
- 11 Bowling i Hammerfest
- 22 Sunnmøre satser på lesesirkler
- 24 Frivillig hjelp i Steinkjer
- 28 Marit i Mexico
- 64 Forlagene nærmer seg det digitale veiskillet
- 66 Stø kurs i ABM-media as

- 38 Dataspill: Jeg spiller, derfor er jeg
- 40 Sublima: Nytt åpent kunnskapsverktøy
- 52 Bli med til Hamsuns Eventyrland
- 56 IFLA 2009
- 58 Darwins skjønnlitteratur
- 62 Forskning: Bibliotek og integrasjon

Fagartikler

- 17 Bok & Bibliotek 2009: Spansk litteratur
- 32 Tradisjonelle kjønnsroller i Hordaland
- 35 Tyskland: 21 grunner til å ha bibliotek

Debatt/kommentar

- 48 Skolebibliotekarer + digitale urokråker = sant
- 50 Farlig lek med bumerang
- 68 Fremskrittspartiet sin kulturkamp
- 72 Sekken Leif: Nemesis, Deichman og bibliotekenes undergang
(Sekken Leif er Bok og Biblioteks nye faste kommentator.)

Bok og Bibliotek

Nr. 3. 2009

Tør vi ikke lenger snakke om kvaliteten?

Enligt

For abonnement, ta kontakt med

DB Partner as

Telefon 67 11 38 05

bob@dbpartner.no

Bok og Bibliotek

Nr. 2. 2009

Ideene gror i London

Pengedyr fra ABM-utvikling

...så alt være gratis?

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2009

Grensesprengende i Kirkenes

Biblioteksøk i 2009

...liotekene må styrkes

Bok og Bibliotek

Nr. 6. 2008

Det nye biblioteket

Derfor skal du ikke velge Fagforbundet

...dellen settes på prøve

Bok og Bibliotek

Nr. 5. 2008

Nå kommer jeg forsker på

...søker i biblioteket

...søker i biblioteket

...søker i biblioteket

Bok og Bibliotek

Nr. 4. 2008

Den store styrkeprøven

side 16-23

Nynorske lettlesebøker - hva er det?

side 28-29

Mer, mer, mer - faglitteratur!

side 34-39

Anne Hustad: Gratis for alle pengal

side 52-54

Bok og Bibliotek

Nr. 3. 2008

Johannes Gutenberg 1400-?

Pasientbiblioteket er på vei ut

side 14-16

Den livsviktige, forsømte og etterspurt litteraturen

side 10-13

Skole- og folkebibliotekene må innta rollen som webpilot

side 68-69

76. årgang

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

ADRESSE

Pilestredet 48
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

REDAKSJONSRÅD

Finn Sindre Eliassen, Frid Feyling,
Thomas Gramstad, Petter Næss,
Kim A. Tallerås

FRIST FOR STOFF 2009

Nr 5: 5. okt ferdigtrykt 28. okt
Nr 6: 9. nov ferdigtrykt 2. des

ABONNEMENT

DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 05

ANNONSER

v/Heidi Torstensen, Mediateam
tlf 47 31 80 30

Forsideillustrasjon: Odd Letnes

Grafisk produksjon: Zmedia AS

ISSN 0006-5811

Fagpressen

Leder

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

For mange og feil kvalifiserte bibliotekarer?

18 august strømmet de til Høgskolen i Oslo. De som skal bli morgendagens bibliotekarer, og de som etter hvert skal bli avhoppere og ende opp i andre hjørner av informasjonssektoren. Hovedsaken i dette nummeret av Bok og Bibliotek er bibliotekarisk kompetanse, først og fremst innenfor folkebiblioteksektoren. Ideen dukket opp etter at Jonas Svartberg Arntzen og Øyvind Svaleng ved Drammensbiblioteket i vår fyrte av en bredside mot sine egne. "Et av hovedproblemene med norske bibliotek er at det jobber for mange bibliotekarer der," hevdet de to.

Ved Drammensbiblioteket er sjefen ikke bibliotekarutdannet. Hun snakker BI-språk. Hun sier ikke låntakere, men kunder. I stedet for formidling snakker hun om å selge. Da hun ble ansatt som sjef ble det rabalder, blant annet i Bibliotekarforbundet. Det er heller ikke rart, siden forbundet har som mål å få flest mulig bibliotekarer inn i bibliotekene. Det er for få bibliotekarer i norske bibliotek, mener Bibliotekarforbundets leder, Monica Deildok.

Jeg tror det er viktig å myke opp bibliotekarenes hegemoni i bibliotekene. Bibliotekarstudiene i Oslo har hittil hatt monopol på å utdanne bibliotekarer. Det har vært, og er fortsatt, et mål for utdanningen å klemme ut all roundere som kan brukes til alt. Men alt grenser farlig nær opp mot ingen ting. Bibliotekarutdanningen har en tendens til konformitet, til å gjøre folk like, mener Paul Henrik Kielland, biblioteksjefen i Tromsø. Man lærer litt om veldig mye,

men vi får ingen dyp kunnskap, mener Arntzen

Kanskje er det på tide å stille noen kritiske spørsmål omkring den norske all round-utdanningen, som skal gjøre bibliotekarene klare for alt fra katalogisering og annet arbeid bak kulissene til utadrettet formidling og ledelse. Hvorfor skal en biblioteksjef ha bibliotekarutdanning? Ledelse er et fag i seg selv, mener Kielland, som ikke har bibliotekarutdanning, noe som ikke var til hinder for at Tromsø bibliotek ble kåret til Norges beste tidligere i år.

Enkelte funksjoner er personavhengige, for eksempel formidling. Hvorfor skal bibliotekarer på død og liv ha som oppgave å formidle litterære opplevelser, når jobben iblant kan gjøres bedre av folk med annen yrkesbakgrunn? Lærere, skuespillere, journalister, for å nevne noen.

Hvorfor skal bibliotekarer leke webdesignere – med grunnkurs i HTML – når det finnes en stor skare av personer som er spesialutdannet til å utvikle og vedlikeholde websider?

Men midt i det hele er det selvsagt viktig å holde fast ved at det finnes en særegen bibliotekarkompetanse. Men hva inneholder den? Å skape orden i kaos, vil noen si. Men hva betyr det i dag hvor det vokser fram en rekke organisasjoner som har det samme mål?

Spørsmålene er mange, og de er for store til å feies under teppet. Bruk muligheten til å diskutere videre på bokogbibliotek.no, hvor hovedartikkelen nå ligger ute og venter på kommentarer.

Grensesprengende på Sør-Varanger bibliotek

» Etter et besøk på Sør-Varanger Bibliotek på forsommeren, sa presse- og kulturattasjé Hilary Olsin-Windcker fra den amerikanske ambassaden i Norge at det var ønskelig med flere framtidige besøk og mer samarbeid med biblioteket, noe som kan bli aktuelt allerede fra høsten av.

Amerikanerne var også godt fornøyd med plassering og drift av det såkalte BRAC – Barents Regional American Corner. Biblioteket har her 16 magasiner av ulike slag, som det får fra den amerikanske ambassaden. Bok- og mediesamlingen, som er på ca 500 enheter, har hatt et årlig utlån på 611 eksemplarer, melder Sør-Varanger kommune på hjemmesiden sin.

Folkebiblioteket i Nedre Eiker 100 år

» Folkebiblioteket i Nedre Eiker markerte på forsommeren 100 årsdagen sin med et barneselskap der 200 barn fra lokale barnehager var invitert til eventyrstund og fargelegging av store bokstaver. Over 40 prosent av utlånet ved Nedre Eiker bibliotek er barnebøker, melder dt.no.

Biblioteksjef Pål Ødemark sier at barna er viktige, og at biblioteket derfor gjerne vil trekke dem inn så tidlig som mulig. Jubileet fortsetter med flere arrangementer i høst.

Gir Grimstad bibliotek-refs

» - Nå må Grimstad følge opp alle sine ambisjoner om å være Dikternes by. Uten et moderne, tidsriktig og veldrevet bibliotek, får byen rett og slett kalle seg noe annet, skriver Agderpostens redaktør Stein Gauslaa på lederplass.

Det foreligger planer om at et nytt bibliotek som vil frigjøre det gamle biblioteklokalet til et Knut Hamsun-museum. Det var her Hamsun ble dømt av herredsretten til å betale erstatning for sine nazisympatier. Her har Grimstad-folk til nå hentet boklig lærdom og inspirasjon i lesingen, skriver Gauslaa, som mener at et nytt bibliotek må bli et signalbygg, og at Grimstad må vise at byen mener noe med sine visjoner.

Unge Warhols i biblioteket

» Med pappptrykk og tresnitt har 156 kulturskolelever laget en ekte popart-utstilling, UngPopArt, som var årets sommerutstilling i Porsgrunn bibliotek. Elevene hadde jobbet med utstillingen siden påske, og under åpningen var mozell-faktoren høy, skriver Porsgrunns Dagblad.

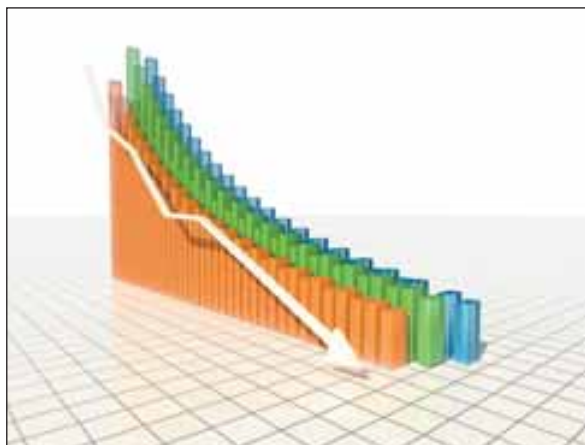
- Det har vært kjempegøy. Vi har lært hva popart er og hvordan man lager det, sa 14-åringene Hedda Solbakken og Josefine Ramslien Næss til avisen. Noe av det første elevene gjorde, var å lage tegninger av hverdagslige ting, for så å lage en serie ut av det. Til det brukte de skolens nyinnkjøpte grafikkpresse, som var til god hjelp i arbeidet med utstillingen.

Færre bruker biblioteket på bygda

» Under halvparten av de som bor på bygdene bruker biblioteket, viser Nationens Distriktsbarometer. På landsbasis svarer 54 prosent at de bruker biblioteket, ifølge en rundspørring Sentio Research har gjort blant 1000 tilfeldig valgte personer.

Barometeret slår fast at langt flere kvinner enn menn bruker biblioteket. Seks av ti kvinner svarer at de bruker biblioteket og er fornøyde med det.

Rundspørringen viser at det i tillegg til kvinnene er aldersgruppene under 30 som er de ivrigste brukerne, og ikke minst barna. Mennene er i mindretall, men låner i stor grad lydbøker og filmer.

Ny vurdering av bibliotek i Sarpsborg

» Rådmannen i Sarpsborg ønsker at planene for nytt bibliotek og nytt kulturhus i kommunen skal vurderes på nytt. Formannskapet vedtok derfor nylig at rådmannen skal legge fram en framdriftsplan for denne utredningen.

Fristen for å legge fram planen blir 1. oktober, melder Sarpsborg Arbeiderblad.

Bibliotek foreløpig ikke nedlagt

» Folkebiblioteket i Vestfossen i Buskerud er av rådmannen foreslått nedlagt fra august. Da kommunestyret nylig behandlet saken, ble det imidlertid bestemt å utsette saken, melder Bygdeposten.

Styret i Stiftelsen Kulturhovedstaden Vestfossen var også en pådriver for utsettelsen. Stiftelsen foreslår at det blir satt sammen en gruppe der også representanter for stiftelsen deltar, for å se om det er mulig å opprettholde tilbudet.

Feirer Ole Bull

» Bergen offentlige Bibliotek har fått ansvaret for å lage en egen nettside for jubileet når byen neste år feirer 200-årsdagen for fiolinvirtuosen og komponisten Ole Bull. Biblioteket er allerede i gang med å digitalisere brev, noter og annet, skriver Bergens Tidende.

Både Bergen og Os er med på markeringen av Ole Bull-året 2010, som starter med festforestilling på DNS 12. februar, et teater som ble startet på initiativ av Ole Bull. Bull-året avrundes i desember med storkonsert i det ennå ikke ferdige kulturhuset i Os, og det blir en rekke aktiviteter i Bergen og Hordaland i løpet av jubileumsåret.

På kryss og tvers

Kollegial latter. – Hallo, hallo, ler biblioteksjef Karin Svendsen i Them når hun får kontakt med en kollega ved hovedbiblioteket i Silkeborg.

Selvbetjening er brukervennlig

Innbyggerne i den lille byen Them på Jylland har fått selvbetjent bibliotek. Selvbetjeningen kommer i tillegg til vanlig åpningstid og har gitt byens 2000 innbyggere langt bedre service enn tidligere.

Ordet selvbetjening får piggene ut hos mange. Første skritt mot innskrenkninger og nedskjæringer! Men det er biblioteksjef Karin Svendsen langt fra enig i: – Vi ønsker å være fleksible

og gi brukerne et best mulig tilbud. I dag ser vi at mange lånere ønsker å bruke biblioteket også utover kvelden. Det gir oss også mer tid til de brukerne som er her på dagtid, da dagen ikke blir like oppstykket som før.

En selvfølge. Selvbetjening har blitt en selvfølge på mange andre områder. Vi tar det for gitt at vi skal kunne bruke nettbanken døgnet rundt, bestille ferier eller billetter på nettet når det passer oss eller se repriser på PCen av

»
Jakten på det nye biblioteket

Tekst og foto: Odd Letnes, redaktør

God hjelper. En "info desk" hjelper brukerne når de skal selvbetjene seg. Her kan du også ringe opp en ekte bibliotekar på hovedbiblioteket.

tv-programmer vi ikke rakk å få med oss.

Nå er det bibliotekets tur. I dag trenger ikke "Jytte" og "Holger" i Them å skynde seg hjem fra jobben for å rekke biblioteket før det stenger. Kanskje vil de hente en bok de har reservert eller bare snuse litt rundt på hyllene. I motsetning til før kan de nå stresse ned, dra hjem og spise middag og så ta en tur bortom biblioteket en gang før klokka 21. I Them har den totale åpningstiden steget fra 24 til 58 timer i uka etter at biblioteket innførte selvbetjening.

Låneren bestemmer. - Det er en tendens til at dagens låner selv ønsker å bestemme hvordan og når de skal bruke biblioteket. Det behovet har vi forsøkt å imøtekomme, sier Svendsen.

Selvbetjeningen foregår slik: Når biblioteket "stenger" blir fortsatt ytterdøra stående åpen. Bak den finnes en sluse med en stengt dør inn til selve biblioteket. Ved hjelp av lånekortet kan du her taste en kode og døra åpner seg. Da er det bare å gå inn og du har hele biblioteket for deg selv.

- Mange bruker muligheten til å hente en reservert bok, som de finner på en egen hylle hvor bøkene er ordnet etter reserveringsnummer. Av personvernhen-syn kan vi ikke ordne dem etter brukerens navn. Andre kommer for å levere en lånt bok eller et annet medium. Noen kommer også for å søke etter bøker de kan låne.

Til hjelp for brukere som ønsker å søke etter bøker, musikk eller lydbøker, er det

laget en egen "info desk" midt i lokalet. Her kan du også trykke på en knapp og "ringe opp" en bibliotekar på hovedbiblioteket i Silkeborg, slik at du kan få personlig betjening. Svendsen trykker på knappen og venter spent. Snart kommer stemmen fra Silkeborg og de to kollegene får seg en god latter.

Fest og bråk? - *Dere er ikke redde for at ungdommene vil bruke biblioteket som festlokale på kveldstid?*

- Them er en liten by hvor alle kjenner alle. Hittil har vi ikke hatt noen problemer med hærverk eller annet bråk. Men for sikkerhets skyld har vi montert videokameraer omkring i lokalet, slike at brukerne blir filmet. Det er ikke sikkert dette hadde gått like bra på Nørrebro i København.

- *Opplever ikke brukerne det som overvåkning?*

- Nei, tvert i mot. Brukerne synes det gir en ekstra trygghet at lokalet er overvåket når de går alene rundt her inne.

- *På hvilken måte har selvbetjeningen påvirket arbeidshverdagen?*

- Tidligere foregikk all bruk innenfor ordinær åpningstid. Det kunne til tider bli svært hektisk, noe som gjorde at vi ikke alltid kunne gi brukerne best mulig service. Når vi har strukket "åpningstiden" ut over flere timer, kommer det færre innom biblioteket på dagtid. Det gir oss til gjengjeld bedre tid til kontakt med brukerne når det gjelder referansespørsmål, veiledning og formidling. På denne måten øker den selvbetjente utvidelsen totalt sett kvaliteten på tilbudet vårt.

Prosjektleder Mogens Larsen ved Silkeborgbibliotekene understreker at bibliotekene er i en brytningsfase og at det er viktig å tenke nytt.

Etter ordinær åpningstid kommer du deg inn i biblioteket på egenhånd ved hjelp av lånekortet og en personlig kode.

- Det tradisjonelle bibliotekmaterialet får mindre betydning framover. Overgangen fra "collections" til "connections" er en prosess hvor det er viktig at biblioteket finner sin rolle, med mindre vi lar teknologien alene bestemme kursen, sier han og spør:

- Blir vi stående på kaia når verden endrer seg? Flytter vi oss framover – eller gir vi opp og er fornøyd med å padle etter? Bibliotekets medarbeidere vinner selv mest på både å stå ved roret og stake ut kursen.

Bowling i biblioteket

I forbindelse med debatten rundt bibliotekmeldinga i vår ble det slått fast at spill hører hjemme i biblioteket. I sommer arrangerte Hammerfest bibliotek en vellykket bowlingdag.

I sommer arrangerte Hammerfest bibliotek «Bowling i biblioteket». Både små og store fikk lov til å prøve seg på å bowle på Nintendo Wii, som biblioteket hadde satt opp på storskjerm.

Det var i forbindelse med de årlige Hammerfestdagene at biblioteket hadde bestemt seg for å la folk få prøve seg på bowling i biblioteket. I likhet med en rekke andre bibliotek i Norge har også Hammerfest bibliotek nå skaffet seg en spillkonsoll, og 14. juli var det duket for første forsøk på å arrangere spilling i biblioteket. Både liten og stor – den yngste var 5 år og den eldste 105 – skulle teste sine bowlingegenskaper på Wii.

Arrangementet startet med å få besøk av et par grupper fra SFO som hadde funnet veien til biblioteket denne regnfulle dagen. Etter hvert kom det også andre mer eller mindre tilfeldige spillelystne innom, totalt 22 barn og 19 voksne fikk svingt armen i løpet av de fire timene spillingen pågikk.

Bowling i biblioteket er absolutt ikke siste gang det blir arrangert Wii-spilling i Hammerfest bibliotek. Biblioteket kommer blant annet til å delta på den landsdekkende Nasjonal spilldag lørdag 14. november. Med andre ord vil de som gikk glipp av moroa i sommer få en ny sjanse om ikke så alt for lenge!

Nye talenter.
Janne Gustavsen
smeller inn en
skikkelig
Wii-strike.

Tekst og foto:
Elin Bekkebråten
Sjølie,
Hammerfest
bibliotek

Bibliotekarere mangler kompetanse og interesse for nye medier. De er for glade i boka, mener Jonas Svartberg Arntzen ved Drammensbiblioteket.

Nye krav til bib

**Tekst: Merete Lindstad, frilansjournalist
Foto: Odd Letnes, red.**

Mange bibliotekarere ser på dataspill bare som et lokkemiddel for å få unge til biblioteket. Mener du noe annet, risikerer du beskyldninger om å drive ungdomsklubb i stedet for bibliotek, sier Jonas Svartberg Arntzen.

Rett før sommeren hadde han og kollegaen Øyvind Svaleng et debattinnlegg i Dagbladet, der de gikk hardt ut mot sine egne, mot bibliotekarstanden. "Et av hovedproblemene med norske bibliotek er at det jobber for mange bibliotekarere der," hevdet de to.

Dette er et problem fordi bibliotekarene er for like. De har "samme kompetanse og forståelsehorisont", og flesteparten av dem er "ideologisk sett ganske like," "politisk korrekte" og "med fokus på såkalte myke verdier."

Deilige studentliv. Bibliotekstudentene ser framover. Men hva ser de? Bildet er fra Høgskolen i Oslo, 18. august 2009.

Flere vil bli bibliotekarer

Bibliotekarutdanningen ved Høgskolen i Oslo hadde i år 258 primærsøkere til de 130 plassene på første studieår. Det var 25 prosent flere enn de 201 som søkte i 2008. I 2007 ønsket 217 seg til bibliotekarstudiet. På masterstudiet er det 20 plasser i første studieår. I år søkte 45, omtrent like mange som tidligere år.

liotekarene

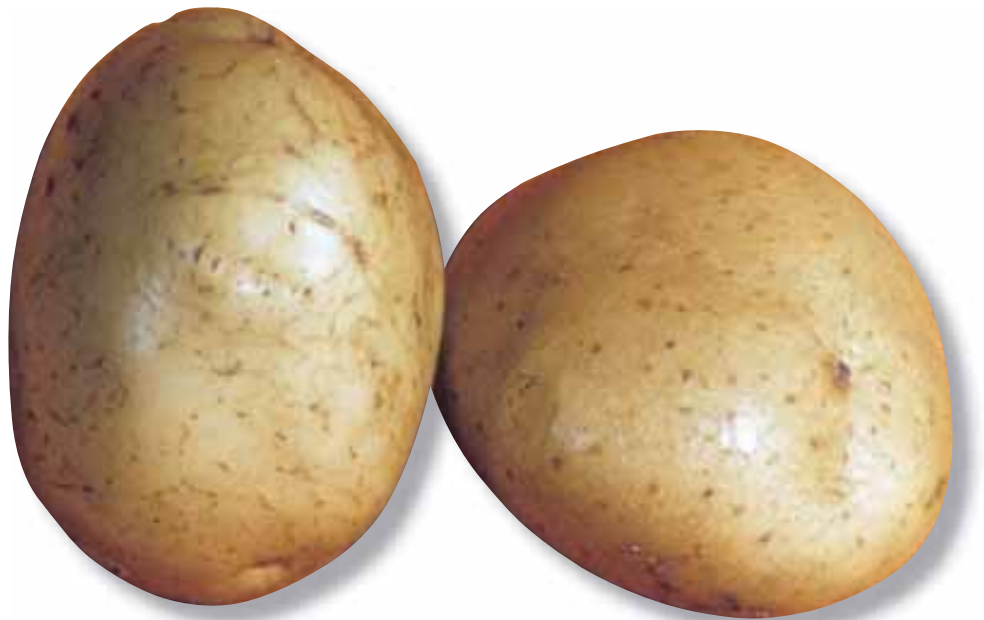
Ifølge Svaleng og Svartberg Arntzen har bibliotekarer flest ikke fulgt med i timen. Det vil si i den digitale utviklingen og framveksten av sosiale medier. I hvert fall virker det slik om man skal dømme etter den labre interessen og svake kompetan-

sen, mener de to og spør: "Har man hatt nesen sin altfor langt ned i papirboka og håpet at Internett skulle gå over?"

- Mange bibliotekarer er mer opptatt av hva de selv vil med biblioteket enn hva brukerne ønsker. De synes det er greitt at

folk låner Jo Nesbø. Men det beste er jo poesien, sier Jonas Svartberg Arntzen, som selv er utdannet bibliotekar. I 2006 tok han bachelorgraden i bibliotek- og informasjonsvitenskap ved Høgskolen i Oslo (HiO).

Potetfilosofene. Vi er som poteten, kan brukes til alt, heter det i bibliotekarkretser. Poteten som rotfrukt har de siste årene tapt for ris og pasta og annet eksotisk snadder. Kanskje er det på tide å revurdere hele den potetfilosofien som ligger til grunn for utdanning av bibliotekarer i Norge.

Kunstnere, pedagoger og designere. Svaleng og Svartberg Arntzen mener bibliotekene må få inn andre og nye yrkesgrupper for å følge opp bibliotekets endrede rolle. For eksempel designere, it-eksperter, pedagoger, kunstnere og kulturarbeidere.

Helt greitt, mener Bibliotekarforbundets leder Monica Deildok.

- Det er positivt med ny og annerledes kompetanse inn i bibliotekene. Bibliotekarer har mye å lære av andre profesjoner, slik også andre kan lære av oss.

Men å hevde at det er for mange bibliotekarer, er å snu ting på hodet.

- Det er for få bibliotekarer i norske bibliotek, understreker Deildok. – Vi trenger personale for å gjennomføre omstillingsprosesser. Mange biblioteksjefer er frustrerte fordi de har for knappe personalressurser til å kunne utvikle tjenestene sine.

Bibliotekarer i knapt flertall

I 2007 hadde folkebibliotekene til sammen 943 årsverk som var besatt av bibliotekarer, ifølge Bibliotekarforbundet. Det vil si 52,5 prosent av de i alt 1796 årsverkene. Fra 1998 til 2007 ble det 105 færre årsverk i folkebibliotekene.

Monica Deildok sier seg enig i kritikken om at en del bibliotekarer kan være for opptatt av ord skrevet på papir. - Men å gå fra det papirbaserte til det elektroniske er en utfordring for alle – ikke bare for bibliotekarer.

Hun mener bibliotekarer kan bli flinkere til å dyrke forskjellighet.

- Der er vi allerede litt på vei. Stadig flere tar master eller annen tilleggsutdanning. Dessuten er det mange som spesialiserer seg gjennom arbeidet de gjør.

Ingen bremsekloss. Forestillingen om at bibliotekarer er mer opptatt av den gode boka – fortrinnsvis diktsamlingen – enn av brukernes behov og ønsker, stemmer dårlig overens med erfaringene til biblioteksjef Paul Henrik Kielland i Tromsø.

- I medarbeidersamtalene våre er det et spørsmål vi er spesielt opptatt av: Hva er en god dag for deg? Svarene vi får er at "det er en dag jeg har utført noe givende for brukeren," forteller Kielland.

Han kjenner heller ikke igjen beskrivelsen av bibliotekarer som en ganske ensartet gruppe og lite opptatt av å utvikle nye bibliotek tjenester. Tromsø

bibliotek er blant de som har et svært bredt spekter av tilbud. Blant annet advokattjeneste, leksehjelp, konserter, foredrag, utstillinger og en rekke forskjellige nettjenester.

I utviklingen av nye tilbud har bibliotekarene ikke fungert som noen bremsekloss, påpeker Kielland. - Nei, på ingen måte.

Men biblioteksjefen skulle gjerne sett at bibliotekarene hadde mer kunnskap innenfor enkelte områder. For eksempel markedsføring. Som kanskje er litt tabu?

- Iblant blandes markedsføring med formidling. Og mens formidling er edelt blant bibliotekarer, er markedsføring kommersielt.

Kielland etterlyser også mer pedagogisk kompetanse. Det er viktig for å nå ut til barn.

Ufaglært sjef. Tromsø bibliotek ble i våres kåret til Norges beste folkebibliotek. Kåringen skjedde i regi av Dagbladet og tidsskriftet Prosa. Til glede for noen og forargelse for andre, viser det seg at sjefen for det prisbelønte biblioteket slett ikke er bibliotekar. Har det vært et savn, undrer vi.

- Nei, egentlig ikke, sier Paul Henrik Kielland og tenker etter.

Ledelse er et fag i seg selv, påpeker han. Og det er et fag han behersker etter mange år som informasjonssjef i Tromsø kommune i tillegg til andre typer lederjobber.

– Jeg mener det er viktig å fokusere på det man kan, og i ledelsen er det to bibliotekarer og meg. Så for meg har det vært lett. Jeg kan konsentrere meg om det strategiske arbeidet, og det definerer jeg ikke som bibliotekarfaglig.

Men ledere må kjenne feltet man skal lede, og Kielland ser det som viktig å vite litt om hva bibliotekararbeid handler om. Derfor tar han skrankevakter hver uke.

Rabalder. Sjefen for nummer to i bibliotekråringen, Drammensbibliotekets Sølvi Tellefsen, har heller ikke bibliotekarutdanning. Det er hun glad for.

– Hadde jeg hatt bibliotektekning ville det vært en hemsko, sier biblioteksjefen. Hun viser til tenkningen med ”låntakere”.

– Det jeg jobber med, er å få inn kundeperspektivet i stedet for dette med låntakere. Og mens mange bruker ordet formidling, snakker jeg om å selge.

Sølvi Tellefsens bakgrunn omfatter blant annet jusstudier, høyskoleutdanning innen omstilling i offentlig sektor og BI-bachelor i prosjektledelse og organisasjonsutvikling. Noen år jobbet hun med trygderett, og før hun kom inn i biblioteksjef-jobben som vikar i 2003, hadde hun vært personal- og plankonsulent i Drammen kommune.

Etter vikariatet i 2003-2004, fikk Tellefsen tilbud om å bli fast biblioteksjef. Det gikk ikke upåaktet hen.

– Det ble rabalder. Både i lokalpressen og i Bibliotekarforbundet, forteller Tellefsen.

Kunnskapsforløpere.

– Regelen om at biblioteksjefen skal være utdannet bibliotekar er viktig på mindre bibliotek på små steder. Men hos oss, med over 30 ansatte og nært samarbeid mellom tre bibliotek, har det vært viktig å kunne ledelse.

Sølvi Tellefsen viser til arbeidet med å etablere Drammensbiblioteket, som ble offisielt åpnet våren 2007. Drammensbiblioteket er det første i Norge der tre bibliotek med forskjellige målgrupper, ulike eiere og forvaltningsnivå går sammen om å danne et felles tilbud til publikum.

Bibliotekarenes viktigste oppgave er å være veiledere og finne fram kunnskap, ifølge Sølvi Tellefsen: – Bibliotekarer er veldig gode på å finne ut hva du som kunde *egentlig* er på jakt etter. Jeg kaller dem kunnskapsforløpere.

Det er likevel ikke nok.

– Flere og flere av våre brukere er vant med Twitter og Flickr, Facebook og blogger. Og de kommer hit og trenger hjelp til for eksempel bloggen sin, forteller Tellefsen. – Da blir det like viktig å stille opp på det, som å kunne søke på internett.

Nytt utdanningstilbud ved HiO. Neste år starter Høgskolen i Oslo en helt ny videreutdanning for bibliotekarer; ”Spill i bibliotek”. Utdanningen skal gi både praktiske spillferdigheter, kritisk refleksjon og teoretisk kunnskap.

Tilbudet er utviklet i samarbeid med Norges informasjonsteknologiske høyskole (NITH), ABM-utvikling og Drammensbiblioteket.

Etterlyser spesialisering

Verken Drammen eller Tromsø har bare bibliotekarer blant de

ansatte på bibliotekene.

– Det er nyttig med folk som har ulike fag og ulik bakgrunn, sier Paul Henrik Kielland i Tromsø. – For bibliotekarutdanningen har en tendens til konformitet, til å gjøre folk like. Men det gjelder også for andre profesjonsutdanninger.

I sitt debattinnlegg i Dagbladet tar Jonas Svartberg Arntzen og Øyvind Svaleng til orde for endringer i bibliotekarutdanningen. De mener det er skadelig at alle går igjennom den samme grunnutdanningen, det treårige bachelorstudiet ved Høgskolen i Oslo (HiO).

– Man lærer litt om veldig mye, men vi får ingen dyp kunnskap, sier Svartberg Arntzen. – Skal man jobbe i små bibliotek kan det være nyttig. Men utdanningen kan ikke lages bare for de små bibliotekene.

Svartberg Arntzen mener studentene bør spesialisere seg tidligst mulig.

– Kanskje vi kan ha et felles første år med ideologi, demokrati og hva biblioteket er. Og så kan man spesialisere seg på kunnskapsorganisering, formidling eller andre områder.

Profesjonsutdanning. Hvert år endres om lag ti prosent av innholdet i bibliotekarutdanningen ved HiO. De siste årene har endringene vært mest knyttet til digitalisering, formidling og utviklingen av biblioteket som møteplass, forteller Øivind Frisvold, dekan ved Bibliotek- og informasjonsvitenskap.

– Vi er opptatt av å utdanne bibliotekarer til alle typer bibliotek. Men vi må sørge for at alle har en grunnleggende kompetanse. Kjernekompetansen i bibliotekfaget er å beskrive, lagre, gjenfinne og formidle alle typer dokumenter, og dette er kunnskaper som det er stort behov for.

Frisvold er positiv til forslag om endringer og justeringer. Både ledelse og markedsføring er relevante. – Ledelse er allerede inne som viktig emne, men markedsføring kan klart styrkes.

Frisvold ser det som vanskelig å få til en spesialisering tidligere enn i tredje studieår, slik som nå: – Bibliotekutdanningen er en forholdsvis bred utdanning, og vi har vurdert fram og tilbake spørsmål om spesialisering. Erfaringer fra Sverige viser at det ikke er så lett å få til.

Spesialisering lagt på is

Høgskolan i Borås, som er størst på bibliotekutdanning i Sverige, startet i 2007 et tilbud om treårig grunnutdanning som informasjonsspesialist og som informasjonsarkitekt.

Både i 2008 og 2009 var det imidlertid så få nye søkere at tilbudet ble lagt på is. Deler av programmet vil sannsynligvis bli tilgjengelig som valgbare kurs i den eksisterende utdanningen.

– Den labre interessen handler nok om at man ikke vet riktig hva man blir og om man får jobb, sier Margareta Lundberg Rodin, sjef for bibliotekutdanningen i Borås. – Når man starter opp utdanning til yrker med nye navn, kan det kanskje bli litt mye å satse tre år.

Kritikken om at bibliotekutdanningen fostrer generalister som kan litt om alt, er uproblematisk. Slik er det også med journalistutdanningen og de fleste andre profesjonsutdanninger, påpeker Frisvold.

– Og husk at tre år er en kort utdanning. Bachelorstudiet er bare en grunnutdanning, som må suppleres med videreutdanning og mastergrad.

Master uten bachelor

Ved Universitetet i Tromsø (UiT) er det fra høsten 2009 mulig å ta mastergrad i dokumentasjonsvitenskap uten treårig bachelor i bibliotekfag. Opptakskravet er bachelor eller cand.mag. innen fagområdene humaniora, samfunnsfag, realfag, rettsvitenskap eller helsefag. Karakteren må være minst C eller 2,5.

– Dokumentasjonskompetanse er i dag nødvendig i mange flere sammenhenger enn bare i

bibliotek, blant annet på grunn av internett. I flere fag er det ønske om mer dokumentasjonskompetanse knyttet til faget, forklarer Niels Windfeld Lund, professor i dokumentasjonsvitenskap ved UiT.

– Vi har helt siden starten lagt vekt på at dokumentasjonsvitenskap ikke nødvendigvis skal være rent bibliotekfaglig, men et fag vid siden av et hvilket som helst annet fag. Det vi gjør nå, er

å introdusere den amerikanske modellen. Der er bachelor i bibliotekfag sjelden. I stedet tar man andre fag først, og så master i bibliotekfag.

Det nye tilbudet ved UiT gjelder studieretningen dokumentforvaltning og kvalifiserer til blant annet stillinger som fagutdannet biblioteksjef. To av de fire som begynner på master i høst, er tatt opp etter den nye ordningen.

Spansk litteratur er mer enn Cervantes

Spania er mer enn Middelhav, Costa del Sol og et fotballandslag Norge sjelden kommer på talefot med. Og spansk litteratur er mer enn Miguel de Cervantes og hans 400 år gamle "Don Quijote", til tross for at denne boken i 2002, av et utvalg på 100 internasjonalt kjente forfattere invitert av De norske Bokklubbene, ble kåret til verdens beste roman.

I høst kan vi likevel rette opp uvitenheten vår: Spania og moderne spanskpråklig litteratur er nemlig hovedtema på den internasjonale bokmessen i Göteborg, fra 24. til 27. september. Her vil vi også møte den moderne latinamerikanske litteraturen, som ikke minst gjennom sin "magiske realisme" nok har fått et betydelig større gjennomslag i Skandinavia enn ny litteratur fra selve Spania. Også forfattere fra Mexico og El Salvador blir derfor gjester på messen, der både spansk og latinamerikansk historie,

religion, moral og generelle samfunnsforhold vil bli belyst. Og et av hovedtrekkplastrene blir chilenske Isabel Allende, som i dag er Latin-Amerikas mest kjente kvinnelige forfatter

Spanias gave til verden.

Årets program er meget rikholdig, og omfatter innslag om nær sagt alt, fra barnelitteratur, kvinnehistorie, Darwin, litteraturkritikk og moderne svensk litteratur, til debatter om bibliotekenes stilling – i Norden, og i Spania.

Nordisk skjønnlitteratur får

som vanlig bred plass og det blir arrangert et eget seminar om norsk litteratur, "Röster från Norge". Her kommer blant andre Dag Solstad, Trude Marstein, Knut Faldbakken og Erlend Loe, og det blir innslag om Sigrid Undset og Knut Hamsun.

Den spanskpråklige skjønnlitteraturen har likevel hovedrollen. Flere av Spanias nyere forfattere, som romanforfatteren Ignacio Martinez de Pison, lyrikeren Miguel Casado og den baskiske romanforfatteren Bernardo Atxaga – oversatt til

Tekst: Reidar Jensen, journalist og skribent

svensk - er invitert til messen, som blir gjennomført i samarbeid med det spanske kulturdepartementet og en rekke kulturinstitusjoner.

Spania har, helt siden middelalderen, vært preget av at landet egentlig er en sammenslåing av to nasjoner med ulik kultur og ulike språk, nemlig Castilla og Aragonia. I tillegg kommer Galicia, som også har sitt eget språk og sin egen litteratur, samt baskerne. Her vil vi imidlertid, for oversiktens skyld, se på landet som en helhet, slik også messen i store trekk gjør. Mye takket være Cervantes blir nemlig det samlede Spania regnet som opphavslandet for den moderne romanen – og romankunsten som Spanias gave til verdenslitteraturen.

El Cid. Den spanske litteraturen har røtter tilbake til det tolvte århundret og heltekvadet om hærføreren El Cids kamper mot maurerne. De muslimske maurerne, i stor grad berbere fra Nord-Afrika, krysset nemlig i 711 Gibraltar-stredet og erobret på få år det meste av Spania. I tidlig middelalder behersket de så å si hele den iberiske halvøya, med unntak av de aller nordligste delene.

Den mauriske kulturen i Sør-Spania blir ofte idealisert og trukket fram som et eksempel på hvordan ulike religiøse og befolkningsmessige grupper kan leve i fred med hverandre. Toleransen var nok i visse perioder og miljøer også noe større enn den var på samme tid i det kristne Europa, men ikke alltid, og dette emnet blir tatt opp og problematisert på bokmessen. For eksempel har kirken ingen problemer med å finne martyrer fra perioden, og av og til kom fundamentalistiske muslimske sekter over fra Afrika

og opprettet harde regimer. Dette, sammen med den spanske gjenerobringstrangen, førte til en rekke kriger, og tidlig på 1200-tallet var maurernes makt egentlig brutt, selv om det siste lille maurerriket besto helt til 1492.

Forskere mener at krigene mot maurerne førte til sterk militarisering og brutalisering av det kristne Spania, noe som ikke minst kom til uttrykk under erobringen av det som senere ble Latin-Amerika. På 1500-tallet ble Spania dermed det kristne Europas supermakt, og Habsburg-keiseren Karl 5. kunne skryte av at solen aldri gikk ned over riket hans.

Deretter gikk det raskt nedover. Krigseventyr og en flom av sølv og gull fra de nye koloniene ødela det spanske næringslivet og førte til inflasjon og statsbankerot. På 1600- og 1700-tallet var statsmakten sterkt svekket, kongene ble med atskillig grunn betraktet som degenererte og halvgale, jordbruket var middelalderlig, og hele landet var i ferd med å bli akterutseilt.

Det er derfor ikke urimelig å se den litterære figuren Don Quijote, den fattigslige ridderen som lever i fortiden og plent nekter å se virkeligheten i øynene, som et bilde av Spania selv på denne tiden. For selv om makten ble mindre tok skrivekunsten seg opp, og 1600-tallet er senere blitt betraktet som den spanske litteraturens gullalder.

Calderon de la Barca. Det ble på denne tiden skrevet atskillig romanprosa og lyrikk i Spania, men det er særlig de to dramatikerne Pedro Calderon de la Barca og Lope de Vega som er blitt stående. Begge blir regnet som typiske for den spanske barokken, der gamle idealer sto

for fall, og der mye av det som ble skrevet var preget av pessimisme og brutte illusjoner.

Lope de Vega, som var en samtidig av Cervantes, blir sett som det spanske teatrets far. Han skal, etter eget utsagn, ha skrevet ikke mindre enn 1800 skuespill. Mange av dem var livfulle og hverdagspregede komedier, med mennesketyper fra datidens Spania. Også livet hans var ganske fargerikt, og han var blant annet en av de få som kom helskinnet hjem etter å ha seilt ut med den spanske armadaen i 1588.

Calderon de la Barca, som levde noe senere, var nok en større alvorsmann, og skuespillene hans er ofte preget av ideer forfatteren ønsker å drøfte. Han blir holdt for å være Spanias største dramatiker, og er blitt sammenlignet både med Shakespeare og de store franske skuespillforfatterne.

Rundt år 1700 var den litterære gullalderen likevel i store trekk over, og først senere kom det nytt liv i den spanske litteraturen. En rekke nye diktere følte da trang til et oppgjør med barokken, som de oppfattet som dyster og pompøs. De fleste av dem er i dag ukjente i Nord-Europa, men den litterære utviklingen fulgte stort seg de samme trinnene som i andre europeiske land. Det samme gjelder den spanske romantikken, som også var preget av tilsvarende strømninger i Europa. Og selv om Spania på denne tiden neppe kan regnes som spesielt liberalt, er det verdt å merke seg at landet både på 1700- og 1800-tallet faktisk hadde overraskende mange kvinnelige forfattere og skribenter. Blant disse var Maria Rosa Galvez, som på slutten av 1700-tallet ble regnet som en av landets ledende forfattere – og i

1763 fikk landet tilmed en egen avis for kvinner.

”98-generasjonen”. Etter Napoleonskrigene var det stort sett slutt på opplysningstankegangen i Spania. Landet lå igjen som en herjet slagmark, økonomien var gått i stå, og de spanske koloniene i Sør-Amerika hadde frigjort seg. Dette preget også den spanske 1800-tallsrealismen og ikke minst romanene til Benito Perez Galdos, som i dag blir regnet som en spansk Balzac og en jevnbyrdig med Charles Dickens.

Mesteren. Den gamle mesteren troner høyt, men spansk litteratur er mye mer enn Cervantes.

Det siste slaget kom i 1898. Da førte opprør og uro på Cuba til amerikansk intervensjon, og til at Spania mistet øya. Samtidig erobret amerikanerne de spanske koloniene Filippinene, Puerto Rico og Guam, foruten at de også sikret seg den nå så kjente Guantanamo-basen.

Den kubanske ”Katastrofen”, som hendelsene i 1898 ble kalt, førte til en generell kulturell og politisk krise i Spania. En gruppe unge forfattere, blant dem den framtrepende lyrikeren Antonio

Machado, og vanligvis omtalt som ”98-generasjonen” i spansk litteratur, gikk nå sammen i ”Regeneracionismo”-bevegelsen for å drøfte hva som kunne gjøres for å modernisere landet etter 300 års konstant nedgang.

Gruppen ga støtet til det som nå blir kalt ”Spanias litterære sølvalder” og ble i 1927 fulgt av en enda mer radikal og avantgardistisk forfattergenerasjon, ”27-generasjonen”. Men å modernisere Spania var alt annet enn enkelt.

Den tidligere stormakten var blitt et av Europas mest tilbakestående land. Landeierne vokter de gammeldagse storgodsene sine med vold og makt, og ble selv møtt med vold. Store deler av befolkningen var lutfattige leilendinger som slavet for jordeierne, under oppsyn av en bakstreversk kirke. Samtidig begynte en stadig mer radikal arbeiderbevegelse å stille sine krav, uten å nå fram. Til sammen var dette en oppskrift på katastrofe, og utviklingen ble mer og mer voldelig, helt til landet eksploderte i borgerkrigen fra 1936 til 1939.

Antonio Machado døde som spansk flyktning i Frankrike i 1939, og Spanias internasjonalt mest kjente dikter i det 20. århundre, Federico Garcia Lorca, som også var en av forgrunnsfigurene i 27-generasjonen, ble drept av ukjente gjerningsmenn like etter at borgerkrigen hadde begynt. Drapet er ennå uoppløst, men det er alminnelig antatt at tilhengere av borgerkrigens seierherre, general Francisco Franco, sto bak.

Både ”27-generasjonen” og arven etter Franco vil bli nærmere belyst på bokmessen. Det samme gjelder flere romaner om Franco-tiden, som vil bli belyst av et panel spanske forfattere.

Pascual Duartes sørgelige familie. Franco-perioden og den første etterkrigstiden var preget av litterær stillstand. En rekke forfattere hadde flyktet, eller mistet livet i borgerkrigen. Traumer og fortvilelse preget den litteraturen som kom, og de seirende nasjonalistene produserte ikke selv noe som er blitt husket.

En sentral forfatter i denne perioden var likevel Camilo José Cela (1916 – 2002), som senere fikk Nobelprisen i litteratur. Han er en av Spanias mest kjente forfattere i det 20. århundre, men står for oss som en ganske sammensatt skikkelse.

Cela kjempet på Francos side i borgerkrigen, men kan ikke på noen måte avskrives som en vanlig fascist. Etter hvert mistet han fullstendig troen på regimet, og vendte seg mot brutaliteten og hykleriet han mente å finne i hjemlandet. Hans roman ”Pascual Duartes familie”, som kom ut i 1942 og senere også er oversatt til norsk, ble øyeblikkelig forbudt. Boken var en ren dommedag over det spanske samfunnet og handler om en fattig bondes refleksjoner i dødscellen, der han venter på å bli henrettet etter en hel serie med misgjerninger – alle detaljert skildret, og med groteske kommentarer.

Cela var også en betydelig modernist, påvirket av forfattere som Joyce og Sartre. Etter Francos død, da Cela ble spansk senator, hadde han en viss innflytelse på utformingen av den nye, demokratiske grunnloven i 1978. Tross eksentrisk oppførsel og bisarre uttalelser, noe som ser ut til å ha preget en del spanske kunstnere og intellektuelle, fra Salvador Dali og framover, blir han fortsatt verdsatt som en av Spanias største forfattere.

Science fiction og matglade detektiver.

Den litterære utviklingen sto likevel ikke helt stille under Franco, spesielt ikke etter at nye forfattere kom til i løpet av 1950- og 1960-årene. Metafysiske og psykologiske temaer var vanlige, og regimet fant seg i en viss kritikk av byråkrati og sosiale misforhold. Samtidig fikk absurdisten Fernando Arrabal, fra 1955 bosatt i Frankrike, en stor menighet ikke minst etter sine anarkistiske "Brev til Franco" og andre koryfeer.

Mange andre forfattere gikk også ganske langt i å provosere sensuren og makthaverne. Da general Franco døde i 1975, etter at regimet både politisk og økonomisk hadde overlevd seg selv, sto derfor en helt ny, men ikke uerfaren generasjon, klar til å prege den spanske litteraturen.

Flere av dem hadde, særlig i den siste delen av Franco-perioden, eksperimentert med den historiske romanen, noe som ikke er uvanlig i land med autoritære regimer. For eksempel kunne aktuelle hendelser og temaer da legges til den spanske inkvisisjonens tid, som i José Jimenez Lozanos "El Sambenito" - navnet på den gule kappen dømte kjettere måtte bære før de ble brent på bålet.

Genren blomstrer fortsatt. Det samme gjør forskjellige former for fabelprosa som dukket opp på 1980- og 1990-tallet, etter at spanske forfattere i eksil hadde begynt å komme hjem, med science fiction, neo-gotiske feministromaner og grøssere i bagasjen. De siste årene har ikke minst kriminalromanen blomstret, som i andre vestlige land.

Den mest kjente spanske

kriminalforfatteren hos oss er nok Manuel Vazquez Montalban (1939 – 2003), flere ganger oversatt til norsk. Her møter vi detektiven og matelaskeren Pepe Carvalho, som ble introdusert i boken "Jeg drepte Kennedy" i 1973. Montalban skrev også lyrikk, essays og det han kalte "moraliske romaner", deriblant diktatoren Francos fiktive selvbiografi.

Den spanske absurdismen og provokasjonene mot autoritetene lever derfor videre. Tradisjonell katolsk seksualmoral får heller ikke gå i fred, spesielt ikke når den blir koblet med undertrykkelse og dårlige minner fra Franco-tiden. Det ser vi blant annet i Almudena Grandes' prisbelønte "Lulu: en erotisk roman", som også er kommet på norsk.

Viva Villa! Og siden vi nevnte denne boken innledningsvis: "Don Quijote" er ikke bare blitt kåret til verdens beste roman av internasjonale forfattere, men også av den legendariske meksikanske opprørslederen, for ikke å si banditten, Pancho Villa.

Han skal en gang ha sagt – i hvert fall ifølge en film om ham – at den som ikke har lest "Don Quijote" ingen dannelse har, og ikke kan regnes som et boklig orientert menneske. Og mennesker som driver litteraturkritikk med seksløperen i hånden bør man vel lytte til – velkommen til årets bokmesse i Göteborg, selv om debattene og litteraturanalysene der trolig vil foregå i et langt fredeligere klima enn under den meksikanske revolusjonen i 1916.

STØRRE UTVALG AV DVD-FILMER

Alt fra Bollywood til Hollywood.

Vi har utvidet vår skaffetjeneste på utenlandske filmer. Til glede for ditt publikum. Kjøper du filmene hos BS har du lov til å låne dem ut!

Alt du trenger fra **A** til **Å**

Høy stemning. Liv Eidslott (84), forøvrig konen til lyrikeren Arnold Eidslott, i samtale med en av de få mannlige deltakerne, Jarle Grimstad (66) fra Herøy.

Befriende lesing på Sunnmøre

Lesesirkler kan være alt fra knusktørre opplesninger, skravleklubber med bok som alibi til personlige rom der hver enkelt kan gi uttrykk for egne tanker og oppfatninger. Fakta og fiksjon, livet og litteraturen – hvor er grensene?

Isommer arrangerte fylkesbiblioteket i Sunnmøre en lesesirkelkveld ved Ålesund bibliotek. Målet var å gi inspirasjon til allerede etablerte lesesirkler og etablere nye grupper for de som ønsket det.

- Mellom boka og leseren er det mye et bibliotek kan gjøre,

sa bibliotekrådgiver Heidi Sørensen Dragseth i sine åpningsord denne junikvelden. Sammen med bibliotekar Hilde Gjessing og fylkesbibliotekar Ellen Molvær inviterte hun til ulike innfallsvinkler til det å lese. Mellom 30-40 personer, alle med åpenbart mye erfaring, det vi si i

alderen 50 pluss, satt forventningsfulle og lyttet.

- Den personlige leseropplevelsen er viktig, og leseren er allmektig i forhold til teksten, sier Dragseth og legger til at friheten ligger i å unngå autoriserte synspunkter.

- Spør deg selv om hva slags

Tekst og foto:
Eldri H.
Fagerlund,
frilansjournalist

tema som engasjerer deg, er det noen bøker som har gjort deg flau? Refleksjonen er en bevisstgjøringsprosess, derfor kan litteraturen gi så uendelig mye utover fortellingen. Ikke pin deg med bøker som ikke engasjerer deg, dropp dem! Å hengi seg til litteratur har mye med kjærlighet å gjøre. Teksten er broen mellom eget og andres liv. For det vel slik med litteraturen, vi snakker om det vi leser og snakker samtidig om oss selv.

Nøytralt miljø. Renate Sandvør er 32 år og dermed en av de yngre besøkende. – Jeg er en lesehest, men er ikke medlem av noen leseklubb, sier hun og håper samtidig at hun i løpet av kvelden kan være med på å skape en ny.

– Som statsviter er jeg interessert i politikk og samfunnsspørsmål. Men skjønnlitteraturen har likevel en spesiell plass hos meg, sier hun og av samtidslitteratur trekker hun frem Helen Uris "De beste blant oss" og Olaug Nilssens "Få meg på, for faen!"

– Begge bøkene skildrer studentliv og universitetsmiljø, et miljø jeg kjenner, sier Renate. "Få meg på for faen" er skrevet på nynorsk. Renate mener det er altfor lite nynorsk litteratur. Nilssens bok ligger i skjæringspunktet mellom komedie og tragedie, Renate leser den om igjen og om igjen.

Litt lenger inn i biblioteket finner vi Jarle Grimstad (66) i samtale med Liv Eidslott (84). Jarle har kommet helt fra sør i Sunnmøre for å se an muligheten for å bli med i en lesesirkel. Liv, som kommer fra Ålesund, har vært medlem av en lesesirkel i mange år. Etter hvert som samtalen mellom disse to skrider frem, får Jarle vite at Liv er gift med lyrikeren Arnold Eidslott.

Da forteller Jarle at Eidslott var noe av det første han leste, diktsamlingen "Kronen av røk", fra 1959.

Etter denne pausen snakker bibliotekar Signe Thoresen om hvilke tjenester kundene kan få, blant annet at det går an å "booke" en bibliotekar for veiledning. Hun viser også til "MappaMi" og hvilke muligheter som ligger på bibliotekets hjemmesider. Thoresen, som er innkjøpsansvarlig ved Ålesund bibliotek, leser også fra forfatteren Siri Hustvedt's bok, "Det jeg elsket". Romanen forteller om kunstnerliv i New York på 1970 tallet og handler om smerte, sorg og kjærlighet.

De fremmøtte fikk denne kvelden utlevert et notat med spørsmål og momenter om lesing som var egnet til refleksjon. Spørsmålene gikk inn på hvorfor vi leser det vi leser, og ikke minst hva vi synes om det vi leser. Heidi Sørensen Dragseth sier hun tror at mange vegrer seg for å si hva de mener om en bok.

– Vi vil gjerne være skoleflinke og si de "riktige" ordene. Men egentlig dreier det seg om vår egen følelsesmessige opplevelse av boka. Vi ønsker derfor gjennom denne inspirasjonskvelden å utfordre leseren til å våge seg frempå med sine egne synspunkter.

Katta i sekken. Blant ideene var en litterær "katta i sekken"-lek. Det vil si en bokpakke med litteratur som har en felles rød tråd. Ikke alle i en lesesirkel trenger å lese den samme boka. En litterær bokpakke kan inneholde et utvalg på 4-5 bøker, så kan to-tre personer lese den samme boka og komme med like mange tolkninger. Slik kan en lesegruppe utvide repertoaret av litteratur.

Som et resultat av inspira-

sjonskvelden i Ålesund, er det nå opprettet en lesesirkel med ni personer som startet på seinsommeren. Gruppeleder vil være fylkesbibliotekar Ellen Molvær. Heidi S. Dragseth forteller at de skal ha en lignende kveld ved Fræna bibliotek senere i høst.

Lyst. Ikke pin deg med bøker som ikke engasjerer deg, dropp dem!

Livskraft. Hver person i gruppen kan reflektere over hva det er ved en bok/roman som vekker interesse. Hvilke personer i romanen som vekker interesse, fasinasjon, sympati og empati. Hvilke egenskaper ved personen eller karakteren liker jeg, misliker, forstår?

Dette rører ved den personlige psykologi hos hver enkelt i en lesegruppe, uten at det dermed blir privat. Deltakerne får satt ord på viktige følelser og tanker hos seg selv og andre. Romanen virkeliggjør i tankene det leseren selv går svanger med i sitt ubevisste. Dette kan være dypt tilfredsstillende og vesentlig for personen, og gi fordypning i selvbevisstheten. Og ikke minst: Grensene mellom litteratur og livets realiteter bli mindre skarpe. Litteraturen kan da bli en viktig kraft i folks liv.

Sprek pensjonist. Søstrene Meriem og Rogia Al-Kofi får leksehjelp av den pensjonerte læreren Sigrun Austmo. – Det er både lærerikt og hyggelig å få hjelpe til på leksehjelpen, sier Austmo. (Foto: Hallfrid Skimmeli)

Frivillig drahjelp

De frivilliges arbeid bidrar til at bibliotekene blir levende kulturhus. Også for de som ikke er interessert i å låne bøker.

Vi som bibliotek skal avspeile lokalsamfunnet. Dermed er det naturlig for oss å vise fram det som skjer i Steinkjer. For å få til det, må vi ha lokale samarbeidspartnere, sier biblioteksjef i Steinkjer, Hallfrid Skimmeli.

For henne er de frivilliges innsats en berikelse for biblioteket. Hun ser at arbeidet deres trekker folk, også brukergrupper

som ellers ikke ville besøkt dem.

Livskraftig hjelp. – Mange frivillige tiltak dør ut. De blir en flopp. Men leksehjelpen har vi hatt i mange år, forteller Skimmeli.

Leksehjelpen på biblioteket i Steinkjer foregår i samarbeid med Røde Kors. – Da de skulle starte tilbudet med leksehjelp, ønsket de ikke å ha det på

skolen. Da var det naturlig for dem å spørre oss, smiler Skimmeli fornøyd.

Biblioteket sørger for lokalene. Leksehjelpen arrangeres ikke i egne lukkede rom, men mellom bokreolene. Det må derfor en del ommøblering til, med flytting av stoler og bord, den dagen det er leksehjelp. Biblioteket sørger også for innkjøp av yoghurt til elevene.

»
**Av Kjetil S. Grøn-
nestad, frilans-
journalist**

Utgiften til yoghurten dekkes imidlertid av Røde Kors.

Tilbudet om leksehjelp var i utgangspunktet tenkt for dem med innvandrerbakgrunn. Men tilbudet er åpent for alle. Av de som benytter seg av leksehjelpen i Steinkjer, har rundt 10% fremmedspråklig bakgrunn.

Leksehjelp arrangeres en gang i uka. Leksehjelperne, som hovedsaklig er pensjonerte lærere, tar på seg en vakt i måneden. Oppmøtet er godt. Rundt 30-40 unger i 10-12 årsalderen møter opp hver tirsdag, noe som stanger mot bibliotekets kapasitetsgrense.

Biblioteket hjelper leksehjelperne med å holde orden på barna, men det er leksehjelperne som har kontrollen. De møter barna i døra og skriver hver og en av dem opp på liste. Oppfører noen av dem seg dårlig, kan leksehjelperen gi beskjed til skolen eller foreldrene.

Mange av barna blir igjen på biblioteket etter at leksehjelpen er over. – Det er en god måte å få ungene til å bli kjent med biblioteket på. Blant annet kan vi hjelpe dem med å finne stoff og bøker til skoleoppgavene, forteller Skimmeli.

Galleri. – Men de frivilliges bruk av biblioteket begrenser seg ikke til leksehjelp. Helt siden folkebiblioteket i Steinkjer flyttet inn i de nåværende lokalene i Dampsaga kulturhus i 1992, har det hatt tilbud om å leie utstillingsareal. Det har vært så populært at utstillingsarealet ble utvidet i fjor.

– Vi har stort sett bortbestilt utstillingsplassen ut 2010, kan Skimmeli fortelle.

Det er utstilleren som lager selve utstillingen, henger opp bilder og står for vernissasje. Bibliotekets viktigste oppgave er å ta i mot bestilling på kjøp av

bilder. Til det formålet, har de giroer liggende i bibliotekets skranke. Navn på kjøper, og hvilket bilde som er solgt, skrives ned. Oransje lapper klistres på veggen for å markere at bildet er solgt. Deretter videreformidles dette til kunstneren.

– Vi har altså en slags sekretærfunksjon. Utenom det, passer vi selvfølgelig på utstillingen. Og vi markedsfører den på nettsidene våre, sier hun.

Galleridriften er ikke noen stor utgiftspost. Og noe av dette dekkes inn av utleieprisen.

– Slike tilbud er viktige å få inn i biblioteket. Det gir brukerne våre nye opplevelser og overraskelser. Det er også en fordel for utstilleren. Vi er lett tilgjengelige. For i motsetning til mange privatgallerier, har vi lang åpningstid, sier hun.

Brorparten av utstillerne er lokale kunstnere. Men de begrenser seg ikke til rene kunstutstillinger. Blant annet har de hatt en utstilling om Anne Frank på utlån fra Amsterdam. Lokale kulturfestivaler bruker også utstillingsarealene. De er lokalisert like innenfor bibliotekets inngang, og er derfor praktiske å ty til når resten av kulturhuset er fullt.

Møter og foredrag. Støtteforeningen Bibliotekets venner, er en annen aktiv gruppe. De godt voksne medlemmene har møter på biblioteket siste lørdag i måneden. De arrangerer ulike aktiviteter, blant annet foredrag. Biblioteket stiller med lokaler, samt markedsføring av arrangementene, blant annet ved å henge opp plakater.

Biblioteket tilbyr også gratis møtelokaler for lag og foreninger. Disse møtelokalene kan også lånes etter bibliotekets stengtidd.

Krever lite. Biblioteket i Steinkjer tilbyr altså langt mer enn utlån av bøker. Ved enkel innsats, hovedsaklig i form av å tilby lokaler, skapes det liv og røre blant bøkene. Tilbud som ikke hadde vært mulig uten de frivilliges innsats.

Ifølge Skimmeli er personalet positive til dette. Også de ser at det er viktig å være utadventd. Dessuten mener Skimmeli at det er ressursbesparende å drive tiltak sammen med de frivillige. Det er utopisk å tro at vi ville fått ekstramidler til å drive med leksehjelp uten de frivillige i Røde Kors, slår hun fast.

Overraskelser. Biblioteksjef Hallfrid Skimmeli synes det er viktig å gi de besøkende opplevelser og overraskelser, slik som skiftende salgsutstillinger av malerier. (Foto: Kjetil S. Grønnestad)

På biblioteket med eget klesmerke

» På Sandefjord bibliotek viste Anett Nordal Bull i sommer egne klær og malerier i sin andre utstilling på biblioteket. Hun sier i et intervju med Sandefjords Blad at hun legger stor vekt på en kunstnerisk idé bak klærne. Både overflate, farge og kontraster er derfor nøye gjennomtenkt for å gi klærne en spesiell stemning.

Hun stilte også ut oljemalerier som harmonerte med maleriene, og sier at klærne hennes skal gi kvinner i alle aldre unike kunstneriske plagg.

Bokbussen til minne

» I et innlegg i Tønsbergs Blad i sommer beklaget innsenderen Trygve Eriksen at bokbussen i Vestfold etter 60 år fra 1.januar 2010 legges ned. Eriksen mente at politikerne i Vestfold i høy grad hadde vært med på å gi aktiv dødshjelp, og at Internett slett ikke gir fullgod erstatning.

- I likhet med mye annet, et merkelig paradoks, i dette økonomisk omtrent verdens rikeste land. På dette viktige området for formidling av bøker (og flere medier), bidrar vedtaket i hvert fall aktivt til å bringe Norge i negativ retning på den kulturelle skala. Bokbussen i Vestfold, den eldste i landet, går over i historien. Vi blir fattigere, het det i innlegget.

Stor Munch-interesse på Kragerø bibliotek

» I forbindelse med at maleren Edvard Munch i 1909 bosatte seg for en periode i Kragerø, fikk Kragerø bibliotek i sommer tillatelse av Munch-museet til å trykke fire originale litografier Munch i sin tid laget for å bruke som utstillingplakater.

Mens han bodde i Kragerø, holdt Munch to store utstillinger i Kristiania - en i Diorama-lokalet i 1910 og en i Tivoli i 1914. Til den siste laget han to plakater, fordi utstillingen ble utvidet. Den fjerde plakaten laget han til Den norske kunstutstilling i København i 1915.

Munch stilte også ut i Kragerø i 1910. Entreen var 25 øre og interessen var så stor at utstillingen måtte holde oppe en ekstra dag, skriver Kragerø kommunes hjemmeside.

Afrikansk på Deichman

» Deichmanske bibliotek, Grünerløkka filial, lot på sensommeren trommene gå for å innkalle til Umoja-dagen 28. august, en dag der afrikansk musikk, historiefortelling og dans står i sentrum.

Arrangøren sier at meningen er å la Oslos åpne rom reflektere byens kulturelle mangfold. Dette er første gang dagen blir arrangert, og den bringer ifølge Dagbladet sammen kunstnere fra en rekke afrikanske land, samt fra Norge, Chile og Sverige.

14. oktober: Høgskolen i Oslo:

Gjetere i kunnskapsallmenningen

**En kan ikke avlede bibliotekets framtid av allmenne og ahistoriske prinsip-
per. Men en kan kanskje stille opp tre og gjensidig avhengige perspektiver:
Aktør, medium og ferdighet.**

Hvilken type aktør synes nå å kunne ta på seg de sentrale oppgavene som viderefører og omdanner - i skapende destruksjon - bibliotekenes funksjoner? Spør dosent Helge Høivik ved Høgskolen i Oslo.

- Hva skjer med arbeidsstyk-
ket, det "stofflige" eller den
"materie" som bibliotekarer
elter og former? Hvordan
organiseres, destilleres og
formidles ferdighet og kunnskap
om dette slik at det understøtter
nye virksomheter i et sosialt felt?

Onsdag 14. oktober arrange-
rer Pedagogisk utviklingssenter
og FoU-laboratoriet LATINA/
lab et nasjonalt seminar med
tittelen "Gjetere i kunnskapsall-
menningen". Det er organisert i
tilknytning til et nytt utdan-
ningsprogram som starter opp i
høst og som skal føre fram til
førstebibliotekarkvalifisering.
Dette er et utviklings- og prak-
sisrettet alternativ til doktor-
gradskvalifisering.

I seminaret settes fokus på
bibliotekaren som kurator og
sivilpedagog, - som «gjetere i
kunnskapsallmenningen».
Biblioteket får en fornyet
funksjon for kunnskapstilegnelse
i kunnskapsøkonomien, men
utenfor skolen. Bibliotekets
læringsmodell må her knyttes til
en ny «grammatikk for læring»
– både som supplement og som

kontrast til skolens veletablerte
kategorier og forståelsesformer.
På seminaret blir dette vurdert i
systemperspektiv med vekt på de
tre systemene som i dag define-
res som utdanningsfeltet,
ABM-feltet og WEB 2.0.

Seminaret har fått gode
innledere fra Nasjonalbibliote-
ket, ABM-utvikling, Høgskolen i

Oslo, Rommen skole og også fra
skarpskodde debattanter på
området. Prosjektarbeidene som
de nye stipendiatene vil arbeide
med blir også presentert.

Se program og påmeldings-
skjema på http://lib.latina.pedit.hio.no/?page_id=1373.

**ABONNÉR PÅ
ABM-SKRIFT**

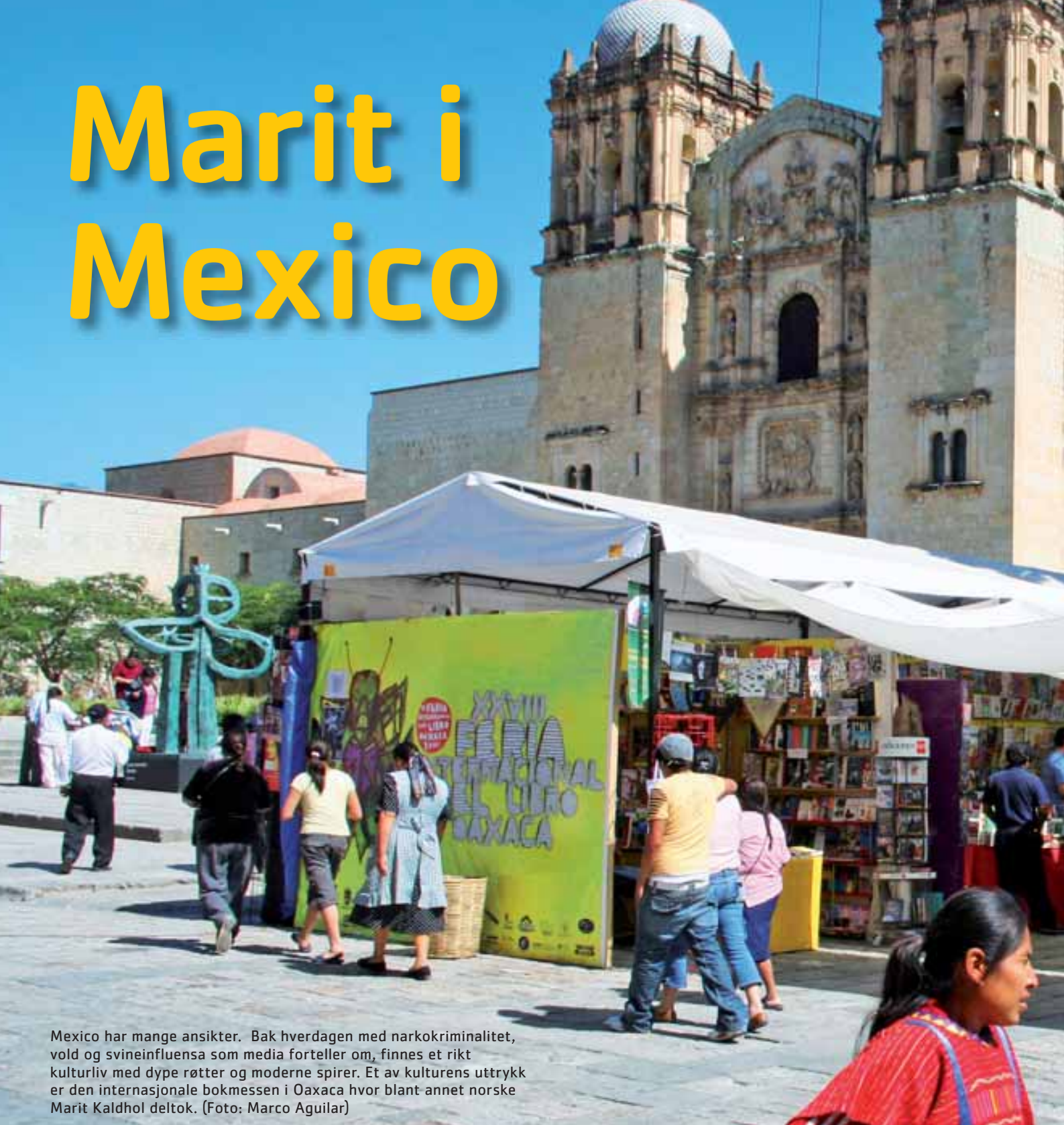
INNKJØPSORDNINGENE
– EN STERK KULTURPOLITIKK

REDAKTØR: MONICA KAASA

ABM #58
-skrift

ABM-skript blir gitt ut av ABM-utvikling. Skriftserien
inneholder fagrelevant stoff for hele abm-sektoren og
fås gratis ved henvendelse til post@abm-utvikling.no.
Alle er også tilgjengelige på www.abm-utvikling.no.

Marit i Mexico

Mexico har mange ansikter. Bak hverdagen med narkokriminalitet, vold og svineinfluensa som media forteller om, finnes et rikt kulturliv med dype røtter og moderne spirer. Et av kulturens uttrykk er den internasjonale bokmessen i Oaxaca hvor blant annet norske Marit Kaldhol deltok. (Foto: Marco Aguilar)

Tekst:
Tone Aguilar
Foto:
Marco Aguilar,
José Vicente
Anaya og Ottar
André Anderson

**Bøkene var igjen ute i gatene i Oaxaca sør i Mexico. Ikke bare ble brostei-
nene fargelagt av utallige og varierte litterære verker, flere av dets skapere
var også til stede, blant dem norske Marit Kaldhol.**

Ily av den imponerende dominikanerkirken, Santo Domingo de Guzmán, gikk nok en internasjonal bokmesse av stabelen i den koloniale byen.

”Imponerende på mange måtar. Forfattarar og kulturpersonlegdomar, nasjonale og

internasjonale, kom og fór i løpet av dei femten dagane messa varte”, skriver Kaldhol. Spesielt likte hun at kulturbegivenhetene dominerte over de kommersielle aspektene.

”Dessutan er det frigerande å oppleve at forfattarar faktisk

snakkar om litteratur, om eigne og andres bøker, når dei møtest. I Norge er vi så raske til å sjå i golvet.”, reflekterer hun videre.

Det andre ansiktet. I motsetning til det farlige Mexico med narkotika, kriminalitet, korrup-

sjon og fattigdom som preger media, fikk Kaldhol innblikk i landets andre ansikt.

”Det andre ansiktet er det velorganiserte med moderne infrastruktur, rik kultur og mangfoldig kultur og historie, den moderne intellektualiteten, den stolte arkitekturen, dynamisk næringsliv, utdanningssystemet som byr yngre generasjoner eit utal av muligheter.”

Bokmessen er et av dette ansiktets mange nyanser som Kaldhol skildrer slik:

”Presentasjonane tok mange former – foredrag, skriveverksteder, konsertar, intervju, samtale, bok- og tidsskriftpresentasjonar og sjølusagt ei lang rekke opplesingar – og retta seg mot ulike publikumskategoriar, til dømes barn og ungdom, foreldre og lærarar i tillegg til lesarar av alle slag. Salsbodene baud på eit rikt utval av bøker i mange sjangrar. Og overalt møtte eg vennlege menneske med eit klart medvit om verdien av kultur. Til og med drosjesjåførane delte raust av sine detaljerte kunnskapar om den lokale kulturen, både dagens og den før-spanske – og med glad stoltheit! Eg følte meg så vel midt i alt dette!”

Uniformert disiplin. Kaldhol kom til Oaxaca og bokmessen der takket være sin meksikanske kollega, José Vicente Anaya, som hun samarbeider med om oversetting av tekstene sine til spansk.

Deltakelsen hennes foregikk i en gammel papirfabrikk utenfor byen som i dag er et restaurert kultursenter. Hun leste ungdomsdiktene, *Stilk med to* og *Frø*.

”Disiplinen i rekkene og uniformene, kvite skjorter og kvite slips, skilte desse 13-14-åringane frå dei eg møter i Norge, men elles var det nesten

som eit skolebesøk heime. Vi snakka litt om det å skrive dikt, om måtar å ta til seg det poetiske språket på. Det var veldig byggeleg, og dei var interesserte både i dikta mine og i å høyre om korleis vi lever i Norge.”

Selv om Mexico generelt ligger dårlig an når det gjelder lesevaner i forhold til Norge, finnes det en stor gruppe, både unge og eldre, som leser mye. Mexico er også her landet med de mange ansikter. På bokmessen var det en egen barneseksjon med barneteater, opplesning og klovner. Kaldhol ble også positivt overrasket over barnelitteraturen som fantes.

”Særleg merka eg meg at der finst bildebøker av høg kvalitet. Utvalet som var presentert i Oaxaca var veldig stort, eg var imponert. Bøkene var dessutan vakre å sjå til, og slikt gler meg fordi det tyder på medvit om at bøker har ei estetisk side også. I store bokhandlar i Mexico by var utvalet meir variabelt – ikkje ulikt det norske. Der som her gjer mange ein innsats for å stimulere til meir lesing.”

Revolusjonsromantikk og heltedyrking. Et stort antall forfattere i Mexico er en annen av landets kulturansikter. Som en del av latinamerikansk litteratur, byr den derfor på et rikt univers.

”Frå ein gong etter midten av forrige hundreåret oppsto omgrepet ’latinamerikansk litteratur’ og dei ulike landas litteratur begynte å kommunisere med og påverke kvarandre i større omfang enn før. I dette store kontinentet med stort sett felles skriftspråk har intertekstualiteten og den opne diskursen ført til eit stort og mangfoldig litterært miljø – noko vi i vårt vesle språkområde bare kan drøyme om. Her les ikkje alle

svensk og dansk eingong; ei unødvendig innsnevring av litteraturtilfang, spør du meg.”

Kaldhol påpeker dessuten at litteraturen i Mexico og Latin-Amerika har en annen posisjon enn i Norge.

”I staden for å vere marginalisert og usynleg som i Norge, er han respektert og interessant, for ikkje å seie populær. Folk kjem i hordar for å lytte til poesiopplesingar. Ein eldre kar med sykkel i Nicaragua bukka djupt og tilbaud meg straks å sitte på stanga då han hørte at eg var poet!”

Litteraturen i seg selv mener hun har stor selvtilitt.

”Som at litteratur verkeleg er viktig og ikkje bare underholdning. Generelt har eg inntrykk av at politiske tilhøve er reflektert i langt høgare grad enn i norsk litteratur, og på fleire ulike måtar. Diktatur og revolusjonar genererer både allegoriar og kampdikt! Litteraturen er nok mindre navlebeskuande og individsentrert enn her heime, og det er forfriskande. Derimot får eg fort nok av revolusjonsromantikk og heltedyrking.”

Språkets glede. Tilgangen til den rike skriftskulturen og tilfredsstillelsen ved å kunne lese litteraturen på originalspråket var en viktig motivasjon for spansk- og latinamerika studiene som Kaldhol tok på 90-tallet.

”Språk gir meg ei boblande djup glede i seg sjølv.”

I perioder har hun også levd med den latinamerikanske kulturen og litteraturen.

”Så det er sannsynleg at det finst spor. Jo, eg veit det finst spor. Ei strikkande kvinne i ungdomsromanen -Har du peiling på fisk? , til dømes. Det finst mange strikkande kvinner i latinamerikansk litteratur.”

Favorittforfatteren er riktignok Julio Cortázar.

”Eg kan ikkje skjønne at ikkje meir av han er omsett til norsk. Alle novellene hans og dei kort-korte prosatekstane særleg. Nokre av dei er ei slags blanding av absurdisme og surrealisme, humor og alvor, samfunnskritikk og sjølvironi. Bøkene hans påverka ein heil ungdomsgenerasjon på 60- og 70-talet. Dei er mykje meir originale og overraskande – og utfordrande! – enn til dømes bøkene til Márquez eller Neruda som mange i Norge kjenner til på grunn av Nobel-prisen.”

Cortázar har satt sine spor i Kaldhols forfatterskap.

”Fleire av bøkene mine har inkorporert dei cortázarske laga av røyndomen, den andre sida, som han opererer med og som sette ord på mi eiga røyndomsoppfatning.”

Golfstrømmens goder.

Hvordan turen til Mexico og Latin-Amerika kommer til å reflekteres i hennes fremtidige verk, er hun enda ikke sikker på.

” ... men det dukka opp ei krumkakesteikande kvinne ... Ho kjennest som ho høyrer heime i ein liten pueblo i det meksikanske landskapet. For mest handlar det om kva landskap eg bevegar meg i. Stemningar, forventningar, vindar og temperaturar som finst der. Å skape ein tekst, er å skape eit landskap som andre kan stige inn i. Sidan eg har gode minne frå latinamerikanske landskap, vil eg gjerne gjenskape dei i tekstane. Helst vil eg teikne litterære landskap som både er norske og latinamerikanske – det må vel gå an!”

Skrivinga for Kaldhol er en holdning og livsstil.

”Det handlar om å innta ei haldning, å vere ein observatør i vid tyding av ordet. Viljen til persepsjon av alt som finst

omkring meg, til å samle på og bearbeide inntrykka, forske i samanhengar, undre meg over det eg finn – det skaper av og til intense augeblikk av tilfredsstilling. Utvide persepsjonsaugeblikket, som Viktor Sjlovski sa. Litt som å oppleve i sakte film, med ein auka intensitet.”

Det viktigste for henne når hun skriver er å åpne leserens øyne.

”...at lesaren verkeleg ser det han eller ho har sett tusen gonger, men likevel utan å ta det

til seg, då har eg oppnådd noko.”

Hun vil dele en måte å møte verden på, både med norske så vel som latinamerikanske lesere. For ulikhetene til tross, det finnes et ubrytelig bånd mellom Norge og Mexico, Golfstrømmen.

”Han varmar opp havstraumane frå Arktis og gjer dei klimatiske tilhøva våre levelege. Måtte den vare! Og kanskje frakte fleire bøker mellom landa også?”

Marit Kaldhol har besøkt Mexico ved flere anledninger, og hun utelukker ikke at meksikanske landskap og personligheter kan dukke opp i framtidige verk. – Å skape ein tekst, er å skape eit landskap som andre kan stige inn i, sier hun. – Sidan eg har gode minne frå latinamerikanske landskap, vil eg gjerne gjenskape dei i tekstane. (Foto: Jose Vicente Anaya)

Tradisjonelle kjønnsroller i Hordaland:

- I bibliotek der det bare finnes en mannlig ansatt er han biblioteksjef i 80% av tilfellene.
- I bare 3 av 33 kommuner i Hordaland jobber menn under kvinnelige biblioteksjefer.
- I Hordaland utenom Bergen er 97% av de merkantilt ansatte kvinner.
- Kun menn er ansatt i rene IT-stillinger, mens det utelukkende er kvinner som er ansatt som barnebibliotekarere.

Kilde: *Kjønn i organisasjoner : femininitet og maskulinitet i folkebibliotek*

Tradisjonelle kjønnsrollemønstre i bibliotekene i Hordaland

Fortsatt hersker et tradisjonelt kjønnsrollemønster i bibliotekene. Selv om kvinner er i overlegent flertall, klarer menn likevel å sikre seg lederjobber. I bibliotek der det bare finnes en mannlig ansatt, er han biblioteksjef i 80% av tilfellene. Fordelingen av arbeidsoppgaver i bibliotekene er også stereotyp. Det viser en undersøkelse i Hordaland.

Undersøkelsen ble gjennomført blant folkebibliotek i Hordaland i forbindelse med bacheloroppgaven *Kjønn i organisasjoner : femininitet og maskulinitet i folkebibliotek*. I oppgaven så vi etter sammenhenger mellom kjønnsfordelingen blant de ansatte og om bibliotekene fremsto som feminine eller maskuline i bibliotekrom, samling, utstillinger og andre publikumsrettede tjenester.

Bakgrunnen for oppgaven var at vi gjennom skole, jobb og som brukere hadde vært i kontakt med folkebibliotek med høy kvinneandel blant de ansatte der bibliotekene fremsto som svært feminine i innredning, utstillinger og bokvalg. Vi ville undersøke om vi kunne finne noen ulikheter mellom bibliotek med kvinnedominans og mannsdominans blant personalet. Som

en forundersøkelse kartla vi fordelingen av antall mannlige og kvinnelige ansatte i folkebibliotekene i Hordaland, og hvilke ansvars- og arbeidsoppgaver disse hadde. Hordaland ligger nesten på landsgjennomsnittet i folkebibliotekstatistikken, og som bibliotekfylke kan det være representativt for resten av landet.

Ansatte fordelt på kjønn og stilling.

Folkebibliotekene i Hordaland har rundt 166 årsverk, fordelt på 207 ansatte. Av det totale antall ansatte i folkebibliotekene er 85,5% kvinner og 14,5% menn. Organisasjonssosiologen Rosabeth Moss Kanter teori om relativt antall sier at dersom et kjønn er representert med under 15 % av arbeidsstyrken, vil det respektive kjønn bli marginalisert og utsatt for former for

diskriminering. Et kjønn i minoritet vil bli oversynlig og få tildelt stereotype roller og arbeidsoppgaver av majoriteten. I Hordaland utgjør menn under 15% av de ansatte i folkebibliotekene, og kvalifiserer til teorien om relativt antall. Kjønnsfordelingen varierer imidlertid stort mellom kommunene, der menn utgjør fra 0 til 100% av de ansatte.

Sosiolog og kjønnsforsker Christine Williams utfordrer Kanter teori og hevder at menn som er i relativt mindretall vil oppleve en *positiv* diskriminering som er med på å opprettholde tradisjonelle kjønns mønstre. For eksempel kan vi finne en kjønnsstereotyp deling av arbeidsopp-

Av Silje Elinesdatter Grimseid og Åshild Anemone Sandvin, nybakte bibliotekarere. Grimseid er spesialbibliotekar, Deichmanske bibliotek Bjørnholt skole. Sandvin er bibliotekar ved Fiskeridirektoratets bibliotek

gaver eller en overrepresentasjon av mannlige ledere i en ellers kvinnedominert sektor. Williams har i sine studier påvist det hun kaller glassheiseffekten; menn som er i minoritet får fordelsmessig behandling, karriereforgtrinn og lederstillinger i kvinnedominerte yrker. Blant annet gir hun eksempler på hvordan mannlige bibliotekarer oppfordres eller presses til å søke lederstillinger, og på mannlige barnebibliotekarer som har blitt flyttet til mer "passende" oppgaver i referanseavdelinger eller til administrative stillinger.

Andelen mannlige biblioteksjefer i kommunene i Hordaland er 18,2%, mens andelen menn i øvrige stillinger i biblioteket er 13,8%.

Vi ser

altså en liten overrepresentasjon av menn i lederstillinger i bibliotekene. I bibliotekar- og tilsvarende stillinger i bibliotekene utgjør menn 17,8%. Blant de merkantilt ansatte er så lite som 13,3% menn. Disse er ikke jevnt fordelt i fylket; 10 av 11 menn i merkantile stillinger jobber ved Bergen offentlige Bibliotek. I resten av fylket er det nesten utelukkende kvinner, 97%, ansatt i merkantile stillinger.

Williams har konkludert med at kvinneyrker også er en "mannsverden", selv om det i hovedsak er kvinner som jobber der. Vi har gjort funn som stemmer overens med Williams' og som

styrker hennes teorier

om en tradisjonell kjønnsfordeling av arbeidsoppgavene i biblioteket. IT-ansvaret i bibliotekene i Hordaland ivaretas av både kvinner og menn, men mens kvinnene opplyser å ha IT-ansvar som en del av sine arbeidsoppgaver er det utelukkende menn som er ansatt i rene

IT-stillinger. Derimot er det ingen bibliotek i Hordaland som opplyser at de har en mann ansatt som barnebibliotekar.

Sammenklumping av mannlige ansatte. Det finnes menn ansatt ved 27,3% av bibliotekene i fylket, det vil si 9 bibliotek. 6 av disse bibliotekene, 66,7%, har mannlige biblioteksjefer. Ved 4 av de 9 bibliotekene er det mer enn en mann ansatt. Williams beskriver hvordan menn i

kvinneyrker legitimerer muligheten for slikt arbeid for andre menn. Hennes informanter opplyser også at de har blitt rekruttert inn i kvinneyrker av mannlige ledere, og at de som oftest blir veiledet av andre menn. Dette kan være noe av forklaringen på sammenklumpingen vi ser av menn i enkelte bibliotek. I bibliotekene der det bare er en mann ansatt, er han biblioteksjef i 80% av tilfellene. I bare 3 av 33 kommuner, altså 9%, jobber menn under kvinnelige biblioteksjefer. Også dette funnet kan sees i lys av teoriene om glassheiseffekten og den tradisjonelle arbeidsdelingen.

Selv om det er vanlig med kvinnelige ledere er det fremdeles en tendens til at menn i mindre grad jobber under det annet kjønn. Kvinnelig sjef og mannlig ansatt utfordrer de tradisjonelle kjønnsrollene. Selv om samfunnets maktstrukturer reproduseres også i bibliotekorganisasjonene, er det lite sannsynlig at menn søker seg til bibliotekaryrket hvis de ikke kan tenke seg å jobbe under en kvinnelig leder. At det er få menn som jobber under kvinnelige ledere i Hordaland kan ha vel så mye med menns rekruttering av menn å gjøre som at menn unngår å jobbe under kvinner. De fleste av oss oppfatter det som positivt at noen er like oss, og dette innebærer at vi har en tendens til å rekruttere folk som er like oss selv. Kanter kaller dette for homososial reproduksjon. Som mann i bibliotek kan det være attraktivt å rekruttere andre menn for å veie opp for en ellers skeiv kjønnsbalanse. Dette kan være med på å forklare sammenklumpingen vi finner av menn i noen få bibliotek.

Likeheter med familien. Vi ser at i bibliotekene som har

Silje Elinesdatter Grimseid (t.v.) og Åshild Anemone Sandvin.

mannlige ansatte er arbeidsfordelingen tradisjonell, og har likheter med den tradisjonelle arbeidsfordelingen i familien. I bibliotekene får menn IT-ansvar og jobber i mindre grad mot barn. Noen menn får definert sine arbeidsoppgaver "mer maskulint" enn de samme arbeidsoppgavene blir, dersom de blir utført av kvinner. Williams hevder at dette kan være et forsøk på å legitimere menns tilstedeværelse i bibliotekene. Ved å tilføre verdifulle maskuline egenskaper til biblioteket får de bevisst at de har noe å tilføre en ellers kvinnedominert arbeidsplass. I bibliotek uten menn er det kvinnene som tar seg av samtlige arbeidsoppgaver i

biblioteket, både de "feminine" og de "maskuline". Ved å skulle fylle alle roller i biblioteket blir kvinnene kjønnsoverskridende i større grad enn kvinner og menn som jobber i bibliotek der begge kjønn er representert.

Et spørsmål studien vår har utløst er om vi ville funnet en tilsvarende kjønnsoverskridende arbeidsfordeling i et større folkebibliotek med bare mannlige ansatte. Vi mener det ville være interessant å undersøke om også disse ville påtatt seg hele spekteret av "maskuline" og "feminine" arbeidsoppgaver, og hvordan tjenestetilbudet i biblioteket ville fordelt seg på for eksempel IT, nye medier og tilbudet til barn.

Kilder:

Grimseid, S.E. & Sandvin, Å.A. (2009). Kjønn i organisasjoner : femininitet og maskulinitet i folkebibliotek. Bacheloroppgave. Høgskolen i Oslo

Kanter, R.M. (1993). Men and women of the corporation. New York: BasicBooks

Williams, C.L. (1995). Still a man's world: men who do "Women's Work". Berkely: University of California Press

Hvorfor bibliotek i Tyskland – 21 gode grunner

Midt i den digitale revolusjonen har foreningen Bibliothek & Information Deutschland (BID) samlet 21 gode grunner til at samfunnet må satse på bibliotek.

I motsetning til i Norge er kulturpolitikk i Tyskland ingen nasjonaloppgave. De 16 delstatene følger føderasjonsprinsippet, noe som innebærer at de selv bestemmer hva de ønsker å prioritere. Det gjelder også for bibliotekpolitikken. Derfor finnes det, som i Norge, ingen felleslov for biblioteker og ingen koordinert bibliotekpolitikk. Dette håndteres av diverse bibliotekforeninger. Dertil kommer at folkebibliotekene rangeres som en frivillig oppgave, mens andre kulturinstitusjoner rangeres som pliktoppgave med gode sjanser å overleve.

Parallellen til ABM-utvikling – Deutsches Bibliotheksinstitut (DBI) og dets etterfølger, Ehemaiges Deutsches Bibliotheksinstitut – ble nedlagt i 2003. Siden 2004 er det KNB – Kompetenznetzwerk für Bibliotheken – som fungerer som overordnet institusjon. KNB finansieres gjennom

midler fra de 16 delstatene. Mot denne bakgrunnen er lobbyarbeid for bibliotek temmelig hardt og nødvendig

Strategisk utvikling på forbundsnivå. Selv om meste parten av lobbyarbeidet blir gjort av ulønnete entusiaster, kan vi se tilbake på en rekke suksesser, f.eks. bibliotekloven i delstaten Thüringen eller fantastiske nye biblioteker som „Castel del Monte” i Cottbus (delstaten Brandenburg) eller „glasspyramiden” i Ulm (delstaten Baden-Württemberg).

Bibliotekene må komme på den politiske dagsorden, som den tyske IFLA presidenten Claudia Lux (2007-2009) hadde som overskrift i sitt IFLA-program. Med andre ord: Vi må overbevise politikere, mediefolk, offentligheten – og ofte oss selv – om at vi er viktige, at våre tjenester er enestående. Lobbyar-

beid er en oppgave for alle bibliotekarer, uansett om vi er ledere eller utfører primære operative oppgaver. Kampanjen ”Bibliothek 2010” inneholder alt vi trenger.

Bibliothek 2010. I 2007 begynte en ekspertgruppe, ledet av BID-president Barbara Lison, å utarbeide et strategidokument som handler om hvilken rolle bibliotekene skal spille i det tyske samfunnet. Resultatet ble en kampanje med tre søyler: Imagebrosjyren ”21 grunner for gode biblioteker”, et separat supplement ”Grunnlag for gode biblioteker – veiledninger for beslutningstakere” til lokale eller regionale beslutningstakere, og dessuten et mønsterbrev for forsendelse av brosjyren og supplementet.

Imagebrosjyren. Ideen bak ”21 grunner”, som er en oppda-

Av professor
Wolfgang Rat-
zek, Hochschule
der Medien,
Stuttgart

Offensivt.
Lobbyarbeid er en oppgave for alle bibliotekarer, mener professor Wolfgang Ratzek, Hochschule der Medien, Stuttgart.

tering av strategipapiret fra 2007, er å illustrere hva biblioteker kan bidra med til aktuelle samfunnsmessige problemstillinger. Imagebrosjyren sikter ikke bare mot fagfolk, men vel så mye mot byråkrater og politikere. Dette vil kunne gi grunnlag for å fremme krav om en biblioteklov i enhver delstat. I tillegg til å fokusere på samfunnsoppgavene inneholder også brosjyren noen standarder for bibliotekinnredning og servicekvalitet. På den måten får vi en veilednings- og argumentasjonshjelp til vår planlegging og våre lobbyaktiviteter på føderalt, regionalt og lokalt nivå.

La oss nå se litt nærmere på innholdet, selv om brosjyrens 21 overskrifter ofte bare er forståelige sammen med illustrasjonene og hele teksten. Her må vi bare nøye oss med noen korte kommentarer.

Altså – hva svarer brosjyren på spørsmålet ”Hvorfor trenger vi bibliotek?”

1. Fordi de bringer oss sammen.
Alle besøker biblioteket: Elever, professorer, muslimer eller kristner. Biblioteket er en viktig møteplass i samfunnet som utjevner sosiale ulikheter.

2. Slik at våre barn kan lese. Alle Barn.

Hjemme har barn ofte ingen mulighet å lese. Hos oss venter en rekke medier som kan gi opplevelse, informasjon og kunnskap.

3. Fordi det finnes flotte himmel-

senger der.

En hyggelig atmosfære og mediasamlinger skreddersydd for målgruppen er de viktigste grunnene til at barn besøker biblioteker.

4. Studerer raskere – i bibliotek.

Tyske høyskolebiblioteker er overbelastet. Det digitale biblioteket med sine databaser, informasjonsressurser, samkataloger osv. er svært nyttig.

5. Biblioteker har masse for innvandrere.

Ordbøker, DVDer, tidsskrifter, offentlig informasjon og aviser på nesten alle språk. (Vi er imidlertid langt fra den finske ”Infopankki”, ”Det flerspråklige bibliotek” (DFB) eller det ”flerkulturelt biblioteknettverk”).

6. Vær så god! Forsyn deg!

Kunnskap for alle er demokrati.

Her finner du alt - og meningsfrihet er demokrati i praksis.

7. Bibliotekene er „all roundere”.

Vi forsørger alle mennesker med alle typer medier.

8. Bibliotekene er spesialister.

Enten du er interessert i vitenskap, historie, sport, underholdning eller andre emner, har vi det du trenger.

9. Bibliotekene er ikke kommersielle.

Vi beriker samfunnet og ikke oss selv.

10. Men bibliotekene lærer av næringslivet.

Markedsføring, ledelse, benchmarking - vi satser på bedriftsøkonomiske metoder for å kunne yte det beste overfor brukerne. Internasjonale studier viser at for hver investert euro, får man fem tilbake.

11. Prima klima - storartet atmosfære.

Glem det gamle, dystre biblioteket hvor alt handlet om nedstøvede bøker. Moderne bibliotek er hyggelige og tiltalende møtesteder med et stort tilbud av

multimedier.

12. På biblioteket skjer det alltid noe.

På små steder er det ofte bare biblioteket som tilbyr informasjon og kultur, særlig for barn og ungdom.

13. Det beste i biblioteket: Bibliotekaren!

Yrkesprofilen har forandret seg. Bibliotekarene er i front når det gjelder å utforme vår digitale verden, de arbeider med å styrke lesekompetanse, utvikler pedagogiske programmer og organiserer kulturtilbud.

14. ”Spør biblioteket” - www.frag-die-bibliothek.de.

Direkte eller online. Søkemotorer samler alt mulig og umulig. På biblioteket kan du presisere søket og få svar på akkurat det du trenger, presist og lynraskt.

15. Bibliotek? Synes jeg all right.

75 prosent av våre brukere finner vår referansetjeneste „bra”, eller „svært bra”.

16. Bibliotekene har bøker – også trykte“.

Brukere ønsker bøker, selv om de kommer med sin bærbare PC.

17. Bibliotekene overrasker.

Også ministerens taleskribent finner gullkorn og kloke setninger hos oss.

18. Bibliotekene har systemer.

Bibliotekene er godt organisert og danner et landsomfattende nettverk.

19. Biblioteker hjelper deg å skrive.

Research: Om du er historiker eller journalist, her finner du både litteratur fra vår fortid og nåtid, og dessuten oppslagsverker.

20. Biblioteker redder kunnskap.

Bibliotekene er samfunnets kollektive hukommelse. Vi tar vare på vårt kulturelt mine enten det finnes på papir eller i digital form.

21. Jeg er lei for det, men informasjon må læres.

Søketeknikk og kildekritikk, for eksempel, må læres. Ved hjelp av

Lobbyvåpen.
Foreningen
Bibliothek &
Information
Deutschland
(BID) har samlet
21 gode grunner
til at samfunnet
må satse på
bibliotek.

21 gute Gründe für gute Bibliotheken

„Teaching library“-program fremmer vi informasjonskompetansen.

Supplementet. Supplementet til brosjyren, ”Grunnlag for gode biblioteker – veiledninger for beslutningstakere” inneholder fire kapitler:

1) Sosial endring gjennom biblioteker: Mer enn 200 millioner mennesker besøker oss hvert år. Dermed er bibliotekene den mest frekventerte kultur- og dannelsesinstitusjon i Tyskland.

2) Indikatorer for tjenester og kvalitet for biblioteker i byer og kommuner. Fem indikatorer sikrer at folkebiblioteker oppfyl-ler dets samfunnsmessige oppdrag: Akseptans, biblioteks-tjenester, tilgjengelighet, lokale og personale.

3). Indikatorer for tjenester og kvalitet for høyskolebiblioteker:

1. Juridisk grunnlag for høysko-lebiblioteker
2. Finansiering, samlingsutvi-

kling, lisenser

3. Allmenn tilgjengelighet
4. Åpningstider og tilgjengelighet til servicen
5. Arbeidsplassstilbud i bibliotek
6. Satsing på utdanning
7. Samordnet gjenfinningssystem
8. Utlånssystem og dokumentle-ving
9. Elektronisk publisering ved høyskoler
10. Overgang fra trykte verker til nettversjoner
11. Ansvar for kulturarv
12. Kvalifisert bibliotekspersonal
13. Bygning og interiør
14. Kontinuerlig forbedring av servicen

4) Innhold til en biblioteklov. Her finnes alle nødvendige kompo-nenter for en biblioteklov, som skal sikre et stabilt og innovativt biblioteksystem i hver delstat.

PR-arbeid. Etter at ekspert-gruppen hadde utarbeidet sin tekst fikk den faglige offentlige-ten, særlig ved ”Bibliothekartag

2008” i Mannheim, sjansen til å diskutere og forbedre innholdet. Etter denne fasen kom journalis-ten Anne Buhrfeind inn i spillet, som finpusset på teksten. Videre ble kampanjen fulgt av forskjel-lige tiltak. Ved siden av presse-konferanser ble ”21 grunner” presentert i forbindelse med kampanjen ”Tyskland leser – Møtested bibliotek” i Berlin, München og Leipzig.

I et intervju med underteg-nede framhever BID-presidenten Barbara Lison:

- Med imagebrosjyren har BID levert et godt diskusjons-grunnlag for lobbyvirksomhet mot byråkrater og politikere. At alle de 20 000 eksemplarene nesten ble ”utsolgt” på bare fire måneder var topp og understre-ker både nødvendigheten og suksessen av imagebrosjyren.

Råtassene. Ved å spille opparbeider man seg en unik kompetanse som man har behov for i dagens samfunn, mener artikkelforfatteren.

Jeg spiller, derfor er jeg...

Dataspill er ikke bare lek og moro, dataspill er ett av vår tids viktigste medium. For å kunne agere i samfunnet i dag må man beherske ulike typer dataspill.

Det digitale kunnskapskillet som deler befolkningen, vil i tiden fremover krystallisere seg ytterligere ved at de som ikke behersker dataspill og forstår den virtuelle verden ikke lenger ville kunne forstå samfunnsutviklingen. Det er få bibliotek som er i forkant av denne utviklingen og tar data-

spill på alvor. Dette er ikke biblioteksektoren tjent med.

Litteraturpolitisk utvalg i Norsk bibliotekforening ønsker aktiv å påvirke de politiske prosessene rundt den nasjonale dataspillpolitikken og har derfor det siste året lobbyert for at bibliotek skal være en naturlig arena for dataspill og spillere.

Dataspill for hvem? Jeg er en kvinne midt i 30 årene og en aktiv gamer. Ifølge Aftenposten representerer jeg gjennomsnittsspilleren i Norge i dag. Mytene som er knyttet til å spille dataspill - vold, avhengighet, ensomhet og så videre - er bygget på ren uvitenhet, vil jeg påstå. Man vil alltid finne unntakene, men

det viktigste er faktisk å beherske mediet uavhengig av all skrekpropaganda.

Dataspill er blitt en del av det moderne arbeidslivet og kjente firmaer som IBM henter nå lederemner som har ledererfaring fra nettspill som World of Warcraft, fordi det å være leder (i spill) på mange måter er mer krevende enn i næringslivet, sier Espen Braathe i IBM Norge. Grunnen til dette er at dataspill ofte handler om manipulering av regler og strategisk utnyttelse av disse. Ved å spille opparbeider man seg en unik kompetanse som man har behov for i dagens samfunn og man opparbeider seg ikke minst en solid internasjonal erfaring.

Hva skjer med deltakere i arbeidslivet som ikke har denne tankegangen, som ikke kan relatere seg til denne utviklingen?

Det er her bibliotekene bør komme inn, være et alternativ hvor man kan få råd og veiledning i spillverden slik at de som ønsker det kan beherske ulike spill.

Åpen Giske. 4 desember 2008 uttrykte kulturministeren Trond Giske i Stortinget "at man nå åpner for å gjøre dataspill til et element i undervisningen gjennom den kulturelle skolesekken (DKS)". I høringsrunden til meldingen kom Norsk bibliotekforening som eneste instans med innspill om den kulturelle skolesekken, vel vitende om at mange bibliotek er involvert i lokale DKS-prosjekter. Vi var stolte, litteraturpolitisk utvalg hadde fått sin første merknad, men vi var også overrasket over at vår ytring faktisk ga resultater. Reaksjonene fra spillmiljøene var at dataspill gjennom denne meldingen fikk et løft og det ble legitimt å snakke om dataspill

som en kunstart.

17. april var en merkedag, bibliotekmeldingen forelå. Vi leste den, men kunne ikke se et eneste ord om dataspill. Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for IKT lagte en høringsuttalelse forut for stortingsbehandlingen av meldingen. Frem til innstillingen forelå opplevde vi et politisk spill, kampen om merknader begynte og det føltes som en seier da kulturkomiteen konkluderte med at: "kunnskap om dataspill må inngå som en del av den nødvendige kompetansehevingen i biblioteksektoren, slik at norske folkebibliotek blir i stand til å arrangere kulturaktiviteter rundt dataspill".

Vi ser på dette som en revolusjon. Alle bibliotek må ha dataspill, og de må ha kompetanse på spill, uttrykte jeg i ettertid på kulturnytt i NrK.

Game over? Dataspill handler som sagt om manipulering av regler og strategisk utnyttelse av disse. Hva skjer når vi blir mange som utfordrer det etablerte spillmønsteret? Tilfører nye og overraskende elementer i dataverden, og ikke minst er det mulig?

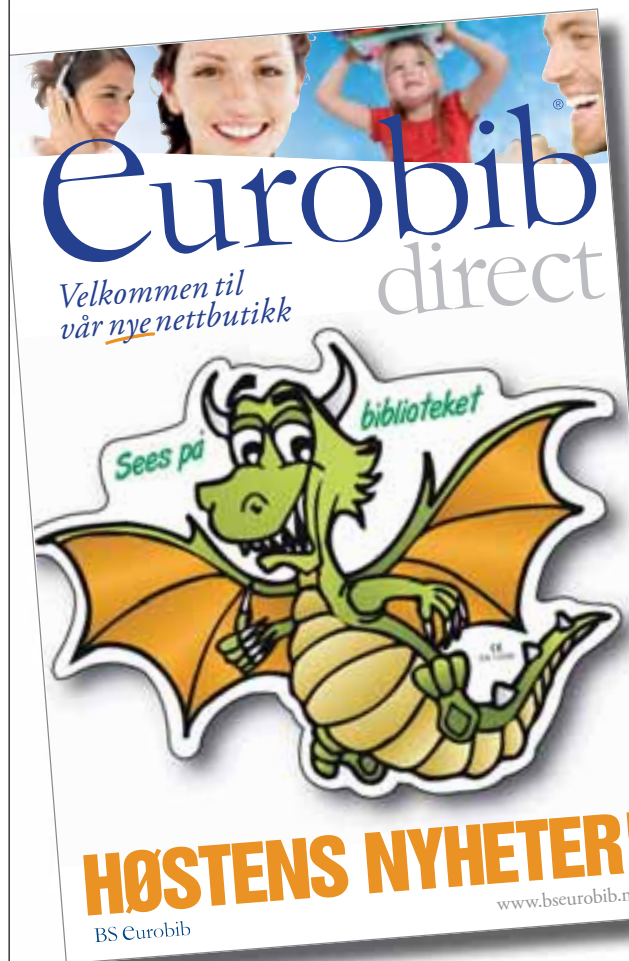
Uten tvil, dataspill og den virtuelle verden kommer til å endre seg til noe vi kanskje ikke lenger har kontroll over. Det store spørsmålet blir da "hvem kontrollerer hvem?"

En ting er sikkert, denne utviklingen vil jeg være en del av og ha muligheten til å påvirke. Veien videre blir viktig også for biblioteksektoren. Vi ser i dag konturen av at dataspill sakte men sikkert kommer til å ta større del av det samfunnet vi lever i. Dette er en utvikling vi selv har skapt, og kanskje det hele begynte det med noen merknader i noen stortingsmeldinger?

Ditt bibliotekvarehus på nettet

ALT DU TRENGER!

ENKLERE • MORSSOMMERE • RASKERE

Eurobib
direct

*Velkommen til
vår nye nettbutikk*

Sees på biblioteket

HØSTENS NYHETER!

BS Eurobib

www.bseurobib.no

*Ny kundeavis
ute nå!*

BS Eurobib
www.bseurobib.no

Nytt åpent kunnskapsverktøy

«Åpen og fri» er i vinden, både når det gjelder programvare, informasjonsressurser og data. Nylig har ildsjeler sørget for at det frie biblioteksystemet Koha finnes på norsk. Nå kommer enda et åpent kunnskapsorganiseringsverktøy på lufta: Sublima.

Sublima - Subject Tool for Libraries, Museums and Archives - er til og med utviklet av biblioteksektoren selv: Deichmanske bibliotek og Universitetsbiblioteket i Oslo, Bibliotek for medisin og helsefag, i samarbeid med ABM-utvikling. Den tekniske utviklingen har Computas AS stått for.

Bakgrunnen for verktøyet var et parallelt behov for fornyelse av emneportalene Detektor og SMIL. Dermed var vegen kort til tanken om at heller enn å utvikle hver portal for seg, er det bedre å samle seg om noen felles krav og utvikle et basisverktøy som kan brukes av begge – og flere med! Ved hjelp av prosjektmidler fra ABM-utvikling og stor innsats fra hele prosjektgruppen har vi nå et fleksibelt verktøy som kan registrere og systematisere enhver samling av informasjonsressurser på nett.

Hva kan SUBLIMA brukes til?

Den typiske anvendelsen av Sublima vil være som plattform for tema- eller målgruppespesifikke nettressurser, som SMIL og Detektor. Tenker man litt lenger fram, vil Sublima kunne passe godt inn i en infrastruktur for

e-Research (se BoB nr. 3) som verktøy for oppbygging av systematiserte forskningsressurser innenfor prosjekter og temaer.

En Sublima-portal vil typisk bestå av en samling lenker til informasjonsressurser, beskrevet med Dublin Core metadata og tilordnet emner fra portalens emnestruktur. Emnestrukturen består av emner forbundet med relasjoner. Portaleier kan selv bestemme hvilke metadatafelt som skal brukes til å beskrive emner og ressurser og hvilke relasjoner som kan knytte emnene sammen.

Fleksibelt og formbart.

Gjenfinning foregår ved navigering i emnestrukturen eller ved søk i emner, metadata og ressursenes innhold. Fasetter gjør det enkelt å snevre inn søket. Gjenfinningen er tekstbasert, men det er mulig å inkludere både bilde og lyd i emne- og ressursbeskrivelsene, og slik danne rike beskrivelser. Det kan også videresøkes i andre tjenester.

Sublima har god støtte for flerspråklighet, både grensesnitt og metadata kan registreres på

flere språk. Grensesnittet foreligger p.t. i bokmål, nynorsk, svensk, dansk og engelsk. Flere språk kan legges til uten programmering, og portaleier bestemmer selv hvilke språk sluttbrukerne skal kunne velge mellom.

Sublima kommer med en enkel grafisk design, som kan endres hvis man vil ha et annet uttrykk.

Semantisk web og web 2.0.

De siste årene har det vært mye fokus på web 2.0 i digitale bibliotekstjenester. Idealet synes å være at kunnskapsstrukturene skal gro fram så og si organisk fra sluttbrukernes tagger og annoteringer. Idéen bak Sublima er at kvalitetsvurdert, utvalgt informasjon ordnet i henhold til gjennomtenkte emnestrukturer kan være av stor verdi. Det betyr ikke at sluttbrukerens mening er uinteressant, Sublima åpner både for kommentarer og forslag, selv om tagging foreløpig ikke er mulig. Bruk av semantisk teknologi med vekt på åpne standarder og vokabularer har vært sentralt i utviklingen av verktøyet.

Av Oddrun
Pauline Ohren,
seniorrådgiver i
ABM-utvikling

Lyst til å prøve? Siden Sublima er fri programvare, kan hvem som helst laste ned og prøve ut verktøyet. Det kan likevel lønne seg å få noe instruksjon, og den 9. september blir det kurs i

Sublima hos ABM-utvikling, se <http://www.abm-utvikling.no/kalender>. Programvaren vil bli gjort tilgjengelig så snart som mulig etter kurset.

Mer om Sublima: <http://www.abm-utvikling.no/bibliotek/digitale-tjenester/prosjekter/emneportalverktoy>

Et nytt tideverv?

Fritt Ord utlyste i 2009 tilskudd à kr 50 000 til åpne møter om verdi- og samfunns-spørsmål aktualisert av finanskrisen. Fritt Ord mottok 22 søknader, og kr 720 000 ble tildelt 15 utvalgte prosjekter i juli. De 15 utvalgte samtalemøtene er:

- Deichmanske bibliotek, Bjerke filial, «Finanskrisen, også en økonomisk krise?», Kr 50 000
- Deichmanske bibliotek, Nordtvet og Romsås filialer, «Moderne vestlig fattigdom. Fattig i sjel og sinn - i finanskrisens kjølvann», Kr 50 000
- Filosofisk poliklinikk, i samarbeid med Bergen offentlige bibliotek, «Samtalemøter om velferdsstat og helsevesen», Kr 50 000
- Kragerø bibliotek, «Penger er ikke alt - eller?», Kr 50 000
- Kristiansand folkebibliotek, i samarbeid med Wergelandsenteret, «Makt og avmakt», Kr 50 000
- Lillehammer bibliotek, i samarbeid med Nansenskolene, «Et blikk på det rike landet i nord», Kr 50 000
- Lørenskog bibliotek, «Et reflekterende rom», Kr 50 000
- Nordland Kulturforum/Bodø bibliotek, «Verdi- og samfunnsspørsmål i lys av finanskrisen», Kr 50 000
- Ringsaker folkebibliotek, «Mellom dyd og dødssynd - filosofiske samtaler om framtida», Kr 50 000
- Gry Orfei Solbraa, i samarbeid med Deichmanske bibliotek, Røa filial, Steinkjer bibliotek og Trondheim folkebibliotek, «Finanskrisen - kan vi snu det til noe bra? Om lykke, egenutvikling og tid», Kr 50 000
- Stange bibliotek/Stange kulturskole, «Dialogforum Grevskapet», Kr 50 000
- Søgne bibliotek, i samarbeid med Senioruniversitetet i Søgne, «Verdisamtaler i biblioteket», Kr 20 000
- Tysvær folkebibliotek, «Verdier i krisetider», Kr 50 000
- Ullensvang folkeboksamling, «Verdiutvikling i Hardanger», Kr 50 000
- Vestre Toten folkebibliotek, «Biblioteksamtaler om finanskrisen», Kr 50 000

Stor bergenser. Edward Grieg, tatt på en fjelltur i juni 1900 på Løvstakken i Bergen. På bildet er Edvard Grieg og hans kamerater Julius Röntgen og Frants Beyer (med kikkert). Ukjent fotograf.

Sender Bull og Grieg ut på allmenningen

Effektiv, rimelig formidling og mulighet til å nå mange nye brukere er motivasjonen når Bergen Offentlige Bibliotek som første i Norge blir med på fotoprojektet Flickr Commons. Celebert internasjonalt selskap skader heller ikke.

«**L**ibrary of Congress ber publikum om hjelp». Budskapet spredde seg hurtigere på nettet enn medarbeiderne i den ærverdige institusjonen hadde ant på forhånd, da de i januar 2008 la

ut den første samlingen historiske fotografier på Flickr Commons (www.flickr.com/commons). Den populære fotodelingstjenestens brukere simpelthen elsket fargebildene fra 1930- og 40-tallets USA, og

samlingen pressefotografier fra 1910-tallet. Bildene ble i løpet av kort tid vist millioner av ganger.

Men hensikten med å gjøre bildene tilgjengelig var altså ikke bare å få vist dem fram for flere. Library of Congress (LOC), som

»
Av Olav Anders Øvrebø, journalist og redaktør

Bergens sønner. - Det var viktig å begynne med Bull og Grieg, for de har også interesse internasjonalt, sier Sverre Helge Bolstad (til venstre) og Håvard Legreid (Foto: Olav A. Øvrebo)

selv tok initiativet til Commons-prosjektet, ville ha hjelp til å beskrive bildene bedre og tilføre flere stikkord (tags). Det lyktes over all forventning.

«De historiske fotografiene på Flickr har inspirert til et langt bredere mangfold av nyttige reaksjoner enn vi noen gang hadde forestilt oss,» skriver prosjektleder Michelle Springer og avdelingsleder Helena Zinkham i LOC i en e-post til Bok og Bibliotek.

Fram til 1. juli i år har 3.120 Flickr-brukere tilført LOC-bildene over 84.000 stikkord. LOCs bilder blir vist rundt 800.000 ganger i måneden, og har hatt 19 millioner sidevisninger siden starten for halvannet år siden. Flickr som helhet har over 7 millioner registrerte brukere, og det lastes opp tusener av nye bilder hvert minutt.

LOC har etter hvert fått selskap av over 25 andre biblioteker, museer og arkiver fra ni land på Flickr Commons - blant

dem New York Public Library, Imperial War Museum i London og biblioteket i Toulouse.

Bull og Grieg til skue. For Norges nest største folkebibliotek var det naturlig å hente fram byens to store musikalske sønner da beslutningen var tatt om å ta turen ut på Flickr-allmenningen. En ekstra god anledning er selvsagt 200-årsjubileet for Ole Bull neste år.

- Det var viktig å begynne med Bull og Grieg, for de har også interesse internasjonalt. Det er en måte å være synlig som institusjon også utenfor ens egen by, sier fagkonsulent Håvard Legreid når jeg møter ham og webredaktør Sverre Helge Bolstad i selveste Grieg-rommet i bibliotekets bygning i Strømgaten. Rammen rundt er ikke til å klage på - Griegs eget piano og byster, bilder og håndtegninger av den store komponisten omgir oss.

Til å begynne med legger

biblioteket ut drøyt 100 fotografier fra sine samlinger av materiale om Ole Bull og Edvard Grieg. Samtlige bilder har vært tilgjengelige via søk på bibliotekets eget nettsted lenge, men publiseringen på Flickr Commons betyr at de kommer «ut av katalogen og inn på mainstream internett», framhever Legreid.

- Det er formidling, det å få ut bildene, som er det aller viktigste. Så er det noen bilder som vi har for lite informasjon om også, hvor det er usikkerhet tilknyttet hvem som er med på bildet, hvem som har tatt det, hvor det er tatt og så videre, legger han til.

Nye brukergrupper. Dermed knytter biblioteket i Bergen an til de to målsettingene med Flickr Commons: Å gjøre historiske skatter tilgjengelig for flere, og samtidig med publikums hjelp forbedre kvaliteten på samlingene. For Bergens del er det særlig når de som neste trinn

Stor bergenser. Ole Bull, fra ca. 1868 og fotografert i Bergen av Ole Bulls søskenbarn Mette Tønnes Geemuyden. Hun hadde et studio i Bergen på denne tiden og må regnes som en av de kvinnelige fotopionerene. Originalen er på en slags papp-plate og litt større enn et visittkort.

skal legge ut bilder fra lokalsamlingen, at brukernes hjelp kan være ekstra nyttig (Bull- og Grieg-bildene er ganske godt beskrevet fra før). Da kan de komme til å oppleve noe av det samme som Library of Congress har erfart etter at de i år la ut en samling spesielle, over 100 år gamle bilder med motiver fra Norge, Sverige og Danmark.

«Denne samlingen fikk fram en helt ny gruppe brukere som ikke hadde gjort seg bemerket som kommentatorer av våre bilder før. De bidro med slikt som stedsnavn og oversettelser,» skriver Springer og Zinkham.

De har merket seg en økende interesse for å sammenligne gamle fotografier med nye tatt samme sted. En bruker lastet opp et bilde av Karl Johans gate tatt fra stortingspresidentens kontor som kommentar til et bilde som var tatt fra samme sted i 1890-årene.

En annen effekt er formidling via gjenbruk. Bergensavisen (BA) har re-publisert bergensmotivene fra LOCs norgessamling på siden «Fotomuseum Bergen», sammen med bilder hentet fra avisens eget fotoarkiv.

BA kan gjenbruke materialet fordi alle bilder som legges ut på

Flickr Commons knyttes til en lisens utviklet for formålet, kalt «Ingen kjente opphavsrettsbegrensninger». Hver institusjon må definere hva den legger i dette ut fra sitt eget lands lovgivning. Legreid og Bolstad er sikre på at alle bildene de legger ut er falt i det fri - altså at det er mer enn 70 år siden opphavsmannen døde.

Enkel prosess. Flickr er selvsagt åpent for alle, og flere norske biblioteker - deriblant Bergen Offentlige - er til stede der fra før. Commons-prosjektet gir imidlertid bedre synlighet og en klar struktur rundt bildene, og ikke minst tilgang til et eget miljø av brukere med særlig interesse for historisk fotografi. Det finnes en egen, meget aktiv gruppe av Commons-tilhengere, som også har startet nettstedet indicommons.org for å støtte prosjektet. Og som Legreid påpeker: Institusjoner som LOC og New York Public Library gir prosjektet kvalitet og troverdighet.

Proessen institusjoner må gjennom for å bli med, krever relativt begrenset med arbeid, ifølge Bolstad og Legreid. De anslår tidsbruken til nå til en drøy ukes arbeid for én person (i deres tilfelle var bildene allerede scannet inn og beskrevet). Det mest tidkrevende er å laste opp bildene, sortere dem i sett og legge inn tittel og beskrivelse på hvert bilde. Videre er det et krav at institusjonen redegjør for sin egen forståelse av «The Commons» og opphavsrettsproblematikken. Bildekvalitet og -oppløsning avgjør institusjonen selv. Rettigheter og plikter fastholdes i en egen kontrakt som inngås med Flickr. Kostnadene utover eget arbeid beløper seg bare til prisen på en vanlig «pro»-konto hos Flickr: 24,95

amerikanske dollar.

I Flickr's «kokebok» om Commons gjøres det klart at institusjonen ikke må undervurdere arbeidet i etterkant av publiseringen.

- Flickr er ekstremt opptatt av å pleie sitt community. Nøkkelen til Flickr's suksess har jo mye vært det at de har vært så nøye med å følge opp og svare, med stor entusiasme, sier Legreid.

Dette poenget står også sentralt i en rapport LOC har skrevet om sin egen deltakelse i Flickr Commons. En av hensiktene med prosjektet var i utgangspunktet å høste erfaringer med dialog med aktive nettbrukere i et Web 2.0-miljø. Her er et av rådene Springer og Zinkham gir til institusjoner som vil delta på Flickr Commons (se sidesak):

«Bli kjent med nettfellesskapet, og hvordan man deltar som

medlem i fellesskapet snarere enn som taus observatør. Sørg for at medarbeidere med ekspertise på innholdet er klare til å bidra og kommunisere med brukerne.»

Kontroll vs. formidling. Gitt de overveiende svært positive erfaringene LOC og andre har samlet på Flickr Commons, og det tross alt begrensede ekstraarbeidet det medfører, skulle man tro at deltakelse der, eller i lignende prosjekter, vil være attraktivt for flere enn Bergen Offentlige Bibliotek.

Antakelig er det fortsatt skeptiske holdninger ute og går når det gjelder den formen for «frislipp» av innholdet som Flickr Commons innebærer. Én ting er digitalisering, en annen den aktive oppfordringen til viderebruk.

- Det er litt todelt. Det ene er

at man er redd for at andre på en måte tar «æren» for bildet - at noen stjeler det, sier Bolstad. Den andre, etter hans syn mindre viktige motforestillingen er knyttet til frykt for at noen gjenbruker bildet i en uheldig, eventuelt obskøn sammenheng. Enda en innvending kan komme fra institusjoner som ønsker å verne om potensielle inntekter fra salg av materiale de disponerer.

Ved biblioteket i Bergen har i hvert fall erfaringer med formidling via populære nettkanaler gitt mersmak. I høst skal bibliotekets nye nettsider lanseres, og der vil både Flickr, Twitter og kart fra Google være integrert. På Flickr Commons er målet å øke antall bilder fra egen samling til det dobbelte innen et år er gått.

Web-råd fra Library of Congress

Bok og Bibliotek ba Library of Congress oppsummere sine erfaringer, til nytte for biblioteker og andre institusjoner som vurderer å gjøre fotografier tilgjengelig på Flickr (eller andre fotodelingstjenester). Her er deres råd:

- **Rapporter:** Begynn med å lese om hva andre har erfart. En bibliografi over rapporter er tilgjengelig på www.indicommons.org. Hvis man allerede har digitalisert bilder og lagt inn beskrivelser, vil utfordringene ikke være på den tekniske siden.
- **Engasjement:** Vær klar til å svare på kommentarer og spørsmål og til å henvende dere til nye grupper. Engasjementet et arkiv eller bibliotek viser er med på å forme hvor mye brukerne vil involvere seg i bildene dere legger ut.
- **Kriterier:** Lag kriterier for å moderere innholdet, hvis brukerne får lov til å kommentere, legge til stikkord og notater. Gjør dere kjent med Flickr's retningslinjer for sitt community.
- **Kontroll:** Vær forberedt på å gi fra dere noe av kontrollen over innholdet når det plasseres på Web 2.0-nettsteder.

Kilde: Michelle Springer/Helena Zinkham, Library of Congress

Shakespeare-sommer i Tønsberg

» Tønsberg og Nøtterøy bibliotek åpnet i sommer, med hjelp fra Kattas Firgurteater, et helt nyinnredet rom med bøker, lydbøker, filmer og bilder av William Shakespeare.

Rommet var et ledd i Thesbiteateret, Sjøbodteateret, Kattas og Teater Ibsens sommersatsing på å gjøre Tønsberg om til en Shakespeare-by. I år var det Shakespeare-stykket «Hamlet - Prinsen av Danmark» det ble satset mest på, skriver Tønsbergs Blad.

Rommet kunne brukes av alle, og det var ifølge biblioteket også meningen å ha foredrag og filmframvisning der.

Utlånsstasjon for bøker

» Re bibliotek i Vestfold og det lokale Servicetorget på Revetal har i sommer hatt en utlånsstasjon for bøker. Hensikten var å få de unge til å lese mer – rett og slett, som kommunalsjef Unni Bu sier til Tønsbergs Blad.

Utlånsstasjonen var åpen i hele sommer. Ungdommer avisen har snakket med sier at de er fornøyde med det nye boktilbudet, og at de nå i hvert fall ikke har noen grunn til ikke å låne bøker.

– Dessuten er dette det første tilbudet i sitt slag her i landet. Og det kan vi også være litt stolte av, sier biblioteksjef Silje Eggum til avisen.

Premier til ivrige lånere

» Les bøker og vann Ipod! Dette var Skien biblioteks oppskrift på gode leservaner for barn og unge i sommervarmen. Opplegget var at alle som lånte bøker fikk et eget lesekort og et nummer. Ved hvert boklån ble nummeret skrevet opp på en isoporkule som ble lagt i en vase, og på slutten av sommeren var det meningen å trekke to heldige vinnere fra denne vasen.

Interessen var ifølge Tina Alvestad fra Skien bibliotek stor allerede fra starten av. Tipset kommer opprinnelig fra et bibliotek i Danmark, skriver avisen Varden.

Omstridt korankunst på turné

» Den omstridte kunstutstillingen «Det er ikke forbudt å tenke» ble i sommer sendt til biblioteket i Drammen. Utstillingen viser 12 grafiske bilder der kunstnerne Ahmed Mashhour og Jila Hassanpour har plukket ut de mest kontroversielle sitatene i Koranen.

Da utstillingen første gang ble satt opp på biblioteket i Ulefoss, ble den tatt ned etter en dag. Det skyldes hærverk og hissige gemytter blant enkelte muslimer i området, skriver Varden.

Utstillingen har fått stor oppmerksomhet på nettstedet både i Europa og USA. Etter å ha hengt i Drammen over sommeren, drar den videre til Høgskolen i Oslo. Etter dette går turen til biblioteket i Kristiansand.

Himmelstrebende bibliotek i Kirkenes

» Barentssekretariatet vil synliggjøre norsk nordområde-satsing ved å bygge verdens høyeste trebygg i Kirkenes. De tre nordnorske fylkeskommunene stiller seg nå alle bak forslaget om å oppføre et signalbygg som skal romme alle nordområderelaterte aktiviteter i grensebyen, i tillegg til å løse kommunale behov for moderne bibliotek og kultursatsing.

Forslaget går ut på å bygge et trebygg på 16-17 etasjer på tomte til den gamle brannstasjonen i Kirkenes, til mellom 350 og 400 millioner kroner. Sekretariatet mener ifølge NTB at bygningen vil bli et landemerke, og at det ikke blir noe problem å fylle de 10.000 kvadratmeterne den vil romme.

Klart for nytt bibliotek på Bryne

» Midt i august var det endelig klart for offisiell byggestart for nytt bibliotek og Garborgsenter på Bryne på Jæren, der kommunalminister Magnhild Meltveit Kleppa skulle ta det første spadestikket.

Åpningen skjer likevel ikke uten årelange lokale stridigheter, noe Jærbladet omtaler som "en garborgsk såpeopera". Blant annet har det vært høyst delte oppfatninger om hvor bygget skulle reises. 80 norske forfattere skrev i sin tid under et opprop om et frittstående senter, mens jærforfatterne Helge Torvund, Einar O. Risa og Tor Obrestad ville ha det i Bryne sentrum.

Senteret skal være innflyttingsklart i 2011.

Bibliotek sentralt i norsk-russisk samarbeid

» Jazz, biblioteker, barn og urfolk er blant de viktigste stikkordene i det første treårige programmet for norsk-russisk kultursamarbeid. Det skriver Kultur og kirke departementet i en pressemelding i forbindelse med at kultur- og kirkeminister Trond Giske og Russlands kulturminister Alexander Avdejev på forsommeren underskrev det første treårige programmet for norsk-russisk kultursamarbeid.

Planen løper fra 2010 til 2012. Det blir blant annet lagt vekt på internasjonal bokutveksling mellom folkebiblioteker, samt utvikling av en norsk-russisk bibliotekteneste i Kirkenes.

Får støtte til foredrag om penger

» Det meget aktive Kragerø bibliotek i Kragerø har søkt og fått støtte fra Fritt Ord til en serie åpne møter i høst om verdi- og samfunnsspørsmål, aktualisert av finanskrisen.

Serien, som har fått navnet "Penger er ikke alt – eller?", tar utgangspunkt i finanskrisen og hvordan mennesker og samfunn blir berørt av denne. Serien starter i september med en politikerdebatt og fortsetter i oktober med et møte om lokalsamfunn i finanskrisens tid. Serien blir ifølge Kragerø kommunes hjemmeside avrundet i november med en debatt om enkeltmennesket og finanskrisen.

På kryss og tvers

Med blyant og høvel

Skolen står foran en revolusjon – og skolebibliotekarene må gå i bresjen. Sammen med de digitale urokråkene.

Det er ikke lærerstanden som leder utvikling. Drivkreftene kommer i hovedsak utenfra - dels fra elever og studenter, dels fra departementer og direktorater. Dagens barn og unge vokser opp med data som sitt morsmål. De har aldri snakket noen annet språk - og okker seg over de voksne amatørerne som fomler i vei fra kateteret.

Skal skolebibliotekene komme på banen, må de vite hvilken bane de skal oppsøke. Skal bibliotekarene satse på den tradisjonelle skolen, der de fleste lærerne føler seg hjemme? Eller skal de alliere seg med de digitale urokråkene - som prøver å forandre den etablerte pedagogikken?

Jeg mener selvsagt det siste. Begrunnelsen er enkel. Skolens tradisjonelle arbeidsform - det vil si lærer, klasse, kritt og lærebok - gir liten plass til bibliotek og bibliotekarer. I den gamle pedagogikken gjaldt det å lære seg pensum - punktum finale. Ekspedisjoner utenfor pensum var mest til bry. Den nye pedagogikken bygger på nettet i stedet for pensum. Det betyr at bibliotek og bibliotekarer kan spille sentrale roller i læringsarbeidet. Men da må bibliotekarene utforske den nye digitale pedagogikken - dels sammen med og dels i forkant av lærerne.

De nye norske læreplanene er usedvanlig radikale i sin språkbruk. Aktiv og meningsfull bruk av data skal tas inn i alle

fag. Men hvordan det skal gjøres i praksis, vet ikke Staten. De fleste byråkrater er amatører når det gjelder digitalt utviklingsarbeid. De krever at lærerne skal gå på ski over Grønland, men overlater selve ekspedisjonen til skolene selv - en grei fordeling av arbeidet sett fra Statens side.

Mange snakker om Web 2.0. Bibliotekarer snakker om Bibliotek 2.0. Skolefolk snakker om Utdanning 2.0. Noen legger vekt på teknologien - med åpen kildekode, distribuert programutvikling og nettet som plattform. Andre poengterer de økonomiske og kulturelle sidene: dugnadskulturen, de sosiale nettstedene og den distribuerte kunnskapsproduksjonen. Mange bidrar - på kryss og tvers.

Om noen år vil både begrepet og debatten om 2.0 forsvinne. To-null blir normalt, selvsagt og usagt. Vi snakker ikke lenger om elektriske sporvogner og selv-drevne motorkjøretøyer med forbrenningsmotor. Trikk og bil holder i lange baner. Men det er hundre år siden forrige tekniske revolusjon. Vi husker ikke lenger hvor urolige slike dype teknologiske overganger kan være.

Den nye læreren er ikke en foreleser, men en fagperson som planlegger og veileder læringsprosesser. Skal bibliotekarene nå fram i skolen, må de samarbeide med lærerne. De færreste bibliotekarer kan bruke de ti tusen timene det tar å bli en erfaren foreleser. Men lærerne mangler bibliotekarenes kunn-

skap om medier, dokumenter og metadata. Dersom de to går i team, kan de utfylle hverandre - og lage langt bedre læringsløp for elevene.

I en slik prosess tror jeg bibliotekarene kan finne gode allierte blant de nye digitale lærerne. De trenger støttespillere, siden den nye pedagogikken møter uvitenhet, treghet og motstand. For å bli kjent med det digitale miljøet i skolen, anbefaler jeg nettstedet Del & Bruk. Del & Bruk ble opprettet av Ingunn Kjøl Wiig, som er norsk- og engelsklærer ved Sandvika VGS, for bare et halvt år siden. Det er nettopp beregnet på lærere som prøver å utvikle undervisningsformer som er tilpasset vår nye digitale hverdag. På et halvår har mer enn to tusen lærere meldt seg på.

Vi har i en årrekke prøvd å nå gjennom med våre ønsker om ikt-utstyr på kunst og håndverksverkstedene våre. («Holder det ikke med blyant og høvler»-holdningen regjerer.)

Lærere mangler tid til faglig samarbeid og faglig oppdatering. Ofte må den enkelte lærer finne frem i «jungelen» av nettressurser og selv lage undervisningsopplegg, fordi det ikke er en nasjonal database over nettressurser og oppgaver/undervisningsopplegg.

Likevel mener jeg at vi ikke skal unnskylde lærerne for mye, mange av dem påberoper seg metodefrihet for å fortsette slik de alltid har gjort. For å få til

Bevisbyrde.
Det nytter lite å argumentere ut fra bibliotekets premisser, mener Høivik om forholdet mellom lærerne og bibliotekarene. Kanskje denne bibliotekaren ville ha gjort susen?

endring må ledelsen på skolene være tydelige og krevende. IKT er et nøkkelement for læringen, og etter hvert er det bare nostalgi som gjør at mange klamrer seg til boka.

Initiativet til samarbeid må i praksis komme fra bibliotekarene. Skolen har en travel hverdag. For lærerne står elevene og undervisningen i sentrum - det er jo derfor de har valgt dette yrket. Bibliotekarere ved skoler,

universitet og høyskoler klager ofte over at de ikke blir sett av lærerstaben - det vil si verdsatt etter fortjeneste. Det er sikkert riktig. I en rettferdig verden ville ulven og lammet gresset side om side. Men inntil videre bør lammet ta sine forholdsregler.

Det betyr ikke å reklamere for bibliotekets fantastiske ressurser, men å undersøke hva lærerne tror de trenger - og deretter tilby det. Neste skritt er

å lokke noen av lærerne til å trenge tjenester de ikke visste om, eller ikke trodde de trengte. Men det er biblioteket som må bevise sin verdi. Det nytter lite å argumentere ut fra bibliotekets premisser. Profesjonene lever i hver sin snakkeboble der bare deres egen tale veier tungt. Løsningen heter lytt og lokk. Kunden har alltid rett - selv når hun tar grundig feil.

Farlig lek med bumerang

Å begå bibliotekarrolledebatt er å kaste bumerang. Det smarte med en bumerang er at når du bommer på målet kommer den tilbake og du kan kaste den på nytt. Men hvis du ikke treffer og heller ikke klarer å ta den i mot, er sjansen stor for at du får den rett i panna så det smeller.

Da jeg gikk på Statens bibliotek- og informasjonshøgskole (SBIH) i 1983-86 var rolledebatten den hotteste debatten blant studentene og – mente vi å kunne registrere – også ute i felten. Studentene var, den gang som i dag, en broket skare. Noen var ultrapedantiske ordensmennsker som elsket katalogisering og klassifikasjon ("katt og klass") – eller KORG som vi sier i dag. De slukte alt av Pascal-programmering, Dewey, UDK og Span-gen helt rått og klarte nesten ikke å vente på å slippe ut i den kaotiske virkeligheten for å ordne den i rekker og hierarkier. Andre kom til studiet med brennende hjerter for å bli framtidens kulturformidlere. Nå skulle endelig det sosialdemokratiske kulturelle demokratiet få sine helfrelste feltarbeidere. Midt imellom disse gruppene havnet de fleste. Etter å ha hanglet

gjennom noen grunnfag og strøjobber, var det greit å søke nødhavn ved SBIH – som jo førte fram til en jobb, enten man likte å veie avføringen sin på gullvekt eller rope om Amtmannens døtre, Hamsun eller Ibsen.

Felles for hele gjengen ved SBIH var rolledebatten. Rolledebatten var kittet som holdt oss sammen. Mens lærere, sosionomer og barnevernspedagoger var i ferd med å lære seg fagforeningsarbeidets kunst og sikre seg rettigheter og muligheter, var bibliotekarstudentene fortsatt klebet fast til spørsmålene om kjernekompetanse og mål og mening. Vi opplevde det som om lærerne var like usikre som oss. Mange av dem var akademikere som ikke hadde fått jobb ved et skikkelig universitet, noe som ga dem mindreverdigetskopleks – og det smittet over på oss. Når vi ble spurt om hva en bibliotekar er, svarte vi gjerne, lett

selvironisk for å skjule selvforakten: En bibliotekar er en potet som kan brukes til det meste.

Etter 1986 med eksamenspapiret fra SBIH i hånden begynte jeg å lese stillingsannonser. Jeg kom over et vikariat som bildesekretær i Cappelen's forlag. Jeg visste ikke hva bildesekretær var, men likte foto, skriving og hadde lyst til å jobbe i et forlag. Så jeg skrudde på søknadssjarmen og ble innkalt til intervju. Jeg fikk jobben – og med den øynene opp for en annen verden enn den bibliotekariske.

Det viktigste jeg oppdaget i Cappelen, var at en utdanning bare er et bittelite skritt på veien til et yrke, en jobb, en funksjon. I forlagsverdenen møtte jeg alt fra folk med hovedfag i norsk som hadde avtjent kulturell verneplikt ved skoler i Finnmark til avdankede rødnesede journalister og selvproletariserte ml'ere.

Felles for oss alle var at vi – uansett bakgrunn og utdanning – jobbet med å lage bøker. Jeg kan ikke huske at rollespørsmålet var særlig påtrengende. Vi visste at forlagene var viktige hjørnesteiner i kultur-Norge, og brukte kreftene på å gjøre en god jobb.

Vikariatet i Cappelen hadde staket ut en ny kurs. Det ble mer redaksjonelt arbeid, informasjonsarbeid og etter hvert journalistikk. Men jeg fulgte bibliotekverdenen fra sidelinjen, jeg kjente bibliotekarer og skrev litt i Bok og Bibliotek. Jeg kunne ikke unngå å registrere at rolledebatten var like levende som den gang på SBIH. Det verste av alt var at jeg fortsatt hadde den i meg, som en latent friksjonsmekanisme, som av og til forsøkte å bremse meg. Så sterk var innpodningen i 1983-86.

Eller kanskje skyldes denne trangten til yrkesmessig navlebeskuing og selvkritikk at jeg har en type masokistisk personlighet som går som en grunnstrøm gjennom hele biblioteksektoren? Man søker ikke bibliotekarstudiet bare for å få seg en jobb, men også for å få seg en jobb som gir stort rom for selvpsikking?

Rolledebatten har to ansikter – det *resignerte* og det *blærete*. Når debatten framstår med resignert ansikt, sitter bibliotekarene med hendene i fanget og syter. Ingen forstår oss,

ingen snakker vår sak, er refrenget på den visa. Resignasjonen følges gjerne av en syrlig bitterhet, særlig i på blogggen. ”Giske er en tufts!”, kan vi lese – selv om det sjelden sies så direkte.

Når debatten forskanses bak den blærete masken, er tonen en annen, nesten manisk. Da skrytes det hemningsløst av hvor viktige bibliotekarene er, hvor mye de kan, hvilke muligheter de har til å videreutvikle det vi lenge har snakket om som informasjonssamfunnet. Den blæret masken brukes som oftest på konferanser, over vinglassene etter konferansen, i blogger, eller gjerne på Biblioteknorge-lista, og en annen gang i Aftenposten. Når bibliotekarene er i det humøret, da er de himmelstormende triumfatorer med løsningsen på det meste, enten det handler om ”katt og klass”, KORG eller den digitale revolusjonen.

Det er lett å raljere over rolledebatten. Men det er dumt. For rolledebatten er et symptom på noe veldig alvorlig. Rolledebatten er, som jeg nevnte tidligere, en friksjonsmekanisme. I sommer gikk denne debatten i to retninger. Den ene debatten (Dagsavisen) tok utgangspunkt i en kommentar på bokogbibliotek.no og handlet om forholdet mellom Litteraturhus-konseptet og folkebiblioteket. Den andre så på bibliotekenes rolle i en digital tid (Aftenposten) – ”Ne-

me-sis-debatten”. Begge debattene ble fulgt opp på Biblioteknorge-lista, hvor det ble brukt atskillig arbeidstid på å drøfte de evige spørsmålene.

Problemet med debattene er at de avleder oppmerksomheten fra kjernen av problemet. Det er ikke framveksten av Litteraturhus som kan gi bibliotekene banesår. Det er heller ikke e-boka som kan gjøre bibliotekene overflødige. Det er den *evinnelige rolledebatten* som står i veien for alle gode ideer og handlinger. I stedet for å kaste seg ut på dypt vann, ta noen sjanser og banne i kjerka, bruker man altfor mye tid og krefter på å myse inn i krystallkuler som blir mer og mer tåkete. Det hele koker ned til den tradisjonelle rolledebatten, som følger både bibliotekarstudiet og profesjonen som en skygge.

Det er denne rolledebatten, denne bumerangaktige blandingen av resignasjon og intern oppblåsthet, som er den største trusselen for bibliotekets framtid. Mens togene går, står en hel skare av bibliotekarer igjen på perrongen og snakker og snakker og snakker...

Les også Sekken Leifs kommentar på s. 72.

Eksotisme og veggelus – litt om Hamsuns *I Æventyrland*

Hamsun hadde alt tidleg i 90-åra sysla med tanken på ei reise til Kaukasus. Svermeriet for Orienten kan ein finne døme på både i den klassiske roman-tikken, men er vel så sterk i den nyromantiske retninga. Interesse for det irrasjonelle sjelelivet gjorde ikkje minst den buddhistiske livsoppfatninga attraktiv, både med læra sjelevandring, lokketonane frå “Nirvanas bulder” og lengten etter dei store samanhengane i allnaturen, som ein best kan nå gjennom meditasjon eller umedvitne tilstandar som søvn og død.

Hos Hamsun er denne tendensen klart til stades, t.d. i kjende dikt som *Skjærgårdsø* og *Ved nyin-gen*. Og alt i *Sult* går eg-perso-nens draumar austover Ylajali er persisk prinsesse og kledd i silke. Men den reisa Hamsun til slutt ved stipendmidlar får til, skjer på bakgrunn av ei depressiv eksistensiell, kulturkritisk og politisk stemning.

Denne ideologiske tilstanden finn ein i si mest ekstreme form i diktet “Verden hælder” (1893). Dette er eit eineståande dårleg dikt, pottesurt og fortvilt, men som salig Einar Eggen pla seie: Det er i dårlege tekster ein best ser korleis forfattaren tenkjer.

Tittelen “Verden hælder” er eit konsentrert uttrykk for at verda er “out of joint”, som Hamlet uttrykte det, og diktet er ein lang og nesten desperat jeremiade over den heimlege kulturtilstanden, som Hamsun teiknar i drastiske, bittert-satiriske bilete som eit eksistensielt nullpunkt. Meinigmann ligg under for det flate sportshysteriet. Tidas helt er ikkje diktaren, men syklisten, og “drøbakturis-ten bæver” av beundring. Rundt seg ser poeten “Døgnets Nuller” og “Flor av Dværge”. Konse-

kvensen er at “vi nivelleres ned til Jorden allesammen”, men ikkje nok med det: “vi befinner os vel derved”. Smerta over mangelen på “en herremand-sjæl”, øydelegg nattesøvnen. Vi treng “en hjærnens Cæsar, en Hjertets Cæsar,” som kan få i stand “en skræk, et håb over jorden”.

Men ikkje nok med det: Diktet endar med at “de truende blikke” frå folkemengda vender seg mot poeten, unntaksmennesket og stemplar han som “gal, stormandsgal”.

Reisa til Kaukasus er for Hamsun ei forsøk på å finne eit kulturelt og politisk “håb over jorden” eit nytt startpunkt, ei ny og lovande framtid. Vesten er avfeldig og dekadent, og alt tidleg i *I Æventyrland* har forteljaren det klart for seg at denne framtida tilhøyrer dei slaviske folka, dei er “værdens seirherrer efter germanerne.”

I utgangspunktet er *I Æventyrland* ei relativt normal reiseskildring, men innblikket i forteljarens indre liv, med sine kulturfilosofiske og politiske refleksjonar, assosiative avstikkerar til eg-personens tidlegare opplevingar, subjektive reaksjo-

nar på folk og fe han møter, dei mange sjølvvirkende passasjane, gjer forteljinga delvis til eit forvarsel om dei seinare vandrar-romanane.

Spørsmålet blir så: Finn han det eventyrlandet, den poetiske tilstanden han søker, eller fører den journalistiske realismen han til den store desillusjonen?

Denne konflikten mellom den poetisk ønsket om å finne det ekte og vakre og det menneskelege velværet, den orientalske ro på den eine sida, og den ofte deprimerande journalistiske erfaringa av det heslege og prosaiske på den andre, går side om side gjennom heile verket. Alt med lokomotivlarven på jernbanestasjonen i Petrograd, møter han det han er på flukt frå, “det brølende Amerika”. Men Moskva, derimot, det er eventyret, spesielt det overdådig vakre Kreml.

Ein eksotiserande forteljar har gjerne den uvanen å projisere sine eigne tankar inn i folk og fe han observerer. Han er fanga av sin eigen subjektivitet og bruker omverda til å stadfeste stereotypiane og fordømne sine. Her nøyer vi oss med nokre få

Av Jon Langdal,
Foto: Anders
Beer Wilse.
Eier: Nasjonal-
biblioteket.

Poesi og prosa. Finn han det eventyrlandet, den poetiske tilstanden han søker, eller fører den journalistiske realismen han til den store desillusjonen?

døme av mange mulege: På togreisa frå Helsinki mot Moskva ser den hamsunske forteljaren ute på sletta ein eldre gjetar, kledd i saueskinn, og forteljaren får plutselig høve til å stadfeste sin eigen sans for folkeleg nøysemd og enkel folkeleg religiøsitet, og ikkje minst forakta for demokratiet: "han trenger litt mat, nogen klær og et helgenbillede; men den lille stemmeret i landsbyen er ham kanskje ikke det kjæreste i verden".

Seinare på togreisa gjennom Russland ser passasjerane ei jente ute på kornåkeren som spontant smiler til dei. Men sett gjennom forteljarens solbriller viser ho klare teikn på at dei forbipasserande turistane ikkje er interessante for folk som lever i ein ekte kultur; ho gjer "et likeglad kast med hodet og vender seg bort". Og forteljaren tolkar episoden slik: "dette kast med hodet var makeløst."

På slutten av boka er det nokre umælande framande "gamle, pragtfulde mænd", som "finder sig i" sitt fattigslege liv "og blir gamle i det". Mennene blir gjennom dei same eksotiske brillene gjort til vitne på at det demokratiske og sosialistiske strevet i Vesten er forkasteleg: "Og de har ikke menneskerettigheter og stemmeret og fagforeninger (...). Arme Orienten, vi preussere og amerikanere må beklage dig, må vi..."

I **Æventyrland** er det første Hamsun-verket der diktarens politiske syn trer fram som eit fastlagt samanhengande heile. Apologetiske kommentatorar har for vane å ironisere over at kritiske lesarar finn fascistiske tendensar i Hamsuns verk før fascismen faktisk oppstod. Men historiske fenomen oppstår aldri over natta. Før fascismen eksisterte prefascismen, i dette tilfellet i slaviske gevantar. Hamsun er alt her på stø kurs mot den politiske katastrofen.

For Hamsun, som tidlegare for Dostojevski, er det slaviske ei ung, dynamisk kraft, med ei geopolitisk sfære i ekspansjon, og som vil ende opp som eit dominerande imperium.

Den ekte slaviske mentaliteten gir seg ifølgje Hamsun ikkje minst uttrykk i evna til å vere lydige undersåttar under eineher-skaren, tsaren. Han er open tilhengar av den orientalske fatalismen, og av det muslimske "absolutte system". I byen Armavirov får forteljaren sjå korleis ein offiser mislukkast med å få eit par "musjikarar", to snakkesalige bondesoldatar, til å halde munn. Han minnest da ei historie om tsar Nikolai den første blei trua av dei folkemengde. Men tsaren "ropte med sin svære røst: På knæ! Og mængden falt på knæ". Og forfattaren resonnerer: "Man adlyder en mand som kan befale. Man adlød Napoleon med henrykkelse. Det er en nydelse å adlyde. Og det russiske folk kan det endnu."

Knappt nokon stad har Hamsun så eksplisitt som i I **Æventyrland** gitt til kjenne at det personlege diktaturet overalt er å føretrække framfor eit system der folk organiserer seg, går til valurner og "skrivar i bladene" for å fremje interessene sine. Menneskenaturen har glede

av å ha ein sterk, absolutt og personleg autoritet over seg. Det blir dermed eit heroisk ideal for mennesket å ære autokraten, også den som får smake pisken hans. På ein grotesk måte blir dette idealet illustrert av ei historie frå eit verk om Peter den Store: Tre forbrytarar blir den eine etter den andre sakte torturert i hel. Da den eine av dei løfter "sin sønderbrutte arm litt for å tørke sig i ansigtet mærket han at han hadde spilt nogen blodsdråper på hjulet han så på. Han brukte da denne lemlæstede arm en gang til og tørket blodet av så godt han kunde".

For forteljaren er moralen klar. Dette er ein mennesketype som har framtida for seg, men den må odlast fram med alle dei maktmiddel som trengst: "Med slike mennesker kan man komme langt."

Men for å gjere ei lang

historie kort: Det viser ganske fort på reisa blant "fremtidens folk", at den eksotiske tilnærminga kjem under hardt press frå tunge sosiale realitetar, og slett ikkje berre frå "amerikan-ske" innslag som det moderne oljehelvetet i Baku. Han ser forhold han opplever som utidsmessige, forhistoriske. Atle Kittang hevdar (i Luft, vind ingenting) at Hamsun ser på alle negative samfunnsfenomen som resultat av vestleg, demoraliserande påverknad. Det er eit stykke på veg korrekt, men slett ikkje heilt. Dårleg reinsemd, slett hygiene, drukkenskap, fattigdom og insektplager gjer reisa til ei mental påkjenning. På mange måtar er utfarten ei ferd frå ei plageånd til den andre, eller meir presist: frå veggelus til veggelus. Og den skal vere sta og sterk i trua som under slike forhold skal halde fast på den eksotiske

førehandsvisjonen.

På ein av overnattingsstadene manglar det vaskevatt på rommet. Fattigdomen kan heller ikkje skrivast på kontoen for utanlandsk undergraving. Dei reisande ser stundom halvnakne ungar, fillete gjetarar, og landet manglar sivil tryggleik. Faren for overfall og ran er overhengande, dei må under ein transportetappe ha ei vernande kosakkekorte. Klok av skade er skysskaren Kardej skeptisk til å la tøy bli liggande i vogna om natta. Den korrupsjonen dei opplever er heller ikkje vestleg import. Det same gjeld i enda mindre grad spøkelse frå gamle tider: "Blodhævnneren huserer i Kaukasien ... gamle Schamuil avskaffet den i Daghestan og Tsjetnaen, men overvandt den ellers ikke".

Det næraste dei to reisande kjem det orientalske paradiset, er det livlege og fargerike multinasjonale asiatiske kvartaret i Tiflis. Men heller ikkje her er det nokon idyll. Reinsemda er ikkje på eit akseptabelt nivå. Menneske og dyr sølar til dei flottaste persiske teppe "så det er en ynke å se." Alt er heller ikkje heilt i tråd med "østerlandenes ro". I ein del av kvartalet driv armenske kjøpmenn ("Østens jøder") på og snyt "høilydt sine kunder." Armenarane er hos Hamsun meir jødiske enn jøden: "En jøde kan svindle ti grækere, men armenieren svindler både grækerne og jøden, .."

Dermed reiser det spørsmålet seg,

som t.d. Atle Kittang stiller i Luft, vind, ingenting om ikkje myten om eventyrlandet blir dementert av teksten sjølv, slik han meiner den politiske budskapet på ulike måtar blir underminert i romanane. Eit stykke på veg, ved å vise elendet ved livet i Kaukasus, er dette eit rimeleg synspunkt. Men heller

ikkje lenger, forteljaren klamrar seg krampaktig til det mytiske biletet av austerlanda. Han har drukke, slik mytetradisjonen krev, av "floden Kur", og sjølv om teksten ein gong røpar sterk heimlengt til Noreg, held han i bokas siste to linjer fast ved at han "altid vil langes tilbake hertil", fordi han har "drukket av "floden Kur" (s.290).

Men det er eit anna moment ved skildringa av dei tsar-dominnerte landa som er påfallande, nemleg det som det ingenting seiast om, den sterke sosiale uroa i det tsarrussiske riket, noko meir jordnære forfattarar frå same tida såg klart. Georg Brandes ga i 1888 ut sine Indtryk frå Russland, der han nærast teiknar den russiske menneskenaturen som ei eksplosiv blanding av underkasting og opprør. Russaren er på begge vis ytterleggåande, han har ein hang

til "at løpe Linen ud." Den underdanige slår "Pandemod Jorden" for autoritetsideen. Og dei som hatar autoritetsideen "trykker dette Had (...) Sprængbomben i Haanden". I Hamsuns førestilling, derimot, er den russiske rebellen totalt retusjert bort til fordel for den duknakka tsarbeundraren.

To år etter at I Æventyrland kom ut, braut den demokratiske 1905-revolusjonen ut i Russland, etter lengre tids politiske gjæring. Opphevinga av liveigenskapen rundt 1860, den vidare motstanden frå bøndene mot føydaleigedomen og den raske veksten i industriproletariatet med tilsvarande revolusjonær gjæring, alt dette er, i skarp kontrast til hos Brandes, konsekvent fråverande i Hamsuns tekst, Her er lite av den berømte "realismens seier". Grunnen er klar: Hans fasttømra verdsbilet

er, som alt er peika på, at dei slaviske folka med sin ikkje-kapitalistiske kultur, historisk sett er på marsj framover, geografisk så vel som politisk og kulturelt, ei førestilling som den historiske utviklinga nådelaust kom til å køyre over.

Den aller mest svidande ironiske kommentaren til Hamsuns eksotisme er likevel dette: På heile reisa kjem han i nærkontakt med berre ein einaste person. Det er skysskaren Kardelj, som viser seg å mangle den disiplinen den vestlege forfattaren krev. Kardelj nektar hardnakka å stille opp til teneste kl. 5 om morgonen. Det endar med avskjed i full krangel, Kardelj får ikkje drikkepengar, og den norske kunden forstår at i dette landet er det framleis behov for "knutten", den illgjetne tsaristiske torturreiskapen.

Hamsunjubileet 2009: Fire steder, fire verk

Feiringen av 150-årsjubileet for Knut Hamsuns fødsel konsentreres om fire nasjonale arrangementer i tidsrommet februar–september 2009. Arrangementene blir lagt til Hamsunkommunene Lom, Hamarøy og Grimstad, i tillegg til Oslo. Temamessig er arrangementene knyttet til hvert sitt Hamsunverk, valgt av jubileumskomiteen på det enkelte sted.

- Åpningsarrangementet foregikk i hovedstaden på forfatterens dødsdag 19. februar. Hamsuns gjennombruddsroman Sult (1890), som henter sin handling fra datidens Kristiania, dannet rammen for arrangementet.
- Markens grøde (1917) er romanen Lom/Vågå valgte som bakgrunn for arrangementet på Knut Hamsuns fødested i Gudbrandsdalen 1. august.

- På selve 150-årsdagen 4. august åpnet Hamsunsenteret på Hamarøy i Nordland, stedet der Knut Hamsun vokste opp og også bodde i en periode som voksen. Det nasjonale jubileumsarrangementet på Hamarøy ble dermed lagt til denne dagen, med nordlandsromanen Landstrykere (1927) som bakteppe.
- Den siste av de fire nasjonale Hamsun-markeringene er lagt til Grimstad 18. september, og tar utgangspunkt i På gjengrodde stier (1949), som ble skrevet på Nørholm, Knut og Marie Hamsuns hjem utenfor Grimstad. Grimstad-feiringen vil fokusere på nye generasjoner og kunstnere som er inspirert av Hamsun.

For å sikre kunstnerisk profesjonell produksjon og et overordnet dramaturgisk perspektiv på de nasjonale markeringene er det

inngått en avtale med Riksteatret i forbindelse med Hamsun-markeringene i 2009.

Nasjonalbiblioteket vil ha det koordinerende ansvaret for de nasjonale jubileumsmarkeringene i henhold til oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet, mens Riksteatret på vegne av Nasjonalbiblioteket vil ha det kunstneriske ansvaret for de nasjonale jubileumsmarkeringenes utforming. Regissør Catrine Telle fra Riksteatret er kunstnerisk leder. 150-årsjubileet for Knut Hamsuns fødsel vil bli feiret over hele landet. Skoler, fagmiljøer, organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører som ønsker å bidra til å utbre kunnskap om Hamsuns liv og forfatterskap, vil initiere og gjennomføre tiltak i egen regi, og inngå i samarbeid om ulike.

Kilde: Nasjonalbiblioteket

IFLA 2009: Framtid for bibliotekene?

(24.8.09) Bibliotek skaper framtid er slagordet til årets IFLA-konferanse i Milano. Men er det en framtid for bibliotekene?

Spørsmålet er mer påtrengende enn noen gang: Plutselig har det gått opp for mange at en framtid uten bøker ikke er så langt unna. Samtidig velger både studenter og lærere Google framfor de digitale biblioteksystemene, ikke bare av lettvinhet men fordi Google Scholar gir flere og bedre treff enn lokale digitale bibliotek.

Den årlige IFLA-konferansen

er et fargerikt fellesskap av bibliotekarer fra alle verdenshjørner. Denne gang er det litt færre enn det pleier. Folk skylder på finanskrisa, som har rammet resten av verden hardere enn Norge. Så den norske delegasjonen minst like stor som den pleier. Konferansen består av en rekke temapresentasjoner som omfatter alt fra forskningsbibliotek til barnebibliotek, fra parlamentsbibliotek til bokbuser i Afrika. En kan ikke få med seg alt, men må velge. Mitt første valg var temaet ledelse og markedsføring og akademiske

bibliotek.

Bokas død nærmer seg.

Temaet startet med Claus Ceynowa fra det Bayerske Statsbiblioteket i München som dro opp et kjent lerret med økt bruk av digitale kilder som ikke kommer via bibliotekene. Også forskernes informasjonsatferd endrer seg med hopping og flicking.

Allerede nå er mobiltelefonen det mest utbredte kommunikasjonsredskapet i verden, sa Ceynowa. I den fullsatte salen med kanskje 500 tilhørere var det fire modige som stakk opp

Av Lars Egeland,
læringssenterdirektør,
Høgskolen i Oslo

handa og påsto de ikke hadde mobil. Biblioteket må være på mobilen til folk. Og om under 10 år må vi være der i form av tredimensjonale tjenester som Second Life.

Boka har ingen framtid. Allerede neste år synker prisen dramatisk. For de som vil moralisere over brukernes atferd, ga Ceynowa klar beskjed: Ikke prøv å endre brukernes arbeidsmåte til å passe det digitale biblioteket. Endre det digitale biblioteket til å passe til brukernes arbeidsmåte.

Men, påpekte Ceynowa, biblioteket har en framtid som et fysisk sted, som et sted for kultur, læring og tenkning, utstillinger osv. Biblioteket har markedsverdi som noe å stole på, et sted for refleksjon, uavhengighet, konsentrasjon, eksklusivitet. Biblioteket vil være som en Fugl Fønix: Det vil brenne opp og oppstå på nytt ut fra to viktige imperativer: 1. Biblioteket som tjeneste må bli usynlig (integrert i måten man jobber på) 2. Biblioteket som sted må bli synlig!

Folka er samlingene.

Neste mann ut var Eppo van Nisten fra Delft i Nederland. Han proklamerte stolt at han ikke var bibliotekar, som 92 % av verdens befolkning leste han heller ikke bøker. Livet – sa han – handler om å ha det moro. Det gjør vel egentlig ikke bibliotek, hvis vi skal være ærlige?

Van Nisten arbeidet med å utvikle biblioteket i Delft til ”det mest moderne biblioteket” – rett og slett en

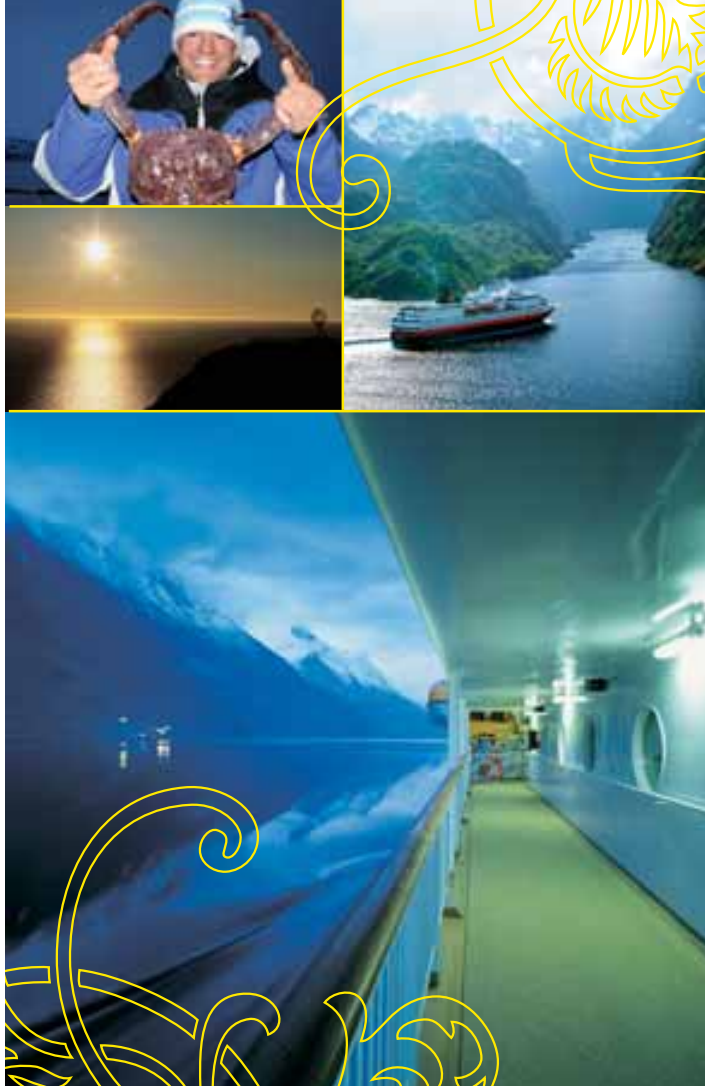
bedre venn en Google.

Akkurat som oljeselskapene står biblioteket overfor store utfordringer. Oljeselskapene vet at oljealderen renner ut. Biblioteket ville heller ikke bli oppfunnet på nytt i dag. Vi må endre oss. Allerede i dag leses de fleste bestselgerne i Japan på mobiltelefoner. Van Nistens postulat var at bøkene er ikke samlingene i biblioteket lenger, det er folka i biblioteket som er samlingen som gjør det verdt å komme dit.

Blodpris for nett. Ved denne IFLA-konferansen er det flere blogger og twitring enn noen gang tidligere. Alvoret sier inn på forsamlingen: Vi er nødt til å endre oss. Framtida er digital, sjøl om noen fortsatt legger hindringer i veien: I Berlusconi Italia går det ikke med åpen internett-tilgang. En ting var at jeg måtte betale blodpris for tilgang til trådløst nett, men jeg måtte også skrive under en erklæring av det tildelte passordet bare skulle brukes av meg og ikke av mulige terrorister.

Ellers er det godt sommervær med 35 grader. Det er lange køer og de fleste synes maten er dyr.

Se www.bokogbibliotek.no for resten av Lars Egeland's IFLA-brev. Bruk søkefeltet og søk på egeland-2009, så får du en samlet oversikt.

Velkommen til årets vakreste eventyr!

Hurtigruta tar deg fra Trondheim til Tromsø 4 – 6. november!

Vi ønsker alle folkebibliotek hjertelig velkommen om bord til det sjette Mikromarc brukermøtet, denne gang på selveste Hurtigruta! I år har vi ekstra mye spennende å by på, i tillegg til en spektakulær naturopplevelse:

Spennende og engasjerende seminarer, lærerike og morsomme kurs og uhyttelige konkurranser. Alt krydret med hyggelig sosialt samvær, nydelige måltider og fantastisk flott natur!

Denne opplevelsen må du ikke gå glipp av!

Ønsker du mer informasjon, kan du kontakte Mona Hedén på tlf.: 22 08 98 44 eller epost: mh@bibits.no.

Hele programmet med alle detaljer finner du på www.bibits.no - under Arrangementer. Her kan du også melde deg på elektronisk.

Vi gleder oss til å ønske deg velkommen om bord!

Bibliotekenes IT-senter

Darwins skjønnlitteratur

Charles Darwin vekker tanker om forskning og faglitteratur. Mindre kjent er det at Darwin også leste – eller lyttet til – store mengder skjønnlitteratur.

Arets Darwin-jubileum får den litterære industrien om den berømte naturforskeren til å skyte fart. Bøker kommer på løpende bånd, inklusiv biografier. Kildene til hans liv og ideer er omfattende, for Darwin skrev dagbøker gjennom store deler av sitt liv. Både de eldre og de nyeste biografiene legger rimeligvis hovedvekten på hans naturvitenskapelige arbeid, og andre aktiviteter nevnes mer som kuriosita. Men overraskende biografiske innslag kan være interessante og verdt å legge merke til, ikke minst for formidlere. En av de forholdsvis ukjente sidene ved hans privatliv, er hvor ofte han leste – eller snarere lyttet – til skjønnlitteratur. En vanlig dag for Darwin hadde gjerne tre økter der noen leste fra romaner for han. Hans beste arbeidstid med forskning var om morgenen, klokka 8.00-9.30. Deretter tilbrakte han oftest en time på sofaen mens noen i familien leste innkomne brev og deler av en roman for den hvilende forsker. Fra kl. 18.00 kunne romanopplesningen vare i halvannen time, og senere på kvelden var det gjerne enda en omgang med opplesning av skjønnlitteratur.

Allerede i 1837 forutså Darwin i sin dagbok at hans nye tanker ville inspirere flere enn naturforskere. Han noterte at det kunne oppstå en blanding av arvelighetsstudium og metafysikk. Den naturalistiske skjønnlitteraturen som han direkte og indirekte ble en inspirator til i siste halvdel av 1800-tallet, kan oppfattes nettopp som en blanding av arvelighetsstudium og utforskning av menneskets andre livsbetingelser. Naturalistisk litteratur er diktning, men de naturalistiske forfatterne prøver å bygge alle sine innsikter på konkrete erfaringer, på gitte, objektive fakta og vitenskapelige sannheter. Idealet var at de naturalistiske romanene skulle ha samme sannhetsverdi som forskningsdokumenter har. Skjønnhet skulle erstattes av sannhet, fordi kunsten er mindre enn livet. Og sannheten gjaldt mennesket som biologisk og sosialt vesen.

Darwin hadde bare nevnt menneskearten med én setning i *The Origin of Species*: "Light will be thrown on the origin of man and his history." De naturalistiske forfatterne brukte Darwins teorier i forsøk på å forstå grunnleggende motiver for menneskelig atferd. Forfatterne

ville avsløre hvordan samfunnet former alle individer som lever i det, ikke minst de underprivilegerte og ulykkelige. Aldri før hadde de prostituertes skjebne, fattige arbeidsfolks slit og fangers liv i fengslene blitt beskrevet så grundig før naturalismens store romaner – det er en av retningens største fortjenester.

Darwin både leste og inspirerte altså til skjønnlitteratur. Vi skal ta en nærmere kikk på noen få av disse tekstene. Når det gjelder naturalismen, er mengden litteratur svært stor, så hensikten her er bare å få fram litt av mangfoldet ved å trekke fram et par eksempler på hvordan Darwins teorier kunne innarbeides eller få gjennomslag i litterære verk. Verkene som omtales nedenfor er delvis lite kjent eller glemte, delvis kanoniserte bøker som dessverre nok ofte står urørte i bibliotekhyllene. Noen av dem er det kanskje verdt å vise fram på nytt i biblioteket i jubileumsåret? I hvert fall er det en fin anledning til å hente fram våre store norske naturalistiske forfatterskap på nytt.

Kort tid etter utgivelsen av *The Origin of Species* i 1859 tok en prest ved navn Charles Kingsley kontakt med Darwin.

Av Helge Ridderstrøm,
førsteamanuensis Høgskolen i Oslo, avd. JBI

Kingsley skrev til Darwin om *The Origin of Species* at boka "awes me [...] if you be right I must give up much that I have believed". Kingsley følte at han etter lesingen av boka måtte gi opp synet på dyrearter som statiske og fastlagte. Dette var ikke noe problem for han, for han syntes det var fromt og gudfryktig å tro at Gud har skapt noen enkle livsformer som er i stand til å utvikle seg videre til kompliserte dyrearter. Få år senere ga Kingsley ut et langt eventyr kalt *The Water-Babies: A Fairy Tale for a Land-Baby* (1863), der han presenterer Darwins evolusjonsteori som en rekke parabler. Denne boka er så lesverdig at den er omtalt i oversiktsverket 1001 books you must read before you die. Darwin anså Kingsley som en venn og har sikkert lest *The Water-Babies*, kanskje sammen med sine barn.

Hovedpersonen i

The Water-Babies er en av de underprivilegerte i det victorianske samfunnet, skorsteinsfeieren Tom. Denne lille gutten blir grovt utnyttet av sin arbeidsgiver Grimes, og i begynnelsen av boka dør Tom drukningsdøden etter å ha blitt jaget bort fra et rikmannshus. Tom lever videre i elven og havet som en "water baby", og det gjør senere også Ellie, overklassejenta som jaget Tom. Som vannbaby får Tom gå på "skole", slik at han får opplæring om

livets sammenhenger og mulighet til å foredles til å bli en engelsk gentleman.

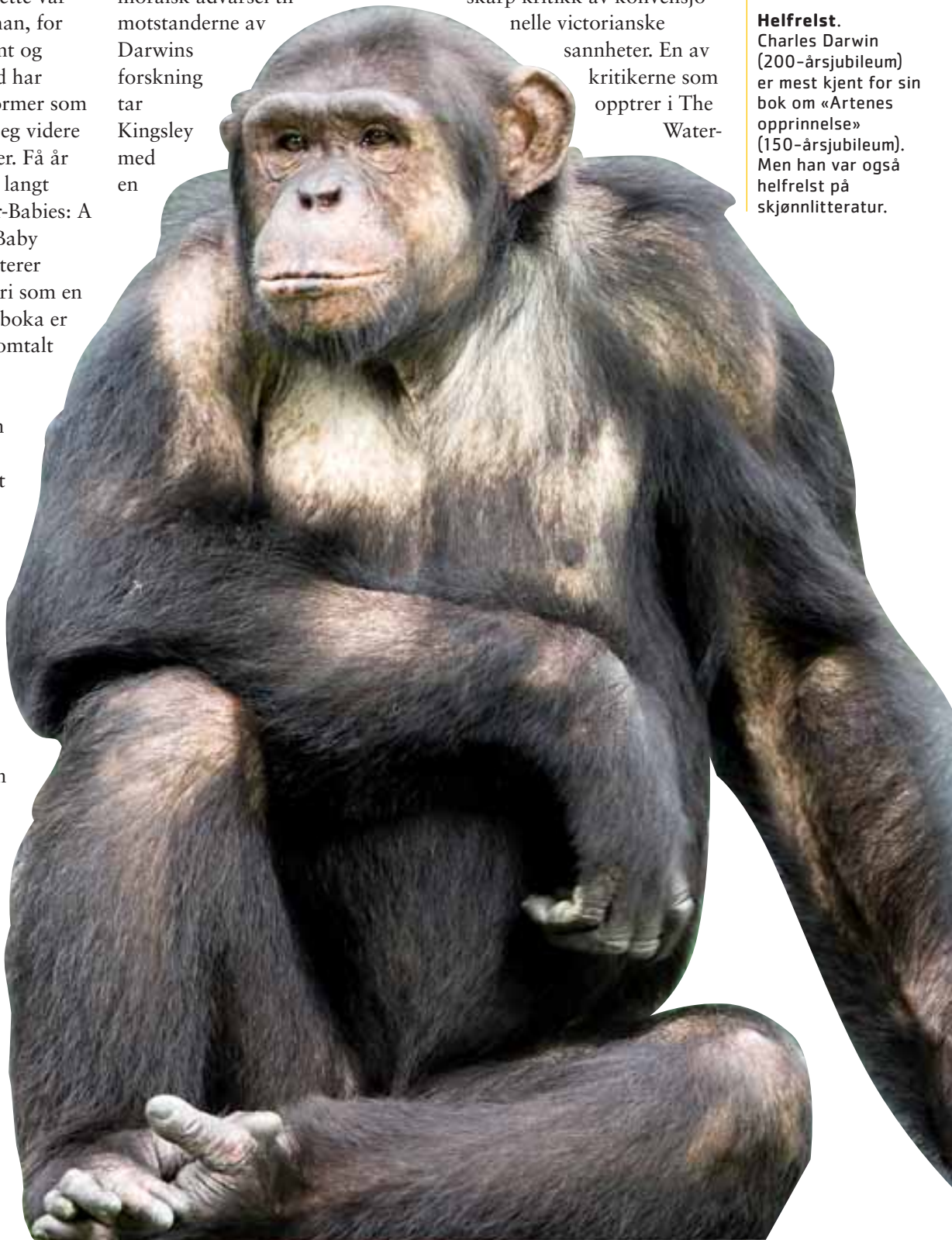
The Water-Babies inkluderer humoristiske angrep på trangsyntheten hos dem som avviste Darwins natursyn. Som en moralsk advarsel til motstanderne av Darwins forskning tar Kingsley med en

beskrivelse av en gruppe mennesker som degenererer "tilbake" til gorillaer. Her er også andre dyriske mennesker, f.eks. advokater med hai-skarpe tenner, "which lawyers are likely enough to have". Boka rommer skarp kritikk av konvensjonelle victorianske

sannheter. En av kritikerne som opptrer i *The Water-*

Helfrelst.

Charles Darwin (200-årsjubileum) er mest kjent for sin bok om «Artenes opprinnelse» (150-årsjubileum). Men han var også helfrelst på skjønnlitteratur.

Babies, er en professor som hevder at menneskets hjerne ligner apenes – "Which was a shocking thing to say; for, if it were so, what would become of the faith, hope, and charity of immortal millions? [...] nothing will save your great- great- great- great- great- great- great- great- greatest-grandmother from having been an ape too".

Inntrykket er at Kingley leker med darwinistiske provokasjoner for å fremme medmenneskelighet. Kingsley var tilsluttet en kristen sosialistisk bevegelse, og stod nok ganske langt fra Darwin på flere områder. Men Darwin var på denne tiden takknemlig for all støtte til sine egne teorier. I andre utgave av *The Origin of Species* i 1860 føyer Darwin til teksten: "A celebrated author and divine has written to me that 'he has gradually learned to see that it is just as noble a conception of the Deity to believe that He created a few original forms capable of self-development in to other and needful forms, as to believe that He required a fresh act of creation to supply the voids caused by the action of His laws'." Darwin likte dessuten Kingsley på grunn av dennes teisme, det synet at Gud holder seg utenfor verdens daglige begivenheter, og at det guddommelige dermed ikke inngår i naturens gang.

Annen skjønnlitteratur fanget også Darwins interesse. Ifølge Adrian Desmond og James Moores store biografi fra 1991 var han i noen dager helt oppslukt av Edward Bulwer-Lyttons *The Last Days of Pompeii* (publisert allerede i 1834). Denne historiske romanen framstiller Pompeii som en religiøs heksegryte, med greske

og romerske guder, Isis-dyrking, jødenens gud og andre religiøse forestillinger i "kamp" om overtaket. Brytning mellom religioner kunne sikkert minne Darwin om hans egen teori. Og ateismens mulighet ligger på lur i det åndelige kaoset. En av romanpersonene som står midt i det religiøse virvaret, utbryter: "Jeg er nedsunket i fortvilelse. Jeg vet ikke, om der er noen guder deroppe; om vi bare er tilfeldige vesener; om der etter det triste liv kommer utryddelse eller en ny tilværelse." (Boka er oversatt til norsk tre ganger.) Det sniker seg inn en dimensjon av relativisme og tvil rundt religion i teksten, en relativisme som Bulwer-Lytton sikkert ikke ville vedkjent seg offentlig. Forfattere av historiske romaner griper av og til tak i "farligere" temaer enn de som ville blitt akseptert i samtidsromaner. Dessuten viser *The Last Days of Pompeii* at små og tilsynelatende tilfeldige hendelser får store konsekvenser, et fenomen som naturforskeren Darwin må ha nikket gjenkjennende til.

Darwin har også lest eller lyttet til den engelske forfatteren Samuel Butlers romaner *Erewhon* (1872) og *The Fair Haven* (1873) – og rost dem. *Erewhon* er en anti-kristen satire som refererer til darwinistisk tankegods. *The Fair Haven* angriper den kristne tanken om sjelens gjenoppstandelse. Samuel Butler hadde blitt begeistret for *The Origin of Species*, men hadde også innvendinger mot Darwins teorier. Han avbrøt sin presteutdannelse og begynte å gi ut romaner uten forfatternavn. Darwin og Butler møttes ved et par anledninger. Darwins kroppslige plager ble imidlertid stadig større og han trengte lettere lesestoff enn Butlers

bøker. Når magen slo så klikk at han var arbeidsufør, kunne kona Emma bidra til en velkommen eskapisme. "He lay in bed for weeks on end, with Emma reading aloud to him: novels from the London Library, so long as they had happy endings" forteller Desmond og Moore i sin Darwin-biografi.

Når darwin roser noen som "naturalist", mener han naturforsker, ikke en skjønnlitterær forfatter. Han var verken interessert i eller særlig oppmerksom på naturalismen som litterær retning. Retningen kom til å stå sterkest i Frankrike, men fikk gjennomslag i de fleste land i Europa. I Norge skrev Peter Christen Asbjørnsen en artikkel om Darwin allerede i 1861, men det var først på 1880-tallet at Darwin-tilhengerne dannet en tydelig front på det litterære felt. I et foredrag han holdt i Studentersamfundet i Kristiania i 1882, understreket Arne Garborg hvor sentralt darwinismen stod i samtidens åndskamp. Garborg mente Darwin var i ferd med å forandre samtidens menneskesyn og de grunnleggende moralske målestokker: "Vor tids åndsretning er virkelig "naturalistisk". Den er – i sin store, herskende hovedstrøm – væsentlig bestemt ved den fra Darwins forskning udgående tænkning. [...] Det er Darwin, der har stemplet århundredets ånd. Selv hos os kan man ikke unddrage sig hans påvirkning. Vi kan ikke lade være at se livets forhold under synspunktet af kampen for tilværelsen, vi kan ikke lade være at tro på arveligheden som bestemmende for individet; og vi kan ikke lade være at anvende loven om årsag og virkning på moralske fænomener."

En av de norske romanene

som er direkte påvirket av Darwin, er Kristian Elster den eldres roman *Farlige folk* (1881). Romanpersonen Arne Holt leser Darwin og er svært begeistret. For Elster var klassekampen en naturlov i et gudløst univers, og i *Farlige folk* opererer fortelleren med et stort persongalleri som driver sin rivalisering på flere plan. Handlingen er delvis en darwinistisk kamp mellom dyrelignende mennesker, skildret med ironi og humor. Mange av personene er beskrevet med dyriske trekk. Om en av dem står det at "Som han sad der sammenkrøben og hyllet ind i den tynde slåbrok, lignede han med sin lange, krumme ryg og sitt dukkende hoved en abe". Personen Jakob Vik er skildret som en gorilla, Madam Tvet har huggtenner, presten Fonn er som et virvelløst dyr (uten ryggrad i dobbel forstand), lekpredikanten Vildhagen er beskrevet som en and med brede føtter som vender innover, og redaktør Højsen er som en ugle med sine hornbriller med store, runde glass. Romanpersonene Peter Strøm og Aage Storm har løvemanke. Småbymanesjen er en kulisser for uutslettelig egoisme og den viljen til makt som alle mennesker spiller ut på ulikt vis. Småbyen speiler verdenshistoriske kamper mellom arbeid og kapital, mellom makthavere (som den hensynsløse overlæreren Bjørnholt) og arbeidere, men med en humoristisk-darwinistisk innfallsvinkel lik den Charles Kingsley moret sine lesere med.

Den europeiske frontfiguren

for naturalismen var franskmannen Émile Zola. Han hadde stor litterær suksess, og ble mye oversatt. Hans roman *Germinal* (1885) handler om et gruvesamfunn, og var inspirert av avisarti-

kler som forfatteren leste, og av avhandlinger om økonomiske, medisinske og tekniske aspekter ved gruvelivet som han satte seg inn i. For å få enda bedre kilder og kunnskaper til skrivingen reiste Zola til kullgruvene i området Anzin i Nord-Frankrike. Zola skildrer forholdene for arbeiderne og en streik som får katastrofale følger. Makt- og klassekampen har noen likhetstrekk med religionskampen i *The Last Days of Pompeii*, men hos Zola er det kampen om livet det gjelder, ikke om frelse i det neste liv. *Germinal* inngår i Zolas berømte romanserie *Rougon-Macquart*, som omfatter 20 romaner og følger slektsledd etter slektsledd. I forordet til første bind i *Rougon-Macquart*-serien skrev forfatteren: "Arveligheten har sine lover, som tyngdekraften. Jeg har prøvd å løse det doble spørsmålet om det naturgitte og om miljøer." *Germinal* ble mye lest og har en lang adaptasjonshistorie. Den franske regissøren Ferdinand Zecca lagde stumfilmer basert på romaner av Zola de første årene av 1900-tallet, blant annet filmen *Streiken* fra 1903, hans tolkning av *Germinal*. Albert Capellani lagde en stumfilm basert på romanen i 1913. Den siste *Germinal*-filmen er fra 1993, med Gérard Depardieu i en av hovedrollene.

Elster og Zola tilhører tydelig 1800-tallets intellektuelle borgere, oppdaterte på samtidens vitenskap og filosofi, og indignerte over urettferdighet og nød. På 1900-tallet kommer det inn andre dimensjoner i den Darwin-inspirerte litteraturen. Den danske nobelprisvinneren og overbeviste darwinisten Johannes V. Jensen skrev en lang, "mytisk" romanserie kalt *Den lange Rejse* (6 bind, 1908-

22). Her skaper han en darwinistisk og skjønnlitterær historiebok om menneskeheten fra istiden til renessansen. For fortelleren er naturen en grusom krig der mennesket må kjempe seg til en plass: "I Skoven pusler det af Natteskabninger som gør Mørket til Gru, et Element for sig, Mørket er levret af Flagermus og loddent Kræ, overalt skriger det, flagrer, sukker og rasler, hele Verden er en Afgrund af Rædsel" heter det i delen "Det tabte Land".

En annen dansk 1900-tallsforfatter

valgte sakprosaen for å skrive sin mest naturalistiske tekst. Hans Scherfig er mest kjent for sine satiriske romaner, men ga i 1958 ut den fascinerende boka *Dammen*, en kort "avhandling" om en ørliten biotop. Her minner Scherfig påfallende om den Darwin som i skrivepauser spaserte rundt på sin eiendom og studerte meitemark og sommerfugler. Scherfig følger livet i en dam gjennom et år, fra uke til uke. I dammen utspilles det store og små dramaer med stork og salamandrer, biller og rumpetroll, frosk og polyppdyr. Forfatteren prøver å få med seg alle detaljer i dette miniuniverset. Han henviser stadig til litteratur om skapningene han studerer, antakelig bøker lånt på biblioteket for å forstå mer av det livet dammen rommer. *Dammen* ville ha begeistret Darwin, samtidig som den eksemplarisk viser hvordan hver og en kan følge i den engelske naturforskerens fotspor uten annet verktøy enn våkne øyne og et lånekort.

Biblioteket – en arena for trinnvis integrasjon?

Spillar biblioteket en rolle med hensyn til å hjelpe innvandrerkvinner til å bli integrert i det norske samfunnet? Hva er denne rollen? Hvordan tar innvandrerkvinner biblioteket i bruk som møteplass og hvilken rolle spiller biblioteket i livene deres? Slike spørsmål står sentralt i et mastergradsprosjekt som nylig er avsluttet ved bibliotek og informasjonsstudiene ved Høgskolen i Oslo og som vi vil presentere i det følgende. Masteravhandlingen er gjennomført innenfor rammene av PLACE-prosjektet som nettopp utforsker folkebibliotekets potensial som tverrkulturell møteplass.

Både bibliotekarere og politikere er opptatt av biblioteket som en arena for integrasjon. I Giskes stortingsmelding om bibliotek (17. april 09) er bibliotekets rolle som møteplass – herunder dets rolle som møteplass for innvandrere – et viktig tema. Tidligere forskning har vist at innvandrere bruker biblioteket mer enn befolkningen generelt og at deres bibliotekbruk er annerledes.

Dansk og norsk. Et dansk prosjekt som ble gjennomført i Aarhus og Odense tidlig på 2000-tallet, viste for eksempel at andelen av bibliotekbrukere med innvandrerbakgrunn i disse to byene på undersøkelsestidspunktet

omtrent tilsvarte innvandrernes andel i befolkningen. Men bruksmåten var annerledes: de brukte et bredere spekter av tjenester. Svenske undersøkelser viser at i perioden 2000 – 2005 var det i gjennomsnitt 64 prosent av totalbefolkningen som brukte biblioteket minst en gang årlig og 28 prosent som brukte det minst en gang i måneden. Tilsvarende tall for innvandrerbefolkningen er 73 og 34 prosent. (Almerud, 2008). Også andregenerasjonsinnvandrere er flittigere bibliotekbrukere enn dem som har svenskfødte foreldre.

Den store observasjonsundersøkelsen som ble gjennomført ved hovedbibliotekene i de fem største byene i Norge høsten 2007 (ABM-utvikling, 2008) bekrefter inntrykket fra den danske 2001-undersøkelsen: innvandrere bruker et noe annet og bredere spekter av tjenester enn den norske befolkningen – blant annet kommer de oftere til biblioteket sammen med andre: de bruker oftere biblioteket som møteplass.

Selv om vi vet at innvandrere tar biblioteket i bruk, mangler vi fremdeles mye dybdekunnskap med hensyn til hvilken rolle innvandrerne opplever at biblioteket spiller i livene deres. Det gjelder særlig innvandrerkvinner. Bildet med hensyn til folkebibliotek og innvandrer-

kvinner er dobbelt: på den ene siden ser det ut til at det lokale folkebiblioteket er en av de få arenaene i lokalsamfunnet som er et åpent tilgjengelig og tillatt rom for mange innvandrerkvinner med muslimsk bakgrunn. Vi ser dem ikke på kafé, på kino, i ungdomsklubben, på idrettsbanen m.v. På biblioteket møter vi dem. Men samtidig er det slik at mens kvinnene er i flertall blant etnisk norske bibliotekbrukere, ser mennene ut til å være i flertall blant de innvandrerne som kan observeres i biblioteket.

For å komme nærmere en forståelse av dette spørsmålet valgte man i dette prosjektet å gjennomføre kvalitative dybdeintervjuer med til sammen ni kvinner fra Iran, Irak og Afghanistan. Kvinnene som ble intervjuet har farsi, dari og kurdisk som morsmål og siden masterstudenten som gjennomførte prosjektet, behersker disse språkene, kunne alle intervjuene gjennomføres på kvinnenens morsmål. Det er sannsynligvis en særdeles viktig kvalitet ved dette prosjektet. Mange undersøkelser forutsetter at respondentene behersker norsk. I en større surveyundersøkelse som PLACE prosjektet gjennomførte i tre bydeler i Oslo – Røa, Sagene og Søndre Nordstrand med til sammen 1000 respondenter fra disse tre bydelene, var innvandrerne underrepresentert. Søndre

Forskning

Av professor Ragnar Audunson, Høgskolen i Oslo, avd. JBI
Masterstudent – Esmaat Sophie

Nordstrand har for eksempel en andel innvandrere fra ikke-vestlige land på om lag 40 prosent. Men blant respondentene i vår survey fra denne bydelen var det bare 18 prosent som hadde denne bakgrunnen. Det skyldes sannsynligvis at man måtte kunne norsk for å svare på telefonintervjuernes spørsmål. At respondentene som deltok i dette mastergradsprosjektet kunne snakke på morsmålet sitt, ga muligheter til å fange opp behovene og synspunktene også til kvinner som har vært for kort tid i Norge til å kunne intervjues på norsk. Respondentene bodde alle i Vestfold. Den eldste var 38 år gammel og den yngste 22. De hadde bodd i Norge fra 3 måneder til 10 år. Seks kom til Norge som resultat av familiegjenforening mens de øvrige tre kom som flyktninger. Tre av dem kom fra Iran og hadde farsi som morsmål, tre kom fra Kurdistan og hadde kurdisk som morsmål mens de tre siste kom fra Afghanistan og hadde dari som morsmål. I tillegg ble en norsk bibliotekar intervjuet.

Kommunikasjon. I PLACE-prosjektet er vi opptatt av sosial kapital, dvs. den tillit til andre som skapes ved at mennesker er integrert i nettverk som samhandler stabilt og som preges av gjensidighetsnormer. Migrasjon kan bety en katastrofe med hensyn til sosial kapital – særlig dersom migrasjonen er påtvunget slik den har vært for dem av våre respondenter som har måttet flykte. De kommer fra land der det som kalles sosial kapital av båndtypen – tillit og bånd innenfor for eksempel storfamilien, klanen eller landsbyen – er høy mens tilliten på tvers til andre grupper – det som kalles sosial kapital av brotypen – og ikke minst tilliten

til politiske institusjoner er lav. Derfor er det et overraskende og påfallende funn i denne undersøkelsen at mange av kvinnene gir uttrykk for lav tillit til andre innvandrere fra samme land, mens de gir uttrykk for en høy grad av tillit til sosiale og politiske institusjoner i Norge. De opplever at de er kommet til et samfunn der deres rettigheter er sikret på en helt annen måte enn i det samfunnet de dro fra, og det skaper tillit, selv om de gir uttrykk for at de savner den tette menneskelige kontakten i hjemlandet at forholdet mennesker imellom i Norge ofte kan virke instrumentelt og kaldt.

Bibliotekbruken de rapporterer om er allsidig: de låner til barn og familie, de bruker biblioteket som et sted å trekke seg tilbake til og gjenopprette balansen i livet sitt når de overmannes av savn og fortvilelse i det nye landet sitt, de benytter brosjyrer og annet informasjonsmaterieil til å orientere seg om rettigheter og plikter i det nye landet. Vi får likeledes bekreftet at biblioteket er et sted som det er lovlig og mulig for innvandrerkvinnene å bruke som møtested uten at det skaper konflikter med ektemannen. De avtaler å møte venninner, men de rapporterer også eksempler på at de er kommet i kontakt med og blitt kjent med andre, både landsmenn og nordmenn, og ikke bare kvinner men også i noen tilfelle menn.

I teorien om det som kalles praksisfellesskap er begrepet legitim perifer deltakelse sentralt. Det betyr at en som kommer som en nykommer inn i et praksisfellesskap – for eksempel fellesskapet av frisører – ikke forventes å delta fullt ut fra dag 1. Man observerer og lærer i utkanten før man slippes løs på kundenes hårprakt. Mange av respondentenes historier i dette viser hvordan biblioteket nettopp fungerer som en slik arena for legitim perifer deltakelse. Man observerer og lærer ting i biblioteket om skikk og bruk i det nye samfunnet. Hvordan feirer man for eksempel fødselsdager for barna? Hva er skikk og bruk i et norsk bryllup? Biblioteket som en arena der man gradvis kan nærme seg det nye samfunnet gjennom såkalt legitim perifer deltakelse, er sannsynligvis en rolle biblioteket har særlige forutsetninger for å spille og som en vellykket integrasjonspolitik forutsetter.

Konklusjon. En av konklusjonene i dette masterprosjektet er knyttet til betydningen av at innvandrere generelt og innvandrerkvinner spesielt blir tatt med på råd når tjenester og tilbud utformes. Det igjen forutsetter at de møtes av ansatte som kan kommunisere med dem språklig og som har et forhold til den kulturelle bakgrunnen de har.

Litteratur

Almerud, Peder. (2008). *Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekens betydelse för integration*
<http://www.biblioteksforeningen.org/>. Lest 17. August 2009

Essmat Sophie (2009). *Biblioteket som møteplass for innvandrerkvinner*. Oslo, Høgskolen i Oslo.
Masteravhandling i bibliotek og informasjonsvitenskap.

Påskekrim. Er det slik vi kommer til å lese påskekrimmen om fem år? I høst går i alle fall norske forlag – og en håndfull bibliotek – inn i den digitale bokverdenen.

Fest sikkerhetsbeltet – nå braker det løs

Fildeling oppfattes ikke som noe stort problem for digitale lærebøker i Cappelen Damm. Men for sikkerhets skyld vil forlaget bruket digitalt vannmerke.

Greenbook digitalforlag i Stavanger ble etablert i 2008, er og i følge dem selv, landets første rent digitale forlag. Bak dem står solide eiere som Universitet i Stavanger (UiS), energiselskapet Lyse Tele AS, forskningsinstitusjonen IRIS, stiftelsen Ipark og nettgymnaset Sonans.

– Ved UiS mente en tida var overmoden for et digitalt forlag. Ønsket var å utgi komplette multibøker; bøker som innehol-

der alle digitale elementer. Siden bøkene er komplette i forhold til læreplanen, skal det da ikke være behov for mer enn denne ene boka, forteller forlagsdirektør Annie Haver.

Satser på skolen. Med UiS på laget, har Greenbook et godt tilfang av lærebokforfattere til utviklingen av nye lærebøker. Haver forteller at arbeidsprosessen med å utvikle en digital lærebok ikke er så forskjellig fra

det å utvikle en ordinær lærebok, men forfatteren må likevel tenke noe annerledes. Det må tenkes interaktivt. En multibok fra Greenbook skal i tillegg til den rene teksten, også inneholde lydfiler, animasjon, film, videosnutter og interaktive oppgaver.

– Forlaget jobber med et pilotverk for videregående skole, og vi har fått med noen slike skoler som fra høsten av skal teste produktene våre. Det jobbes også med et fremmed-

Multibøker vil ikke bli solgt i bokhandlene. I stedet vil de bli solgt direkte til skoler og fylkeskommuner.

Fordeler og ulemper. En åpenbar fordel med digitale bøker er at de enkelt kan oppdateres. Og de blir aldri utsolgt. – Dessuten tar multiboka lite plass. Hele pensum får plass på ei lita minnepinne, sier Else Marie Pedersen, redaksjonssekretær hos Greenbook. – Og så sparer vi miljøet for papir, smiler hun.

Multibøker skal kunne brukes på alle datamaskiner, både pc og mac, uavhengig av programvaren.

Men digitale bøker har også ulemper. I følge nettstedet forskning.no gir lesing av tekst på skjerm mer hjernestress enn lesing av tekst på papir. Blant annet vil klikking, og rulling nedover skjermen, stjele oppmerksomheten.

– I multiboka vår, skal det ikke være nødvendig å rulle teksten. Tekstsidene skal fylle skjermen akkurat som i ei papirbok. Og skrifttypene er valgt ut med tanke på lesevennlighet på skjerm, forteller Pedersen.

Ønsker god forretningsmodell. Også etablerte forlag satser digitalt, blant dem Cappelen Damm. – Boka står sterkt, derfor finnes det foreløpig få heldigitale verk. Men i år har vi lansert «Radar digital» som er et heldigitalt læreverk innen samfunnsfag for videregående skole. Det bygger på papirboka «Radar», forteller Anders Skogvold, direktør undervisningslitteratur hos Cappelen Damm.

Ifølge Skogvold reiser digitale bøker flere kompliserte spørsmål vedrørende rettigheter, siden

disse bøkene inneholder flere elementer enn papirbøkene, som lyd, bilde, film og lignende.

I likhet med konkurrentene i Greenbook, vil de selge brukslisen til videregående skoler. Av den grunn er Skogvold ikke redd for fildelingsproblematikken. Han er mer bekymret for å få på plass en god forretningsmodell. – Gjennom Norsk Digital Læringsarena (NDLA) skal fylkene sette av midler til selv å utvikle digitale læreverk. Dette er en utfordring for alle forlag, for skal vi utvikle digitale læreverk, må det eksistere et marked, sier Skogvold, som ikke er komfortabel med tanken på at NDLA skal bli et slags «statsforlag».

Digitalt vannmerke. Fildelingsproblematikken oppfattes altså ikke som noen stor trussel for lærebøker. Det er derimot en utfordring for digital produksjon av allmennlitteratur som romaner.

– Problemet er at det er så enkelt å spre digitalt materiale, sier Karin Mundal, direktør allmennlitteratur hos Cappelen Damm. – For å hindre dette, får e-bøkene et digitalt vannmerke, slik at de blir vanskeligere å kopiere, og at de blir ettersporebare, forteller hun.

Ifølge Mundal er e-bøker hot om dagen, men hun tror likevel ikke de vil utkonkurrere papirboka. E-bøkene, som kan leses på leseplater, mobiltelefoner og datamaskiner, tror hun heller vil nå nye lesere, slik en opplevde med lydboka.

Mundal forteller at Den norske bokdatabasen og Den norske Bokhandlerforeningen i samarbeid, jobber for å få på plass en tilfredsstillende digital distribusjonssentral av digitale bøker. For tida forsøker to leverandører å få dette på plass. Selv har Cappelen Damm rundt

200 titler tilgjengelig hos den ene leverandøren (Ellitra) som selger e-bøker via nettstedet Digitalbok.no. Det gjelder de mest populære bøkene av de store forfatterne.

DRM i Buskerud. Forholdet til bibliotekene er ikke avklart ennå, bortsett fra at også digitale verk har pliktlevering til Nasjonalbiblioteket.

– Vi ønsker et godt samarbeid med bibliotekene, og regner med at samarbeidet blir smertefritt etter hvert som bibliotekene satser digitalt, tror Annie Haver fra Greenbook.

I Buskerud har imidlertid noen biblioteker allerede tatt de første stegene mot den digitale framtida. Det gjelder folkebibliotekene i Drammen, Kongsberg og Nore og Uvdal.

– Vi synes det er spennende å prøve ut nye ting, så vi søkte ABM-utvikling om utviklingsmidler til et prøveprosjekt med utlån av digitale bøker. Vi fikk ja til søknaden, og ble i år tildelt kr 350 000,- til prøveprosjektet, forteller Sølvi Tellefsen, biblioteksjef i Drammen. Etter planen skal en base med rundt 200 digitale bøker åpnes i oktober. Da skal disse bøkene kunne lastes ned på lånerens egen leseplate, datamaskin eller mobiltelefon. Nedlastingen blir tidsbegrenset. I stedet for at låneren leverer den fysiske boka tilbake til biblioteket, vil datafilen slettes når lånetida går ut. Det skal heller ikke være mulig å kopiere boka.

– I framtida ønsker vi også å kjøpe inn leseplater til utlån, forteller Tellefsen ivrig. Og etter oppslagene i lokalpressen, kan det se ut til at dette blir et populært tilbud. Biblioteket i Drammen har allerede fått de første henvendelsene om utlån av leseplater.

»
Tekst og foto:
Kjetil S.
Grønnestad,
frilansjournalist

Norges ABM-forlag

ABM-media as har nå rundet to år. Resultatene så langt forteller at forlaget dekker et viktig behov.

Utspillet om å etablere forlaget kom fra ABM-utvikling (ABM-u) som ønsket å se på muligheten for å etablere et uavhengig forlag som bl.a. kunne stå for redaksjon og utgivelse av Bok og Bibliotek. Høgskolen i Oslo (HiO) som har et omfattende utdanningstilbud innen abm-området, hadde sammenfallende interesse ut fra behovet for å bidra til etablering av vitenskapelige publiseringskanaler utenfor egen institusjon.

Ideen fikk tilslutning fra Landslaget for lokal- og privatarkiv og Norges museumsforbund som ønsket tilsvarende løsning for tidsskriftet Museumsnytt.

På dette grunnlaget etablerte Norges museumsforbund, Landslaget for lokal- og privatarkiv og Høgskolen i Oslo et aksjeselskap, ABM-media as, forteller daglig leder, Hans Martin Fagerli og viser til aksjonærvitalen som sier det meste om hvorfor (se egen faktaboks).

- Det virker som om mange tror ABM-media er ABM-utviklings lillebror?

- Og det stemmer ikke i det hele tatt. Det var selve utgangspunktet for ABM-utvikling, at de ikke ville ha en formell tilknytning til selskapet. ABM-u har verken aksjer eller faste styrerepresentanter i ABM-media as, men utpeker et av styremedlemmene. Det er

imidlertid inngått bilaterale avtaler mellom ABM-media as og hhv ABM-utvikling og Norges museumsforbund som sikrer en grunnbevilgning for utgivelse av Bok og Bibliotek og Museumsnytt. Avtalene er treårige og overfører retten til å utgi de to tidsskriftene til ABM-media as. Avtalene har ingen generell oppsigelsesklausul, men gir derimot partene rett til forlenging ved reforhandling. Dette sikrer en langsiktighet som er nødvendig for rimelig stabil drift.

- Hva er mest utfordrende med å lede et forlag for ABM-sektoren?

- Sannsynligvis det enkle faktum at sektoren ikke helt har kultur for å etablere samarbeidende prosjekter som kan skape større synlighet utad. Det gjelder nok også innenfor de enkelte ABM-sektorene. Det blir dermed spennende å se om sektorene slutter opp om oss på ulike måter. Etter etableringen av ABM-media as har også Biblioteksentralen gått inn som aksjonær, og det er plass til flere dersom grunnlaget er til stede.

- ABM-media har fått status som vitenskapelig forlag. Hva innebærer det?

- Det gjelder bokpublisering, og betyr at manus som godkjennes via en uavhengig refereeordning, gir økonomisk uttelling i Kunnskapsdepartementets budsjettmodell, og bidrar til at

UH-institusjonenes kostnader for vitenskapelig publisering mer enn dekkes opp. Et bokmanus på såkalt nivå 1 (hvor ABM-media as er godkjent), gir i 2009 en uttelling på 192.700 kr! Et forhold som er lite påaktet i diskusjonen om hvem som betaler for vitenskapelig publisering. Tilsvarende beløp for en artikkel er for øvrig 38.540 kr.

- Betyr det at ABM-forskere som har noe på hjertet kan ta kontakt?

- Ja så sant det er bokmanus og ikke artikler. Verken Bok og Bibliotek eller Museumsnytt har slik godkjenning, men selskapet har diskutert mulige løsninger for dette også. Men begge tidsskriftene er klart interessert i å bli brukt til faglig formidling og annet artikkelstoff.

- Er dere kun et norsk forlag, eller kan det være aktuelt å åpne opp for nordiske publikasjoner?

- Det ville utelukkende være en fjær i hatten for oss. Vi har forøvrig en nordisk kollega som bedømmer vårt tredje manus!

- Har ABM-media planer om å vokse, i så fall hvor mye?

- Et aksjeselskap må først sikres midler for å kunne vokse. Det kan skje ved aksjeutvidelse eller ved inntjening. ABM-media kan imidlertid ikke bygge opp driftskapital av vesentlig omfang. Selskapet har fått skattefri-tak som forutsetter at overskuddet verken er for stort eller at det utbetales utbytte. Inntjening må

**Tekst og foto:
Odd Letnes, red**

derfor investeres i ny virksomhet. Så langt har driften vært meget rasjonell, og styret vedtok nylig å etablere et digitalt tidsskrift innenfor arkivområdet. Dette betyr at ABM-media as definitivt vokser ut over den virksomheten man opprinnelig tok høyde for.

- *For å skape annonse- og abonnementsinntekter er Bok og Bibliotek i dag avhengig av en grunnbevilgning. Den får de i dag fra ABM-utvikling. Avtalen løper fram til 1.7.2010 og skal reforhandles i løpet av første halvår av 2010. Hva kan skje med ABM-media og Bok og Bibliotek etter det?*

- Som tidligere nevnt har partene rett til forlenging etter reforhandling. Avtalen med ABM-utvikling (og tilsvarende for Norges museumsforbund) har dermed nedfelt en intensjon om lengre horisont enn 3 år. Avtalen tar selvsagt høyde for ulike force majeure-situasjoner, men dette er standard for denne typen avtaler og lite hensiktsmessig å filosofere nærmere over før de inntreffer.

Fornøyd.
Hans Martin Fagerli mener at ABM-media as helt klart har fylt et tomrom i de tre sektorene.

Fakta om ABM-media

ABM- Media AS skal representere et samarbeid mellom ulike aktører innen ABM-sektoren med formål å utgi frie og uavhengige fagblader for arkiv-, bibliotek- og museumsfeltene redigert etter redaktørplakaten. Publikasjonene skal bidra til å synliggjøre ABM-sektorene i norsk samfunnsliv og i den offentlige debatt og har som målsetning og ambisjon å sette dagsorden for og belyse alle sider ved sektorene

Selskapet vil ha som en viktig oppgave å initiere til nyutvikling, herunder utvikle digitale publiseringsformer for hele ABM-feltet i samarbeid med ulike organer og organisasjoner innen fagfeltene

Selskapet skal i første omgang videreføre utgivelsen av de allerede etablerte fagtidsskriftene Bok og bibliotek og Museumsnytt med hver sin redactor.

Selskapet skal ha som mål å etablere publikasjoner som dekker arkivfeltet på lik linje

Selskapet skal ha som intensjon å utgi publikasjon som er godkjent som publiserings- og formidlingskanal for arkiv, bibliotek og museumsområdene innen UH-sektorens finansieringssystem.

(Aksjesjonæravtalen pkt. A)

Fremskrittspartiet sin nye kulturkamp!

Den bibliotekariske tenkemåten

Av Lars Petter Sveen, student ved Høgskolen i Oslo, avd. JBI

Isommar har det gått føre seg to kulturkampar i dei Oslobaserte avisene. I den eine kampen har kunstnarar ytra seg mot Fremskrittspartiets populistiske angrep. Og i den andre har ein gjeng unge menn frå kultureliten i Oslogryta ytra høglydte ønskjer om å starte eit paradigmeskifte. Elles i verda så har kinesiske myndigheiter slått enda hardare enn vanleg ned på uighurbefolkninga i landet. Robert McNamara, eit menneske som verkeleg har betydd noko for verda, døydd i juli. Ein psykisk og fysisk øydelagt popstjerne døydd i juni. Same månad bestemte Oslo kommune seg for å vise at kulturpolitikk i Oslo framleis ikkje inneber biblioteksektoren, og utsette bygginga av nye Deichmanske enda lengre enn nokon trudde var mogleg. Og attpåtil har dei siste samtalan som vart gjort med Saddam Hussein blitt lagt ut på nettet for alle til å lese. For å nemne noko.

Men der eg starta: Fremskrittspartiet har gått til kulturkamp. Først med Asle Toje som skyttergravdebattant. Så med fleire sentrale politikarar som har klaga sin naud over kunstnarane i dette landet.

På den eine sida angrip Fremskrittspartiet kunstnarar fordi ingen vil stå fram og støtte partiet deira i valkampen. Det er kanskje ikkje så vanskeleg å skjønne kvifor så få vil stå fram og støtte dei. Når eit parti i mange år har skutt mot kunstnarar på ein slik måte som

Fremskrittspartiet har gjort (og vice versa), og når partiet ønskjer å føre ein politikk som vil gjere det økonomisk hardare å kunne ha ein profesjonskvardag, så nyttar det ikkje gråte over spilt mjølk. Det neste vil vere at dei klagar over at så få akademikarar støttar dei.

For min eigen del set eg også store spørsmålsteikn til kvifor kunstnarar skal støtte politiske parti. Kvifor i alle dagar skal ein kunstnar gå ut og seie: Stem på dette partiet, for det gjer eg? Det er politikarane si oppgåve å argumentere for eigen politikk, og det er veljarane sin oppgåve å gå og stemme. Ein kunstnar skal drive med kunst, ikkje valkamp. Kunsten skal tale, kunstnaren halde kjeft, tenkjer eg. Er det ein stad kunstnaren skal ytre seg så er det i kunstverket.

På den andre sida peikar Fremskrittspartiet på at Giske og kompani har for stor makt i kulturmiljøet i Noreg, og at kunstnarar er redde for å bli fryse ut av det gode selskap dersom dei står fram med kritikk eller gale synspunkt. Kva i alle dagar? Er det noko kunstnarar i Noreg nærast drøymmer om, så er det å kunne angripe makta. Poenget er at Giske fører ein politikk som kjem det store fleirtalet av kunstnarar i Noreg til gode. Eg trur mange kunstnarar ikkje ser nokon spesiell grunn til å angripe kulturministeren i Noreg. Dersom dei skulle gjere det, så burde dei i så fall gjort det på grunn av den totalt manglande

bibliotekpolitikken Giske fører.

Om det er nokon som skulle vere redd for å bli skvisa av Giske, så må det vere bibliotekarar. Kulturministeren har gjort ein formidabel innsats for kulturen i Noreg, men han har fullstendig oversett biblioteka. Grunnane til det er nok mange, og kanskje har fagmiljøet og biblioteksektoren òg skuld i dette. Men det er framleis særskuffande at ein kulturminister frå ein raudgrøn regjering ikkje har kome med noko anna enn ei dvask bibliotekmelding. Kanskje har det vore viktigare for Giske å prioritere den kulturen som får spalteplass, kulturen som media skriv om? For han kan da ikkje verkeleg meine at det står bra til med biblioteka i Noreg? Han kan da ikkje meine at biblioteka ikkje treng pengar, at dei ikkje treng auka prioritering frå statleg hald?

Det er sommar, det er sol. Dagbladet blir ei dårlegare avis med sløvare skribentar for kvart år som går. Finanskrisa herjar mens bustadmarknaden perverst nok opplev oppgang att. Og Fremskrittspartiet har framleis ein kulturpolitikk som manglar det som verkeleg kunne satt dei på kartet som eit kulturparti: Styrking av biblioteka!

Dersom partiet hadde køyrt opp økonomisk styrking av biblioteka som ein av sine fanesaker på kultursida, så trur eg mange ville fått problem med å argumentere mot dei. Fremskrittspartiet ville fått ein heil sektor på si side. Dei ville ha

sette kunstnarar i ei verkeleg kattepine: Korleis gå i mot det eine partiet som vil styrke institusjonen som gir kunst til folket gratis? Og partiet ville kunne angripe Arbeidarpartiet for ikkje å ha gjort noko som helst i altfor mange år.

Innhaldsmessig burde politikken til Fremskrittspartiet vere å få budsjettpostar på statsbudsjettet som ikkje kommunane kunne omgjere til noko anna enn bibliotekpengar. Og dei burde med ein gong trygga

økonomien til nye Deichmanske i Oslo, slik at samlinga kunne byggast ut og slik at det ville vere mogleg å tilsette dei beste fagarbeidarane. Og så burde dei heile tida argumentere med at dette, dette er verkeleg kunst til folket.

Kom igjen, Fremskrittspartiet: Sats på biblioteka! Det er folkeleg, det er enkelt, og de kan angripe Arbeidarpartiet og Høgre for alt kva det er verdt. Drit i kunstnarane, drit i Oslo-eliten som ønskjer sjølvprofile-

ring. Sats på biblioteka! Tenk kor herleg det vil vere å seie: "Dette går ikkje an, det står altfor dårleg til med biblioteka i Noreg. Vi, Fremskrittspartiet, vil endre på dette. Vi skal bygge opp biblioteka, både i hovudstaden vår og overalt i Noreg. Det skal verte eit bibliotekvesen på høgde med kva vi ser i dei andre nordiske landa, og det skal vere opent og tilgjengeleg for folk flest!"

Åh, eg kjenner det kriblar. Les du dette, Ulf Erik Knudsen?

Kommentarer til "Bibliotekarenes Nemesis"

(Aktuelt, 6. August 2009)

Tord Høivik:

Oppblåst og nestemt.

Friskt, freidig og fornøylig innspill. I mye av debatten er vekslingen mellom det oppblåste og det nedstemte svært så synlig. Du (Odd Letnes, red. anm.) anbefaler «å kaste seg ut på dypt vann, ta sjanser og banne i kjerka». Denne oppfordringen - tror jeg - passer bare for noen få dristige sjeler. I et forsiktig fagmiljø er det ikke bra for karrieren å banne alt for høyt og tydelig.

Men det alle kan gjøre - med null risiko - er å skaffe seg mer kunnskap om bibliotekenes konkrete virksomhet - og bruke det som grunnlag for en mer saklig, nøktern og praktisk argumentasjon. Altså «kunnskapsbasert praksis» i stedet for verdibaserte ytringer.

Jeg betrakter den evige synsingen - uten kontakt med systematiske data - som den største hindringen for en mer profesjonell fagdebatt. Det det skorter mest på, er realistiske analyser av etterspørselen etter bibliotek tjenester ... og tall er så vanskelige ...

Nemesisdebatten var ganske OK, slik jeg ser det - blant annet fordi den hadde et teknologisk utgangspunkt (leseplaten). Dermed hadde deltakerne noe konkret å forholde seg til - og ikke bare de evige verdier - fra Ebla til Europeana.

Petter Næss:

Verdibaserte ytringer, takk!

Personlig synes jeg synsing og verdibaserte ytringer er vel så interessante; hva skal man med

all verdens empiri, tall, brukerstatistikk og etterspørselsanalyser dersom det ikke ligger noe verdigrunnlag, noe høyere eksistensberettigelse for biblioteket, i bønn?

Jofrid Karner Smidt har ved flere anledning tatt opp den «manglende refleksjon etterspørselstyring av bibliotekenes tilbud kan føre med seg,» senest i en artikkel om litteraturformidling og danning i Bok og Bibliotek. Den er såvidt jeg kan se ikke kommentert med ett ord verken her eller på Biblioteknorge, og det samme gjelder Cecilie Napers artikler i Dagbladet tidligere i år om den økende dominansen av krim og triviallitteratur både på bestselger og utlånsstatistikken. Kanskje folk er gått lei av å snakke om slike ting, eller kanskje man bare blir motløs av å forsøke å meisle ut en ny eksistensberettigelse for en institusjon som ble skapt under helt andre forutsetninger, i folkeopplysningens tid.

Sven Arne Tinnesand skrev for noen år siden i et treffende innlegg (BoB 5/2003): «Gode utlånstall er kjekke å ha når biblioteket skal vise at det virker, men de vil neppe kunne legitimere at bibliotekene skal eksistere. I et samfunn der markedet overtar for felleskapsløsninger og der tidligere samfunnsinstitusjoner omformes for å tilpasse seg markedet, er folkebibliotekets framtid avgjørende knyttet til legitimiteten det har som folkeopplysningsprosjekt. Uten denne legitimiteten vil bibliotekene forsvinne.» Og videre, at «folkeopplysningens død vil åpne for en «alt er like

gyldig» tilnærming til folkebibliotekene. Innenfor dette paradigmet har biblioteket ingen mening, det bare finnes.»

Når landets undervisningsminister proklamerer «vi bør vokte oss for et ideal som diskriminerer gjennom å diktere hva man bør vite noe om, og dermed også hva man ikke bør vite noe om. Slik tenking er elitistisk og lite tidsmessig» (Aasland, Aftenposten 25/05/09), og når man fra Stortingsrepresentant May Hansen hører at spill skal inn i biblioteket fordi «det fins barn i Norge som ikke har råd til å spille dataspill, og som har foreldre som ikke kan kjøpe konsoller» og som derfor kan risikere å bli stående utenfor venneflokken, da tror jeg man er kommet et stykke på vei mot å miste den legitimiteten - uansett hvor mange konsoller lånes ut eller hva publikum måtte ellers etterspørre av sosialt utjevne bibliotek tjenester. Bibliotekarere, sosial utjevning er en alt for viktig oppgave til å overlate til markedet!!!

Jeg skal innrømme at dette er en «verdibasert ytring» - men jeg er redd vi får høre det samme fra politikere til høsten, fremført som «saklig, nøktern og praktisk argumentasjon» - men med den forskjell at «markedet!» byttes ut med «biblioteket».

KULTUROPPLEVELSER PÅ DVD

MARKENS GRØDE

Stumfilmklassiker fra 1921 basert på Knut Hamsuns roman. Med nyinnspilt musikk ved Kringkastingsorkesteret. En enestående filmopplevelse.

DEN STORE BARNEDÅPEN

Den første norske lydfilmen! Sjarmerende folkekomedie fra 1931 basert på Oskar Braatens teaterstykke.

KUNSTNERPORTRETTER KIRSTEN FLAGSTADS PLASS

Den store operastjernen fikk et ufortjent rykte som nazisympatisør etter 2. verdenskrig. Denne nye norske dokumentaren knuser mytene rundt henne en gang for alle.

RAGNHILD JØLSEN -MELLOM DRØM OG VIRKELIGHET

Poetisk dokumentar om forfatteren Ragnhild Jølsen (1875-1908).

"Av oss to er Ragnhild Jølsen den største" (Sigrid Undset)

Filmbutikken.no

Filmbutikken, Filmens Hus
Dronningens gt 16, Oslo
Tlf 22 47 45 50

NORSK FILMINSTITUTT

www.biblioteksentralen.no

FULL KONTROLL PÅ SPILL

Nå kan du trygt bestille spill hos BS.

Vi har inngått avtaler med de største spilleleverandørene om bruk og utlån av de mest populære spillene til alle spillkonsoller.

Alt du trenger fra **A** til **Å**

Nemesis, Deichman og bibliotekenes undergang

Den som ber, skal bli bønnhørt. Men svaret kan overraske. De folkelige erfaringene om dette er nedfelt i utsagnet "som man roper i skogen får man svar". En som har ropt mye i bibliotekskogen dette året er journalist Per Kristian Bjørkeng i Aftenposten. 11.mai i år skriver han at lesebrettet Kindle DX er "fremtidens bibliotek, bokhandel og avis i ett". Det kom ingen svar. Kanskje han har rett? At bibliotek kun handler om tilgang til bøker? At bokhandlere og bibliotekarer ikke har noen merverdi å tilføre, og at en digital fil kan gjøre samme nytten?

Men Bjørkeng gir ikke opp. Den 4.juli omtaler han både lesebrettet, e-boka og bibliotekmeldingen. Artikkelen får oppslaget "Bibliotekenes Nemesis". Artikkelen avrundes overraskende med at "bibliotekene kommer til å få en viktigere rolle enn i

dag". Og det er IKKE lesebrettet som bibliotek han mener denne gangen. Bjørkeng får nå respons – på Biblioteknorge – og fra noen få som ennå ikke hadde tatt ferie. Det er muligens skjebnegudinnen Nemesis, med spesialitet å straffe hybris (overmot), som trigger debatten. Intet oppildner bibliotekfolket mer enn antydningen om at nå går det ut for stupet. Særlig blant dem som allerede mener å se ned i Ginnungagapet, og som mener de vet hvordan vi skal komme oss unna.

Voksne mennesker bruker i dag Google – ikke bibliotek – lød ett av utsagnene i debatten. Det er en variant av spissformuleringer knyttet til at brukerne svikter bibliotekene. Ikke rart at det kan se svart ut. Utlånet i folkebibliotekene har ligget på desimale variasjoner på 4 eller 5 utlån pr innbygger de siste 30 årene. Slutten er nær.

Men hva slags overmot skulle Nemesis straffe bibliotekene for? Ikke vet jeg. Hadde det enda vært det overmot som består i at man tror at dersom man har tilgang til informasjon, så har man også tilgang til kunnskap. Friksjonsfri læring eller hjernevask om man vil. Men avvikling er vel i sterkeste laget?

Når man stadig påstår at endetiden er nær, får man til slutt svar – og

gjørne et overraskende. Det kom i Aftenpost Aften 11.august. Og handlet om Deichman. Avisen har en regi denne dagen som nesten er i overkant om man leser den på den gode gamle måten, dvs side for side. Først sier forfatter og sosialdemokrat Roy Jacobsen på side 4 at Høyres byrådsleder Lae "er irriterende god"! Deretter på side 11 kan Lae selv fortelle oss at man vurderer å leie i stedet for å eie det nye Deichman. Begrunnelsen bør interessere bibliotekarer: "Ingen vet hva et bibliotek vil være og hva det vil inneholde om 20 eller 30 år", sier Lae. Byrådslederen har nok hørt bibliotekdebattens frontsoldater, og tar nå sine forholdsregler om framtiden. Hva som kan skje i en større biblioteksammenheng gjenstår å se, som de innsiktsfulle kommentatorene på TV ville ha formulert seg.

(For de som sverger til Google eller nettet som kunnskapskilde uten forbehold, må det advares på det sterkeste hvis man vil finne ut hva eller hvem Nemesis er. Ved søk i Atekst kan man komme til å tro at Nemesis er en travhest ut fra mengden av treff på denne p.t. fortreffelige hoppe.)

- Sekken Leif